

Finansutskottets betänkande 2023/24:FiU20

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken i enlighet med 2024 års ekonomiska vårproposition och avslår samtliga motionsyrkanden.

Utskottet föreslår även att riksdagen lägger regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket 2023 till handlingarna.

I betänkandet finns fyra reservationer (S, V, C, MP).

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

I takt med att inflationen faller samtidigt som effekterna av lågkonjunkturen slår igenom allt tydligare blir uppgiften för den ekonomiska politiken att lägga grunden för återhämtning, högre tillväxt och en bättre välfärd. Utskottet delar regeringens bedömning att även om det finns stora osäkerheter finns det nu utrymme för att inrikta politiken på en mer normal konjunkturpolitik och på att investera i Sverige. En låg statsskuld och starka offentliga finanser ger utrymme för ytterligare investeringar för högre tillväxt.

Genom att föra en väl avvägd finanspolitik ska inflationen fortsätta att bekämpas och reformer ska genomföras för att understödja återhämtningen av hushållens köpkraft i syfte att återställa den för alla hushåll. Tryggheten i välfärden ska öka genom en förstärkning av arbetet med att strukturellt förbättra värden och genom att investera i utbildning. Arbetslinjen ska återupprättas så att det alltid lönar sig att arbeta. Utöver att öka incitamenten till arbete ska politiken inriktas på att aktivera arbetslösa och stärka deras färdigheter för att underlätta återgång i arbete och på att underlätta inträdet på arbetsmarknaden i form av olika subventionerade anställningar. Utskottet anser att en växande ekonomi är nödvändig för att möta de investerings- och resursbehov som ligger framför oss. Utskottet välkomnar att regeringen avser att föra en politik som styr tillbaka mot ett fokus på ekonomisk utveckling med strukture reformer som ökar produktiviteten och förbättrar den långsiktiga

tillväxten. Politiken inriktas på investeringar i infrastruktur, klimat-omställning, forskning, energiproduktion, regelförenklingar och kompetens-försörjning. En stabil och fossilfri el är avgörande för tillväxten, klimatomställningen i industrin och för elektrifieringen av transportsektorn, varför arbetet med att få ny kärnkraft på plats i Sverige ska fortsätta.

Sverige ska byggas starkare och rikare. Politiken ska därför fortsätta att inriktas på att med kraft trycka tillbaka brottsligheten, bl.a. genom åtgärder som visitationszoner, anonyma vittnen, utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel, förenklade byggregler för fler fängelseplatser samt insatser som förhindrar utnyttjandet av bl.a. offentliga medel. Politiken ska också inriktas på att fortsätta förstärka försvaret.

Skattepolitiken utgör en central del av den ekonomiska politiken. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt samtidigt som de ska skapa förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Skattepolitiken ska uppmuntra företagsamhet, entreprenörskap, hårt arbete och högre utbildning.

Svensk ekonomin väntas befinna sig i en lågkonjunktur 2024 och 2025. Under 2023 minskade BNP i Sverige tre kvartal i följd, en nedgång som framför allt kan kopplas till en svag inhemsk efterfrågan i spåren av hög inflation. Under 2024 väntas dock inflationen sjunka och inflationsmålet nås. I takt med att inflationen sjunker väntas hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar öka. Regeringens prognos är att BNP ökar med 0,7 procent 2024 och med 2,5 procent 2025.

Som en följd av den svaga efterfrågan i ekonomin försvagades arbetsmarknadsläget under andra halvåret 2023. Läget väntas komma att försämras ytterligare under 2024 och bli svagt även under 2025. Arbetslösheten väntas öka till 8,3 procent 2024 och till 8,4 procent 2025.

Det strukturella sparandet bedömer regeringen till -0,2 respektive 0,7 procent av potentiell BNP 2024 och 2025. Regeringen bedömer i propositionen att det strukturella sparandet därmed tydligt kommer att avvika från överskottsmålet 2024, men regeringen framhåller också att en viss avvikelser från överskottsmålet i det nuvarande ekonomiska läget är väl avvägd ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. Utskottet delar den bedömningen. Som regeringen konstaterar är finanspolitiken, givet konjunkturläget, fortsatt återhållsam. Bruttoskulden är förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent. Utifrån de långsiktiga framskrivningar som görs i propositionen är finanspolitiken också långsiktigt hållbar.

I enlighet med praxis redovisar regeringen sin bedömning av utgiftstakets nivå för 2027 redan i den ekonomiska vårpropositionen. Bedömningen av utgiftstakets nivå 2027 motsvarar 26 procent av potentiell BNP och är en något lägre andel än 2026. Om detta är ett uttryck för en plan mot en önskvärd utgiftskvot framgår inte av propositionen. Utskottet påminner om sina tidigare uttalanden om vikten av tydliga motiveringar från regeringens sida om utgiftstakets nivå och den långsiktigt önskvärda utgiftsutvecklingen och vad den tänkta utgiftsutvecklingen innebär för överskottsmålet och skattepolitiken.

Behandlade förslag

Proposition 2023/24:100 2024 års ekonomiska vårproposition.

Fyra yrkanden i följdmotioner väckta med anledning av 2024 års ekonomiska vårproposition.

Skrivelse 2023/24:96 Riksrevisionens rapport om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket 2023.

Tre yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	5
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden.....	7
1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken	7
1.1 Propositionen.....	7
1.2 Motionerna	25
Socialdemokraterna.....	25
Vänsterpartiet.....	26
Centerpartiet.....	28
Miljöpartiet	30
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	31
1.3 Skatteutskottets yttrande.....	32
1.4 Kompletterande information.....	32
1.5 Utskottets ställningstagande	42
2 Riksrevisionens rapport om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket 2023	47
Reservationer	52
1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken, punkt 1 (S)	52
2. Riktlinjer för den ekonomiska politiken, punkt 1 (V).....	54
3. Riktlinjer för den ekonomiska politiken, punkt 1 (C).....	56
4. Riktlinjer för den ekonomiska politiken, punkt 1 (MP).....	59
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	62
Proposition 2023/24:100	62
Följdmotionerna	62
Skrivelse 2023/24:96.....	62
Motioner från allmänna motionstiden 2023/24	62
<i>Bilaga 2</i>	
Skatteutskottets yttrande 2023/24:SkU4y	64
<i>Bilaga 3</i>	
Uppteckningar och bilder från det offentliga sammanträdet den 21 maj om Finanspolitiska rådets rapport 2024	79
<i>Tabeller</i>	
Tabell 1 Internationella variabler	13
Tabell 2 Försörjningsbalansen	14
Tabell 3 Nyckeltal priser och finansiell variabel Sverige	14
Tabell 4 Finansiellt sparande i offentlig sektor och indikatorer för avstämning mot överskottsmålet.....	16
Tabell 5 Utgiftstak för staten och takbegränsade utgifter	17
Tabell 6 Statens budgetsaldo och statsskulden	19
Tabell 7 Den offentliga sektorns finanser	19
Tabell 8 Bedömningar av finansiellt sparande 2024–2027	21
Tabell 9 Bedömningar av strukturellt sparande 2024–2027	22

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken som regeringen föreslår.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2023/24:100 punkterna 1 och 2 samt avslår motionerna

2023/24:790 av Markus Kallifatides (S),

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 14,

2023/24:2111 av Jesper Skalberg Karlsson och Johanna Hornberger (båda M),

2023/24:2891 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V),

2023/24:2892 av Martin Ådahl m.fl. (C),

2023/24:2893 av Daniel Helldén m.fl. (MP) och

2023/24:2894 av Magdalena Andersson m.fl. (S).

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (V)

Reservation 3 (C)

Reservation 4 (MP)

2. Riksrevisionens rapport om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket 2023

Riksdagen lägger skrivelse 2023/24:96 till handlingarna.

Stockholm den 13 juni 2024

På finansutskottets vägnar

Edward Riedl

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Edward Riedl (M), Mikael Damberg (S), Oscar Sjöstedt (SD), Gunilla Carlsson (S), Dennis Dioukarev (SD), Björn Wiechel (S), Ingela Nylund Watz (S), Charlotte Quensel (SD), Adnan Dižbrani (S), Ida Drougge (M), Ida Gabrielsson (V), Hans Eklind (KD), Martin Ådahl (C), Janine Alm Ericson (MP), Adam Reuterskiöld (M), Joar Forssell (L) och Kent Kumpula (SD).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet 2024 års ekonomiska vårproposition (prop. 2023/24:100) och fyra följdmotioner som väckts med anledning av propositionen. Propositionen innehåller regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken inklusive riktlinjer för skattepolitiken. Riktlinjernas syfte är att ange politikens inriktning inför budgetpropositionen för 2025.

Riktlinjerna baseras på en beskrivning av finanspolitikens övergripande inriktning, en bedömning av den makroekonomiska utvecklingen och den offentliga sektorns finanser, en redovisning av utmaningarna för sysselsättningspolitiken samt betydelsen av produktivitet och offentliga investeringar, en uppföljning av och bedömning av de budgetpolitiska målen, en uppföljning av statens budget samt en bedömning av finanspolitikens långsiktiga hållbarhet. I propositionen lämnar regeringen på uppdrag av riksdagen också en fördelningspolitisk redogörelse.

I betänkandet behandlar utskottet vidare några motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2023/24.

Avslutningsvis behandlas i betänkandet också en skrivelse från regeringen (skr. 2023/24:96) med anledning av en granskningsrapport från Riksrevisionen (RiR 2023:24). Skrivelsen handlar om Riksrevisionens granskning av regeringens tillämpning av det finanspolitiska ramverket 2023. Den 8 februari 2024 informerade riksrevisor Helena Lindberg utskottet om den aktuella granskningsrapporten. Inga följdmotioner har lämnats med anledning av regeringens skrivelse.

En förteckning över de förslag som behandlas finns i bilaga 1.

Skatteutskottet har yttrat sig över propositionen och följdmotionerna. Yttrandet finns i sin helhet i bilaga 2.

Den 21 maj 2024 anordnade utskottet ett offentligt sammanträde om Finanspolitiska rådets rapport 2024 med finansminister Elisabeth Svantesson, rådets ordförande Lars Heikensten och riksrevisor Helena Lindberg. Uppteckningar och bilder från det offentliga sammanträdet finns i bilaga 3 och kommer också att presenteras i en rapport från riksdagen (2023/24:RFR17).

Utskottets överväganden

1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen godkänner regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, inklusive riktlinjerna för skattepolitiken.

I takt med att inflationen faller blir uppgiften för den ekonomiska politiken att lägga grunden för återhämnning, högre tillväxt och en bättre välfärd. Genom en väl avvägd finanspolitik ska inflationen fortsätta att bekämpas. Arbetslinjen ska återupprättas. Strukture reformer ska genomföras för att öka produktiviteten och förbättra den långsiktiga tillväxten. Sverige ska byggas starkare och rikare genom investeringar i infrastruktur, klimatomställning, forskning, energiproduktion, regelförenklningar och kompetensförsörjning samt genom att fortsätta arbetet med att trycka tillbaka brottsligheten. Skattepolitiken utgör en central del av den ekonomiska politiken och den ska uppmuntra företagsamhet, entreprenörskap, hårt arbete och högre utbildning.

Svensk ekonomi bedöms befinna sig i en lågkonjunktur 2023–2025. I takt med att inflationen sjunker väntas tillväxten öka och prognosen är att BNP växer med 0,7 respektive 2,5 procent 2024 och 2025. Prognosen är att arbetslösheten ökar till 8,3 respektive 8,4 procent 2024 och 2025.

Det strukturella sparandet bedöms uppgå till –0,2 respektive 0,7 procent av potentiell BNP 2024 och 2025. En viss avvikelse från överskottsmålet i det nuvarande ekonomiska läget är väl avvägd ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. Givet konjunkturläget är finanspolitiken fortsatt återhållsam. Bruttoskulden är förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent. Den bedömda nivån på utgiftstaket för 2027 motsvarar 26 procent av potentiell BNP, vilket är en något lägre andel än 2026.

Jämför reservation 1 (S), 2 (V), 3 (C) och 4 (MP).

1.1 Propositionen

I propositionen konstaterar regeringen att BNP-utvecklingen i Sverige är svag och att arbetslösheten stiger. Ökade kostnader och höjda räntor till följd av de gångna årens höga inflation har tryckt ned tillväxten, pressat upp arbetslösheten och satt såväl hushåll och företag som välfärden under

ekonomisk press. Regeringens främsta prioritering i den ekonomiska politiken har därför hittills varit att bekämpa inflationen. En kombination av återhållsam finanspolitik, åtstramande penningpolitik och en ansvarstagande avtalsrörelse har enligt regeringen bidragit till att inflationen minskat den senaste tiden. Samtidigt bedöms osäkerheten i omvärlden som stor. Geopolitiska oroligheter och krig i vårt närområde riskerar att driva upp energi- och fraktpriser, vilket riskerar att öka inflationen igen. Regeringen avser därför att fortsätta arbeta för att bekämpa inflationen. I takt med att den stabiliseras på en låg nivå avser regeringen att understödja ekonomins återhämtning genom reformer som stärker hushållens köpkraft, minskar arbetslösheten samt ökar tillväxten och investeringarna – med bibehållen låg inflation. Enligt regeringen möjliggör det samtidigt en effektiv klimatomställning och lägger grunden för att Sverige framåt kan byggas både rikare och tryggare.

Regeringens inriktning på den ekonomiska politiken

För att ta Sverige genom det besvärliga ekonomiska läget presenterar regeringen en plan i tre delar. Det handlar om att bekämpa inflationen och stötta hushåll och välfärd, återupprätta arbetslinjen och strukturreformer för en högre tillväxt.

Bekämpa inflationen och stötta hushåll och välfärd

I propositionen anför regeringen att den bedriver en väl avvägd finanspolitik som bidrar till att få ned inflationen samtidigt som bördorna av de höga priserna fördelas jämnare. Enligt regeringen ska Sverige vara ett land med en välfärd som går att lita på. Politiken ska därför inriktas på att förstärka arbetet med att förbättra vården strukturellt och fortsätta arbetet med att återupprätta en stark kunskapsskola. När det gäller regionerna ser regeringen ett behov av att stödja dem i deras arbete med nödvändiga strukturåtgärder som kan effektivisera verksamheten och avser därför att intensifiera arbetet med en nationell vårdförmedling och inrätta en effektivitetsdelegation för hälso- och sjukvården. Ansvaret för att finansiera vård, skola och omsorg och att prioritera kärnverksamheterna ligger enligt regeringen framför allt på kommunerna och regionerna.

Inflationsbekämpningen har enligt regeringen inte lyckats förrän inflationen har stabiliserats runt inflationsmålet. Det bedöms därför fortsatt vila ett brett ansvar på flera aktörer för att stabilisera inflationen runt inflationsmålet. Skulle inflationen ta fart igen kommer inflationsbekämpning att återigen bli regeringens överordnade mål för den ekonomiska politiken.

Regeringen konstaterar att hushållens köpkraft har minskat som en konsekvens av inflationen, men att den successivt väntas återhämta sig i takt med att inflationen sjunker. Det bedöms dock ta tid innan köpkraften är återställd för alla hushåll. En viktig uppgift framöver för den ekonomiska politiken bedöms därför vara att understödja återhämtningen för att återställa alla hushålls köpkraft.

Återupprätta arbetslinjen

Arbetslinjen ska enligt regeringen återupprättas genom ökade drivkrafter till arbete och självförsörjning. Under förutsättning att det finns ett finansiellt utrymme avser regeringen att under mandatperioden lägga fram ytterligare förslag för att sänka skatten på arbete. För att stärka incitamenten till återgång till arbete ska arbetslöshetsförsäkringen reformeras genom en tydligare nedtrappning av ersättningen. Försäkringen ska samtidigt förstärkas genom att taket för ersättningsnivån höjs. En särskild utredare har också getts i uppdrag att utreda hur en modell för ett bidragstak kan utformas och genomföras för att säkerställa att det alltid lönar sig bättre att arbeta än att leva på bidrag. För att motverka utanförskap, öka graden av självförsörjning och påverka incitamentsstrukturer ska flerbarnstillägget ses över. Även kraven på aktivitet för den som har arbetsförmåga men lever på försörjningsstöd ska öka för att integrationen ska fungera bättre. Regeringen avser också att höja kraven för kvalificering till den svenska välfärden för de som inte är svenska medborgare.

Enligt regeringen handlar arbetslinjen även om att skapa fler vägar till jobb, varför politiken ska inriktas på att skapa förutsättningar för det, bl.a. genom regelförenklingar i omställningsstödet.

En hög andel individer som arbetar och är självförsörjande bedöms vara en förutsättning för en gemensamt finansierad välfärd. Regeringen har därför tagit fram ett självförsörjningsmått som ska följas över tid och som avser att mäta andelen individer i förvärsaktiv ålder som har egen försörjning, främst genom arbete. Regeringen har studerat andelen självförsörjande för 2022 och konstaterar att de flesta i åldersgruppen 20–64, drygt 74 procent, arbetar eller har annan egen inkomst i sådan omfattning att de kan betraktas som självförsörjande. Runt 20 procent var inte självförsörjande och resterande 5 procent var heltidsstuderande.

Genomföra strukturreformer för högre tillväxt

En växande ekonomi bedöms som nödvändig för att möta framtidens investerings- och resursbehov, bl.a. när det gäller områden som försvar, rättsväsen och infrastruktur. Den ekonomiska politiken ska därför fokusera på ekonomisk utveckling med åtgärder som ökar produktiviteten och förbättrar den långsiktiga tillväxten. Sverige ska byggas starkare och rikare genom en tillväxtagenda som fokuserar på investeringar i infrastruktur, klimatomställning, forskning, energiproduktion samt regelförenklingar och kompetensförsörjning. Regeringen avser bl.a. att lägga fram en forsknings-, en innovations- och en infrastrukturproposition samt utarbeta en strategi för nyindustrialiseringen och samhällsomvandlingen i norra Sverige. Regeringen har också tillsatt en produktivitetskommission med uppdraget att kartlägga hinder och möjligheter för att stärka produktiviteten i ekonomin.

Möjligheterna för svenska företag att växa ska förbättras. Regeringen avser att fortsätta inrikta politiken på att minska regelbördan och de administrativa

kostnaderna för företagen samt vidta åtgärder för att myndigheternas handläggning ska bli effektivare och snabbare.

Skattepolitiken är enligt regeringen en central del av den ekonomiska politiken, och skattereglerna ska utformas för att öka Sveriges möjligheter att konkurrera om internationell nyckelkompetens och för att främja forskning och utveckling. Viktiga steg i detta arbete bedöms vara att bl.a. prioritera utökade skattelättnader för experter och att se över det s.k. FoU-avdraget (avdraget för forskning och utveckling). Regeringen avser vidare att förbättra villkoren för de minsta företagen, genom att inrikta politiken på att den 1 januari 2025 höja omsättningsgränsen för mervärdesskatt.

När det gäller klimatfrågan konstaterar regeringen att den bara kan lösas i en ekonomi som växer och präglas av ökad konkurrenskraft, tillväxt, stärkt beredskap och resiliens. En stabil, fossilfri el bedöms som avgörande för tillväxten, men även för klimatomställningen i industrin och elektrifieringen av transportsektorn. Regeringen avser att fortsätta arbetet med att få ny kärnkraft på plats i Sverige.

På längre sikt bedöms bostadsbyggandet påverkas av tillgången till bl.a. byggbar mark, regelverk och kommunernas agerande. Regeringen avser därför att fortsätta arbeta med reformer för att öka tillgången till byggbar mark, förbättra nyttjandet av det befintliga beståndet och åtgärda andra strukturella hinder som präglar bostadsmarknaden.

Åtgärder för att stötta ekonomin och öka tryggheten

När det gäller den organiserade brottsligheten konstaterar regeringen att den är systemhotande och att den utgör ett betydande hot mot det öppna samhället, den enskilda människans frihet och grunderna för vår rättsstat. För att vända utvecklingen framhåller regeringen att den genomför den största offensiven i svensk historia mot organiserad brottslighet. Regeringen avser att fortsätta inrikta politiken på att med kraft trycka tillbaka brottsligheten, bl.a. genom åtgärder som visitationszoner, anonyma vittnen, utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel och förenklade byggregler för att skapa fler fängelseplatser. Regeringen avser också att prioritera insatser som förhindrar utnyttjandet av offentliga medel, att företag och andra juridiska personer används som brottsverktyg och att öka återtagandet av brottsvinster. När det gäller försvaret är regeringens bedömning att Sveriges försvarsutgifter enligt Natos definition kommer att uppgå till 2 procent av BNP 2024. Regeringen avser att inrikta politiken på att fortsätta förstärka resurserna till försvaret i enlighet med den politiska överenskommelsen om det militära och civila försvaret från mars 2022.

I propositionen redovisar regeringen även vissa åtgärder som föreslås i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99).

Riktlinjer för skattepolitiken

I propositionen lämnar regeringen förslag till en ny inriktning av skattepolitiken. Enligt regeringen ska skattepolitiken bidra till att de övergripande målen för den ekonomiska politiken nås. Skatterna ska vidare finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt genom ett legitimt och rättvist skattesystem som ger goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Det bedöms som avgörande för svenskt välstånd och de offentliga finanserna att både sysselsättningen och tillväxten ökar. Skattepolitiken ska därför stödja den ekonomiska politiken i en sådan riktning genom att öka drivkrafterna till arbete, utbildning, företagande, investeringar och entreprenörskap. Skattepolitiken ska också inriktas på att identifiera och genomföra de förändringar som, inom ramen för en ansvarsfull politik, på bästa sätt kan bidra till att stärka hushållens köpkraft genom ökad varaktig sysselsättning och tillväxt. Skattepolitiken ska även bidra till effektiva ekonomiska styrmedel samt en generell och rättvist fördelad välfärd, bl.a. genom ett samspel mellan effektivitets- och fördelningsaspekter. Därutöver bör skattepolitiken enligt regeringen samverka med ett antal vägledande principer för ett väl fungerande skattesystem. Det handlar bl.a. om att skattereglerna som utgångspunkt ska vara generella, att skattebaserna ska vara breda och skattesatserna låga. Regelverket ska också vara förenligt med EU-rätten och beskattningen ska i möjligaste mån ske i nära anslutning till inkomstens förvärvande för att säkerställa svenska skatteintäkter.

Sysselsättning, produktivitet och offentliga investeringar

I propositionen redovisar regeringen sin bedömning av sysselsättningspolitikens utmaningar och betydelsen av produktivitet och offentliga investeringar. När det gäller sysselsättningspolitiken konstaterar regeringen att sysselsättningsgraden är hög i Sverige och att de främsta utmaningarna på arbetsmarknaden kan kopplas till den höga arbetslösheten. Huvuddelen av den svenska arbetslösheten bedöms vara strukturell. För att åstadkomma en betydande minskning av arbetslösheten bedömer regeringen att det krävs åtgärder som förbättrar arbetsmarknadens funktionssätt, dvs. strukturella åtgärder. För att få fler i sysselsättning och en välfungerande arbetsmarknad planerar regeringen att utöver att återupprätta arbetslinjen inrikta politiken på reformer som aktiverar arbetslösa och därmed stärker deras färdigheter för att underlätta återgång till arbete samt på att prioritera kostnadseffektiva åtgärder och utbildningar som gynnar kompetensförsörjningen i ekonomin.

När det gäller produktivitet redovisar regeringen bl.a. dess roll för Sveriges tillväxt och utveckling sedan finanskrisen. Regeringen konstaterar att sett över tid har produktivitet visat sig vara den viktigaste faktorn för ekonomisk tillväxt. Sedan mitten av 1900-talet har produktivitetstillväxten emellertid avtagit i de avancerade ekonomierna. Sverige hade dock en jämförelsevis hög tillväxt under 1990- och 00-talen, då produktiviteten växte med i genomsnitt 3,2 procent per år. Det förklaras bl.a. av institutionella förändringar och en

snabb strukturomvandling. I samband med finanskrisen minskade dock produktiviteten i Sverige under 2008 och 2009 för att därefter öka igen men i en långsammare takt. Mellan 2010 och 2022 ökade produktiviteten i genomsnitt med 1,1 procent per år. Trots att utvecklingen har analyserats både i Sverige och internationellt finns det enligt regeringen inget entydigt svar på varför den svenska produktivitetstillväxten har varit svagare efter finanskrisen. Sannolikt har flera faktorer bidragit till utvecklingen. Som exempel nämns att färre produktivitetshöjande investeringar kan ha medfört att en ökad kapitalintensitet inte har bidragit i samma utsträckning som tidigare, samtidigt som vinsterna från ökad handel kan ha avtagit i samband med att globaliseringstakten bromsat in.

När det gäller offentliga investeringar konstaterar regeringen att de är viktiga ur ett samhällsekonomiskt perspektiv eftersom de ger förutsättningar för en långsiktigt högre produktivitet och för att stärka samhällets välfärd och tillväxt. Regeringen konstaterar vidare att nivån på offentliga investeringar i Sverige har varierat över tid, men att de är höga ur ett internationellt perspektiv. Vidare konstateras att det är svårt att avgöra på vilken nivå de offentliga investeringarna bör vara, men att en vanlig bedömning är att de bör öka i takt med BNP för att därigenom hålla den offentliga kapitalstocken konstant över tid.

Regeringens bedömning av den ekonomiska utvecklingen

I propositionen redovisar regeringen sin prognos för den makroekonomiska utvecklingen i Sverige och i övriga världen 2024–2027, med tyngdpunkt på 2024 och 2025. Prognosen baseras på tidigare beslutade, föreslagna och aviserade reformer samt de som föreslås eller aviseras i propositionen Vårändringsbudget för 2024. I prognosen har inkommande statistik t.o.m. den 5 mars 2024 beaktats.

Utsikterna i omvärlden 2024 och 2025

I sin prognos konstaterar regeringen att hög inflation, snabbt stigande räntor och lågt förtroende bland hushåll och företag höll tillbaka tillväxten i omvärlden 2023. Utvecklingen skiljer sig dock åt mellan olika länder och regioner, t.ex. var tillväxten i USA betydligt starkare än i euroområdet, se tabell 1. Även inom euroområdet skiljer sig tillväxten åt, där t.ex. Tyskland har haft en svag utveckling jämfört med övriga länder. Framåtblickande indikatorer tyder enligt regeringen på en fortsatt tudelad utveckling mellan USA och euroområdet. Regeringens prognos är att tillväxten i euroområdet lyfter fr.o.m. andra halvan av 2024 och att den fortsätter att växa under 2025. Inflationen i både USA och euroområdet väntas fortsätta att sjunka i takt med att effekterna av utbudsstörningar klingar av och läget på arbetsmarknaderna och löneutvecklingen normaliseras. Regeringen bedömer att centralbankernas inflationsmål nås vid inledningen av 2025. I Kina växte ekonomin i linje med landets tillväxtnål på omkring 5 procent 2023. Regeringen bedömer att olika

åtgärder för att hantera den pågående fastighetskrisen har gett ekonomin ett visst stöd men att de strukturella problemen i Kinas fastighetssektor kvarstår. Åtgärderna bedöms fortsätta stödja den kinesiska ekonomin under 2024 och bidra till en tillväxt i linje med tillväxtn målet för 2024 för att sedan avta något 2025. Sammantaget väntas BNP-utvecklingen för Sveriges viktigaste handelspartner (s.k. KIX-vägd BNP) förbli svag 2024 för att sedan återhämta sig 2025, se tabell 1.

Tabell 1 Internationella variabler

Årlig procentuell förändring, utfall 2023 och prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP, euroområdet	0,5	0,6	1,4	1,5	1,4
BNP, USA	2,5	2,4	1,6	1,9	2,0
BNP, Kina	5,2	4,9	4,6	4,4	4,4
Inflation, euroområdet (HIKP)	5,4	2,6	2,0	2,0	2,0
Inflation, USA (KPI)	4,1	2,6	2,3	2,3	2,3
Dagslåneränta, euroområdet	3,2	3,7	2,6	2,1	2,1
Styrränta, USA	5,2	5,3	4,0	2,8	2,5

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

Utsikterna i Sverige 2024 och 2025

Svensk ekonomi har befunnit sig i en lågkonjunktur sedan 2023. Enligt regeringen kan konjunkturedgången kopplas till en svag inhemsk efterfrågan. Räntekänsliga hushåll och bostadsinvesteringar bedöms ha pressats hårt av hög inflation och snabbt stigande räntor. Samtidigt har exporten utvecklats väl och dämpat nedgången. Framåtblickande indikatorer har enligt regeringen stigit under inledningen av 2024 men de bedöms fortfarande befinna sig på låga nivåer. Tillväxten väntas därför fortsätta att vara dämpad under det första halvåret 2024. Regeringens prognos är att BNP växer med 0,7 procent 2024. I takt med att inflationen sjunker, räntekostnaderna minskar och osäkerheten kring den ekonomiska utvecklingen dämpas bedömer regeringen att hushållens konsumtion återhämtar sig snabbt och att bostadsinvesteringarna ökar i snabbare takt. Även exporttillväxten väntas tillta när efterfrågan från omvärlden ökar. Regeringens prognos är att BNP ökar i en snabbare takt 2025 än 2024, se tabell 2. Lågkonjunkturen väntas bestå under 2024 och 2025. Under 2025 bedöms dock Sverige befinna sig i en återhämtningsfas och konjunkturrell balans väntas nås åren därpå. Prognosen bedöms vara omgärdad av osäkerhet som främst är kopplad till hur inflation och räntor utvecklas.

Tabell 2 Försörjningsbalansen*Årlig procentuell förändring, utfall 2023 och prognos 2024–2027*

	2023	2024	2025	2026	2027
BNP	-0,2	0,7	2,5	3,2	2,4
BNP-gap	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0
Hushållens konsumtion	-2,5	1,2	3,2	4,1	3,4
Offentlig konsumtion	1,5	0,7	0,1	0,4	-0,3
Fasta bruttoinvesteringar	-1,5	-1,3	2,7	4,0	2,9
Lagerinvesteringar	-1,3	-0,1	0,0	0,0	0,0
Export	3,3	1,9	2,5	3,8	3,7
Import	-0,9	1,2	2,1	3,7	3,6

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

I propositionen redovisar regeringen enligt 9 kap. 5 § budgetlagen (2011:203) en jämförelse av sin prognos för några centrala makroekonomiska variabler med prognoser från Konjunkturinstitutet, Europeiska kommissionen, Riksbanken och Ekonomistyrningsverket. Regeringen konstaterar att prognosen i vissa fall ligger i linje med övrigas prognoser och att den i vissa fall skiljer sig åt. Viktigt att notera är enligt regeringen att prognoserna publiceras vid olika tidpunkter och att prognosmakarna inte alltid har tillgång till samma informationsmängd.

Inflationen sjunker

Regeringen konstaterar att inflationen (KPIF) tydligt föll tillbaka under 2023, men att den fortfarande ligger över inflationsmålet, se tabell 3.

Tabell 3 Nyckeltal priser och finansiell variabel Sverige*Årlig procentuell förändring, utfall 2023 och prognos 2024–2027*

	2023	2024	2025	2026	2027
KPI	8,5	3,1	0,8	1,6	2,1
KPIF	6,0	2,1	1,7	2,0	2,0
KPIF, exkl. energi	7,5	2,7	2,0	2,0	2,0
Styrränta	3,46	3,85	2,71	2,25	2,25

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

En starkt bidragande faktor till nedgången bedöms vara lägre energipriser. Även rensat för energipriser konstateras att inflationen har fallit, men att den fortfarande är förhöjd på grund av bl.a. prisökningar på tjänster. Regeringens prognos är att en svagare efterfrågan i ekonomin tillsammans med lägre priser i producentled kommer att dämpa inflationen ytterligare framöver. Inflationen exklusive energipriser väntas stabiliseras kring inflationsmålet fr.o.m. sista kvartalet 2024. Inklusiva energipriser väntas inflationen understiga målet något under andra halvåret 2024 och under 2025. Regeringens prognos är att lägre bolåneräntor väntas minska räntekostnaderna, vilket leder till att inflationen mätt med konsumentprisindex (KPI) sjunker ytterligare under andra halvåret 2024 och 2025.

Utvecklingen i Sverige 2026 och 2027

I propositionen beskriver regeringen ett scenario för svensk ekonomi 2026 och 2027 som bl.a. bygger på att inga nya störningar påverkar ekonomin. I scenariot förbättras konjunkturläget 2026 och 2027. Inflationen antas nå Riksbankens inflationsmål om 2 procent 2026. Löneökningstakten antas överstiga inflationen och därmed förbättra hushållens köpkraft. En förbättrad köpkraft tillsammans med lägre räntor väntas främja en starkare tillväxt i hushållens konsumtion under dessa år. Även företagen bedöms gynnas av lägre räntor och förväntas utvecklas väl. Tillväxten i de länder som är viktiga för Sveriges utrikeshandel väntas tillta 2025, vilket bedöms gynna svensk export med viss fördröjning. Regeringen antar att svensk ekonomi har nått konjunkturell balans 2027, och BNP-gapet bedöms då vara slutet.

Mått på välförhållanden

Regeringen bedömer det som viktigt att följa den långsiktiga samhällsutvecklingen i bred bemärkelse och redovisar därför i propositionen sedan 2017 indikatorer på välförhållanden i Sverige, uppdelat på ekonomiskt, miljömässigt och socialt välförhållanden. När det gäller de ekonomiska välförhållandsindikatorerna konstaterar regeringen att såväl hushållens som den offentliga sektorns skuldsättning minskade mellan 2022 och 2023. Under samma period ökade sysselsättningsgraden och arbetslösheten och BNP per capita minskade. När det gäller miljömässiga indikatorer konstaterar regeringen att luftkvaliteten förbättrats och utsläpp av växthusgaser minskade under den studerade perioden 2021–2022. Vissa av de sociala indikatorerna ökade mellan 2021 och 2022, som hushållens kontantmarginal och utbildningsnivån. Övriga sociala indikatorer är oförändrade eller bedöms inte möjliga att mäta.

Offentliga finanser och budgetpolitiska mål

Finanspolitikens övergripande inriktning

Regeringen konstaterar i propositionen att det är centralt att få ned inflationen för att möjliggöra en balanserad ekonomisk utveckling och att det är viktigt att finanspolitiken och penningpolitiken drar åt samma håll. Att inflationen har fallit tillbaka innebär enligt regeringen inte att inflationsbekämpningen kan upphöra, men att det medger en möjlighet att ta steg mot att lägga om finanspolitiken i en riktning där bekämpning av arbetslösheten och tillväxten ges större vikt. Regeringen bedömer, mot bakgrund av lågkonjunkturen, att finanspolitiken fortsätter att vara återhållsam. Samtidigt är finanspolitiken något expansiv 2024.

Uppföljning av målet för den offentliga sektorns finansiella sparande

Regeringen ska enligt 2 kap. 1 a § budgetlagen (2011:203) vid minst två tillfällen per år redovisa för riksdagen hur målet för den offentliga sektorns finansiella sparande uppnås.

Tabell 4 Finansiellt sparande i offentlig sektor och indikatorer för avstämning mot överskottsmålet

Procent av BNP respektive potentiell BNP. Utfall 2023 och prognos 2024–2027

	2023	2024	2025	2026	2027
Finansiellt sparande	-0,6	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Bakåtblickande tioårsnitt	0,2				
Strukturellt sparande ¹	0,1	-0,2	0,7	1,2	2,0
BNP-gap ¹	-1,2	-2,3	-1,4	-0,3	0,0

¹Andel av potentiell BNP.

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

Regeringen bedömer att det strukturella sparandet tydligt kommer att avvika från överskottsmålet 2024. Det innebär att det strukturella sparandet avviker mer än 0,5 procentenheter från målnivån. Regeringen bedömer att avvikelsen blir tillfällig och att det strukturella sparandet åter väntas uppfylla målet 2025. Avvikelsen är enligt regeringen väl motiverad eftersom den till stor del beror på tillfälliga och oförutsett höga pensionsutgifter i kommunsektorn. Regeringen bedömer att en viss avvikelse från överskottsmålet i det nuvarande ekonomiska läget, då inflationen har sjunkit och arbetslösheten stiger, är väl avvägd ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. Inflationbekämpningen äventyras inte av de högre pensionskostnaderna i kommuner och regioner. Enligt regeringen behöver det inte vidtas några särskilda åtgärder för att det strukturella sparandet ska återgå till målnivån efter 2024 eftersom avvikelsen beror på tillfälligt höga utgifter.

Bruttoskulden och den finansiella nettoförmögenheten

Regeringen bedömer att bruttoskulden är förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent av BNP. I den nuvarande prognosen väntas bruttoskulden uppgå till 31–32 procent av BNP 2024 och 2025.

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet var oförändrad som andel av BNP mellan 2022 och 2023. År 2024 bedömer regeringen att den minskar som andel av BNP, då tillgångarna i ålderspensionssystemet väntas utvecklas svagt samtidigt som kommunsektorns skulder bedöms öka i snabbare takt. Den finansiella nettoförmögenheten antas sedan växa snabbare än BNP fram till 2027.

Uppföljning av utgiftstaket för staten

Regeringen ska enligt 9 kap. 3 § budgetlagen redovisa prognoser över utgifterna under utgiftstaket. Om det finns risk för att ett beslutat utgiftstak kommer att överskridas ska regeringen enligt 2 kap. 4 § för att undvika detta

vidta sådana åtgärder som den har befogenheter för eller föreslå nödvändiga åtgärder för riksdagen.

För 2024 beräknar regeringen att de takbegränsade utgifterna blir 10 miljarder kronor högre än i den ursprungligen beslutade budgeten för 2024, vilket främst beror på förslagen i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99). De takbegränsade utgifterna för 2025 och 2026 beräknar regeringen blir 12 miljarder kronor lägre respektive år. Regeringens bedömning om en lägre inflation, som påverkar en stor del av budgetens anslag, är den främsta förklaringen.

Jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2024 beräknas budgeteringsmarginalen således bli 10 miljarder kronor mindre 2024 och 12 miljarder kronor större respektive år 2025 och 2026. Regeringen anser att budgeteringsmarginalens storlek är tillräcklig för att hantera den osäkerhet som finns i bedömningen av utgiftsutvecklingen 2024–2026.

Tabell 5 Utgiftstak för staten och takbegränsade utgifter

Miljarder kronor om inte annat anges

	2024	2025	2026	2027
Utgiftstak som beslutats av riksdagen	1 747	1 827	1 866	
Regeringens bedömning av utgiftstak				1 935
<i>Procent av BNP</i>	26,9	27,1	26,3	26,1
<i>Procent av potentiell BNP</i>	26,6	26,7	26,1	26,0
Takbegränsade utgifter	1 699	1 730	1 754	1 766
<i>Procent av BNP</i>	26,2	25,6	24,7	23,8
Budgeringsmarginal	48	97	112	169
<i>Procent av takbegränsade utgifter</i>	2,8	5,6	6,4	9,6
Finansiellt sparande	-81	-18	51	125
<i>Procent av BNP</i>	-1,2	-0,3	0,7	1,7

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

Regeringens bedömning av utgiftstakets nivå 2027

Enligt regeringens bedömning bör utgiftstaket för 2027 uppgå till 1 935 miljarder kronor. Regeringens bedömning grundar sig på de bestämningsfaktorer som redovisas i den s.k. ramverksskrivelsen (skr. 2017/18:207, bet. 2017/18:FiU32, rskr. 2017/18:334).

Regeringens bedömning av utgiftstakets nivå medger att de takbegränsade utgifterna för 2027 t.o.m. budgetpropositionen för 2027 som mest kan bli 142 miljarder kronor högre än i nuvarande bedömning. Regeringen konstaterar att detta motsvarar ett utrymme för möjliga utgiftsökningar på ca 1,9 procent av BNP. Samtidigt betonar regeringen att ett ledigt utrymme under utgiftstaket i sig dock inte innebär att det finns ett utrymme för reformer som ökar de takbegränsade utgifterna. Reformerna på utgiftssidan kan genomföras först efter avstämning mot överskottsmålet med hänsyn tagen till eventuella inkomstförändringar. Om hela utrymmet för möjliga utgiftsökningar som

utgiftstaket medger skulle tas i anspråk kan inkomstförstärkningar behövas för att nå överskottsmålet 2027.

Regeringens bedömning av utgiftstakets nivå 2027 motsvarar 26 procent av potentiell BNP, vilket är en något lägre andel än 2026. Det innebär en ökning på 3,7 procent jämfört med det beslutade taket 2026, vilket kan jämföras med den genomsnittliga årliga ökningen med 3,4 procent sedan utgiftstaket infördes 1997 t.o.m. utfallsåret 2023.

Budgeringsmarginalen 2027 uppgår enligt bedömningen till 9,6 procent av de takbegränsade utgifterna, vilket är ett större utrymme än den säkerhetsmarginal på 3 procent som regeringen vill upprätthålla till utgiftstaket för det tredje tillkommande året i enlighet med riktlinjen för budgeringsmarginalens minsta storlek. Regeringen konstaterar att en budgeringsmarginal som endast motsvarar säkerhetsmarginalen dock skulle medföra att möjligheterna att genomföra prioriterade reformer på utgiftssidan under kommande år begränsas. Om det bedöms förenligt med överskottsmålet är det enligt regeringen rimligt att reformer ska kunna genomföras på budgetens utgiftssida.

Prognoser över statens budget, statskulden och de offentliga finanserna 2025–2027

Under 2024–2025 beräknas budgetsaldot uppgå till i genomsnitt –31 miljarder kronor per år eller ett underskott på 0,5 procent av BNP. Under denna period bedömer regeringen att ekonomin är i lågkonjunktur. År 2026 förväntas budgetsaldot i stället uppvisa ett överskott på 30 miljarder kronor samtidigt som konjunkturen balanseras. Regeringen beräknar att budgetsaldot förstärks ytterligare under 2027 och då motsvarar 1,1 procent av BNP. Den beräknade utvecklingen för budgetsaldot bidrar till att statskulden (konsoliderad) som andel av BNP minskar från 16 procent av BNP vid utgången av 2024 till 12 procent av BNP vid utgången av 2027.

Regeringen beräknar att inkomsterna i statens budget ökar med 117 miljarder kronor 2025–2027. De viktiga skattebaserna lönesumma, privat konsumtion och investeringar som utvecklas gynnsamt i takt med att konjunkturen stärks. Regeringen beräknar att utgifterna i statens budget ökar med 8 miljarder kronor 2025–2027. Både de utgifter som beror på pris- och löneutvecklingen och de som beror på makroekonomiska förändringar har en lägre ökningstakt de kommande åren till följd av att inflationen och arbetslösheten förväntas bli lägre.

Tabell 6 Statens budgetsaldo och statsskulden*Miljarder kronor om inte annat anges, utfall 2023 och prognos 2024–2027*

	2023	2024	2025	2026	2027
Inkomster i statens budget	1 243	1 329	1 351	1 419	1 468
därav inkomster av försäld egendom	0	5	5	5	5
Utgifter i statens budget	1 224	1 364	1 378	1 389	1 386
därav statsskuld räntor	32	22	31	27	23
Riksgäldskontorets nettoutlåning	-11	10	-3	2	4
Kassamässig korrigerig	-10	0	0	-2	0
Statens budgetsaldo	19	-35	-27	30	82
<i>Statens budgetsaldo i procent av BNP</i>	<i>0,3</i>	<i>-0,5</i>	<i>-0,4</i>	<i>0,4</i>	<i>1,1</i>
Statsskuld vid årets slut	970	1 018	1 035	998	909
<i>Statsskuld i procent av BNP¹</i>	<i>15,4</i>	<i>15,7</i>	<i>15,3</i>	<i>14,0</i>	<i>12,3</i>

¹Avser konsoliderad statsskuld, dvs. statliga myndigheters innehav av statspapper har räknats bort.

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

Regeringens prognoser för de offentliga finanserna baseras på prognosen för den makroekonomiska utvecklingen. Bortom budgetåret baseras prognosen på antagandet att inga ytterligare finanspolitiska regel- eller anslagsändringar genomförs under prognosperioden. I propositionen framhåller regeringen att det fortfarande finns en stor osäkerhet i prognoserna som har samband med inflationens utveckling.

Den förväntat fortsatt svaga ekonomiska utvecklingen bidrar till att regeringen bedömer att den offentliga sektorns finanser försvagas ytterligare 2024. Från och med 2025 förväntar sig regeringen en förstärkning av de offentliga finanserna till följd av att skatteintäkterna bedöms växa snabbare samtidigt som utgiftsökningen dämpas när inflationen sjunker och konjunkturen stärks.

Tabell 7 Den offentliga sektorns finanser*Miljarder kronor om inte annat anges, utfall 2023 och prognos 2024–2027*

	2023	2024	2025	2026	2027
Den offentliga sektorns inkomster	2 949	3 048	3 179	3 333	3 498
Den offentliga sektorns utgifter	2 989	3 129	3 197	3 282	3 373
Finansiellt sparande	-40	-81	-18	51	125
<i>Procent av BNP</i>	<i>-0,6</i>	<i>-1,2</i>	<i>-0,3</i>	<i>0,7</i>	<i>1,7</i>
Staten	-0,1	-1,0	-0,3	0,5	1,4
Ålderspensionssystemet	0,2	0,5	0,6	0,6	0,7
Kommunsektorn	-0,8	-0,8	-0,5	-0,4	-0,4
Finansiell nettoförmögenhet	1 878	1 885	1 920	2 022	2 187
<i>Procent av BNP</i>	<i>29,8</i>	<i>29,0</i>	<i>28,4</i>	<i>28,5</i>	<i>29,5</i>
Konsoliderad bruttoskuld ¹	1 966	2 067	2 128	2 130	2 074
<i>Procent av BNP</i>	<i>31,2</i>	<i>31,8</i>	<i>31,5</i>	<i>30,0</i>	<i>28,0</i>

¹Utgör den s.k. Maastrichtskulden som består av den konsoliderade statsskulden och kommunsektorns skulder på kapitalmarknaden med avdrag för AP-fondernas innehav av statsobligationer.

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

Statens finanser kommer att tyngas av konjunkturedgången även 2024. Det är framför allt inkomster från punktskatter som regeringen bedömer fortsätter växa i långsam takt. Regeringen konstaterar vidare att föregående års höga inflation, som slår igenom fullt ut först med några års eftersläpning, väntas medföra att utgifterna fortsätter öka i snabb takt. Även de åtgärder som genomförts inom försvarsområdet bidrar till ökningen. Det finansiella sparandet i staten väntas förstärkas 2025 och framåt, vilket beror på att endast den finanspolitik som beslutats, föreslagits eller aviserats t.o.m. vårändringsbudgeten för 2024 är inkluderad i prognosen.

Till följd av att pensionärerna väntas bli fler och pensionerna i genomsnitt blir högre beräknar regeringen att utgifterna i ålderspensionssystemet ökar de närmaste åren. Den s.k. riktåldersreformen förväntas stärka det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet. Det finansiella sparandet i ålderspensionssystemet kommer att fortsätta stärkas under prognosperioden med i genomsnitt 0,6 procent av BNP perioden 2025–2027. Balanstalet beräknas överstiga 1,0 under prognosperioden, vilket innebär att pensioner och pensionsrätter antas indexeras med inkomstindex.

Enligt regeringens bedömning kommer kommunsektorn att prioritera att upprätthålla konsumtionen och undvika tillfälliga neddragningar i verksamheten, vilket innebär att ett antal kommuner och regioner kommer att besluta att använda medel från resultatutjämningsreserverna för att stärka resultatet eller hänvisa till synnerliga skäl för att avvika från balanskravet under 2024. Regeringen bedömer att det finansiella sparandet är negativt under hela prognosperioden, men att det förstärks successivt när inflationen sjunker och konjunkturen återhämtar sig. I slutet av prognosperioden bedöms resultatet gå mot en nivå som är förenlig med god ekonomisk hushållning. Regeringen bedömer att sektorn återigen redovisar ett positivt balanskravsresultat 2025–2027.

Uppföljning av statens budget och de offentliga finanserna 2024

Statens budget för 2024 beräknas uppvisa ett underskott på 35 miljarder kronor. Jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2024 innebär detta att budgetsaldot reviderats ned med 28 miljarder kronor. Skillnaden förklaras av att utgifter och Riksgäldskontorets nettoutlåning reviderats upp.

Den förväntat fortsatt svaga ekonomiska utvecklingen bidrar till att regeringen bedömer att den offentliga sektorns finanser försvagas ytterligare 2024. Jämfört med prognosen i budgetpropositionen för 2024 innebär detta att det finansiella sparandet reviderats ned. Även om inkomsterna från skatt på arbete och kapital väntas växa snabbare än i föregående prognos väntas fortsatta kostnadsökningar i kommunsektorn och i staten medföra att utgifterna ökar snabbare än inkomsterna. För de efterföljande åren har det finansiella sparandet reviderats upp något mot slutet av prognosperioden.

Finansiellt sparande och strukturellt sparande enligt olika bedömare

Regeringen inleder redovisningen av jämförelsen med att det är viktigt att beakta att bedömningarna har gjorts vid olika tidpunkter och att de kan bygga på olika antaganden om den framtida politiken.

Tabell 8 Bedömningar av finansiellt sparande 2024–2027*Procent av BNP*

	2024	2025	2026	2027
Regeringen	-1,2	-0,3	0,7	1,7
Konjunkturinstitutet inkl. åtgärder ¹	-1,3	-0,7	0,1	0,4
Ekonomistyrningsverket	-1,4	-0,6	0,4	1,1
Riksbanken	-1,1	-0,7	-0,5	-
Europeiska kommissionen	-0,7	-0,6	-	-

Anm.: Publiceringsdatum för regeringen 2024-04-15, Konjunkturinstitutet 2024-03-26, Ekonomistyrningsverket 2024-03-20 och Europeiska kommissionen 2023-11-15.

¹ Konjunkturinstitutet räknar med åtgärder på 40, 5 respektive 55 miljarder kronor 2025–2027 utöver vad som aviseras fram till beräkningarna i 2024 års ekonomiska vårproposition.

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

Konjunkturinstitutets (KI) bedömning av den offentliga sektorns finansiella sparande för 2024 stämmer enligt regeringen förhållandevis väl överens med regeringens bedömning. I KI:s bedömning inkluderas ett antagande om en kapitalöverföring till Riksbanken på 44 miljarder kronor motsvarande 0,7 procent av BNP. När denna transferering exkluderas har KI en mer optimistisk syn på utvecklingen av de offentliga finanserna för 2024. Skillnaden förklaras bl.a. av att KI bedömer att utgifterna i både staten och kommunsektorn utvecklas svagare än enligt regeringens bedömning. KI har inte fullt ut kunnat beakta de åtgärder som aviseras i vårändringsbudgeten för 2024. År 2025 medför KI:s antagande om aktiv finanspolitik att det finansiella sparandet i staten, och därmed i hela den offentliga sektorn, väntas försvagas i förhållande till regeringens bedömning.

Ekonomistyrningsverket (ESV) prognostiserar ett svagare finansiellt sparande än regeringen för innevarande år. Myndigheten har inte heller kunnat beakta åtgärderna i vårändringsbudgeten för 2024. ESV har en försiktigare bedömning av hur intäkter från framför allt skatt på kapital utvecklas och bedömer att statens utgifter för konsumtion och investeringar ökar snabbare 2024 än i regeringens prognos.

Regeringen konstaterar att Europeiska kommissionens bedömningar gjordes under ett tidigare skede (november 2023) och bygger på väsentligt annorlunda information än inhemska bedömningar. Regeringen menar att en jämförelse därför inte är helt rättvisande.

Tabell 9 Bedömningar av strukturellt sparande 2024–2027*Procent av BNP*

	2024	2025	2026	2027
Regeringen	-0,2	0,7	1,2	2,0
Konjunkturinstitutet inkl. åtgärder ¹	0,6	-0,2	0,3	0,3
Ekonomistyrningsverket	-0,4	-0,1	0,4	1,1
Europeiska kommissionen	0,8	0,9	-	-

Anm.: Publiceringsdatum för regeringen 2024-04-15, Konjunkturinstitutet 2024-03-26, Ekonomistyrningsverket 2024-03-20 och Europeiska kommissionen 2023-11-15.

¹ Konjunkturinstitutet räknar med åtgärder på 40, 5 respektive 55 miljarder kronor 2025–2027 utöver vad som aviserats fram till beräkningarna i 2024 års ekonomiska vårproposition.

Källa: 2024 års ekonomiska vårproposition.

Vid en jämförelse mellan regeringens och andra bedömares prognoser för det strukturella sparandet finns det i vissa avseenden andra skillnader än vid en jämförelse mellan prognoserna för det finansiella sparandet. Utöver skillnader i prognoserna för det finansiella sparandet kan skillnader i bedömningen av ekonomins potentiella BNP-nivå och beräkningsmetoder påverka konstaterar regeringen. En skillnad som framför allt kan få effekt på beräkningarna enskilda år är att regeringen, till skillnad från övriga bedömare, vid bedömningen av potentiell BNP i löpande priser även justerar för eventuella konjunkturreffekter av prinsnivån i ekonomin. Till följd av den förväntat lägre inflationen har betydelsen av hur priskomponenten behandlas minskat.

Skillnaden mellan regeringens och KI:s beräkningar av det strukturella sparandet är större än skillnaden i prognoserna för det finansiella sparandet. Enligt regeringen är det, förutom skillnader i prognoser över finansiellt sparande och icke observerbara potentiella variabler, till stor del skillnaden i fråga om hur priskomponenten behandlas som förklarar detta.

Skillnader mellan ESV:s och regeringens prognoser för det strukturella sparandet 2024 är i stort sett densamma som vid en jämförelse av det finansiella sparandet. Bedömningarna för 2025 skiljer sig dock åt i större utsträckning, vilket kan förklaras av ESV:s antagande om ett mindre BNP-gap.

I förhållande till Europeiska kommissionen är skillnaden mellan prognoserna för det strukturella sparandet för 2024 annorlunda än vad som kan ses för det finansiella sparandet. Regeringen konstaterar att detta kan bero dels på olika bedömningar av ekonomins potentiella BNP-nivå, dels på skillnader i beräkningsmetoder.

Finanspolitikens långsiktiga hållbarhet

I propositionen redovisar regeringen sin bedömning av om finanspolitiken är långsiktigt hållbar. Bedömningen bygger på en framskrivning av den offentliga sektorns inkomster och utgifter långt fram i tiden. Framskrivningen bygger på att finanspolitiken är oförändrad i termer av skatteregler och offentliga utgifter med undantag från antagandet att den offentliga sektorns åtagande följer den demografiska utvecklingen. Om finanspolitiken är hållbar kan de regler som styr de offentliga inkomsterna och utgifterna förbli

oförändrade på lång sikt utan att det resulterar i växande underskott och en alltför hög offentlig skuldsättning.

Regeringen bedömer att finanspolitiken är långsiktigt hållbar. Den offentliga sektorns finansiella ställning är stark, både i en historisk och i en internationell jämförelse. I de långsiktiga framskrivningarna utvecklas den offentliga sektorns bruttoskuld och den finansiella nettoställningen på ett stabilt sätt. De offentliga finanserna påverkas enligt regeringen i hög grad av demografiska trender. Den demografiska utvecklingen med en åldrande befolkning gör att behoven av framför allt vård och omsorg väntas öka de kommande åren. Enligt regeringen innebär det att personalförsörjningen i delar av de kommunala verksamheterna kommer att vara en utmaning framöver.

För att sammanfatta hållbarhetsanalysen används två indikatorer. De s.k. S1- och S2-indikatorerna är $-1,2$ respektive $1,6$ procent, vilket enligt regeringen indikerar att risken för en ohållbar skuldutveckling är låg. Regeringen konstaterar att även S2-indikatorn har ett värde som inte indikerar en ohållbar utveckling och ligger under det värde som Europeiska kommissionen anger som gränsvärde för en låg risk för en ohållbar utveckling. Regeringen konstaterar vidare att indikatorvärdet i huvudsak beror på en osäker beräknad utveckling som ligger mycket långt fram i tiden.

Fördelningspolitisk redogörelse

I propositionens bilaga 2 lämnar regeringen på uppdrag av riksdagen en fördelningspolitisk redogörelse. Regeringen konstaterar att hushållens reala ekonomiska standard har ökat de senaste 20 åren. Inkomstutvecklingen skiljer sig dock åt mellan olika inkomstgrupper, där inkomsterna har ökat mest för den tiondel av befolkningen som har högst inkomst, jämfört med resten av befolkningen. Det förklaras av att kapitalinkomsterna har ökat betydligt snabbare än andra inkomstslag. Den ojämna inkomstutvecklingen har lett till en ökad inkomstspridning. Det vanligaste måttet för att redovisa spridningen i en inkomstfördelning är ginikoefficienten, som kan anta ett värde mellan 0 och 1. Ett högt värde på koefficienten visar på större ojämlikhet än ett lågt värde. Under perioden 2003–2022 ökade ginikoefficienten från 0,253 till 0,324. Det innebär att inkomstspridningen ökade med närmare 30 procent.

Efter många år med låg inflation och reala inkomstökningar över hela inkomstfördelningen gick svensk ekonomi 2022 in i en fas med hög inflation. Regeringen konstaterar att den höga inflationen medförde att medianinkomsttagarens reala standard sjönk jämfört med föregående år, vilket inte hänt sedan 1990-talskrisen. Den reala medianinkomsten sjönk med 3,2 procent och hamnade därmed ungefär på 2019 års nivå.

Regeringen bedömer att realinkomsterna även har utvecklats svagt under 2023, men att det sker en viss återhämtning 2024. Hushållens nominella inkomster bedöms öka i långsammare takt 2024 jämfört med 2023, bl.a. som en följd av det försvagade konjunkturläget och det elstöd som betalades ut

2023 och som inte förväntas betalas ut 2024. En lägre inflation bedöms skapa förutsättningar för stigande reala inkomster i större delen av inkomstfördelningen och en fortsatt svag utveckling av kapitalinkomsterna gör att toppinkomsttagarnas reala inkomster väntas utvecklas negativt även 2024. Ginikoefficienten väntas därmed sjunka något.

Andelen av befolkningen som har en låg inkomststandard, dvs. en disponibel inkomst som är lägre än baskonsumtionen, har med undantag för en kortvarig uppgång under finanskrisen 2008–2010, minskat i stort sett kontinuerligt sedan början på 2000-talet. År 2022 uppgick andelen till 4,6 procent av befolkningen, eller ca 470 000 personer. Andelen av befolkningen med låg relativ ekonomisk standard, dvs. personer som lever i hushåll vars ekonomiska standard är mindre än 60 procent av medianvärdet i befolkningen, har legat på en stabil nivå runt 14–15 procent under den senaste tioårsperioden (2013–2022). Inkomsterna i de lägre inkomstskikten väntas ha utvecklats bättre än medianinkomsten såväl 2022 som 2023, varför andelen med låg relativ ekonomisk standard väntas minska och hamna på den lägsta nivån sedan 2007.

Sveriges återhämtningsplan inom ramen för faciliteten för återhämtning och resiliens

Europeiska unionens råd antog genomförandebeslutet för Sveriges återhämtningsplan den 4 maj 2022. Den 24 augusti 2023 lämnade Sverige in en ändrad återhämtningsplan som rådet godkände den 9 november 2023. Återhämtningsplanen utökades då med ett REPowerEU-kapitel och vissa ändringar gjordes för att beakta att det högsta icke återbetalningspliktiga ekonomiska stödet från faciliteten för återhämtning och resiliens uppdaterades i juni 2022 utifrån den faktiska förändringen i BNP under 2020–2021.

Återhämtningsplanen består av 14 investeringar och 16 reformer fördelade på följande fokusområden:

- Grön återhämtning
- Utbildning och omställning
- Utbyggnad av bredband och digitalisering av offentlig förvaltning
- Bättre förutsättningar för att möta den demografiska utmaningen och säkerställa integriteten i det finansiella systemet
- Investeringar för tillväxt och bostadsbyggande
- REPowerEU-kapitel.

Det totala ekonomiska bidraget från faciliteten för återhämtning och resiliens som är tillgängligt för Sverige är 3,45 miljarder euro, varav 198 miljoner euro är Sveriges tilldelning från REPowerEU och 66 miljoner euro en överföring från brexitjusteringsreserven. Regeringen anger i propositionen att Sverige söker stöd för hela det ekonomiska bidraget.

1.2 Motionerna

Socialdemokraterna

I kommittémotion 2023/24:2894 av Magdalena Andersson m.fl. (S) redovisar Socialdemokraterna sina riktlinjer för den ekonomiska politiken. Motionärerna konstaterar att Sverige befinner sig i ett tufft ekonomiskt läge med stigande arbetslöshet och sjunkande investeringar – samtidigt som svenska hushåll pressas av höga matpriser. Genom att prioritera skattesänkningar för de allra rikaste i stället för nödvändiga resurser till välfärden har regeringen enligt motionärerna bidragit till att sjukvården befinner sig i en akut kris. Byggsektorn bedöms befinna sig i fritt fall och många blir av med jobbet samtidigt som gängkriminaliteten äter sig in i samhället och hotar svenska familjers trygghet i vardagen. Den ekonomiska politiken behöver enligt motionärerna böttna i verkligheten och öka sammanhållningen i vårt land, bl.a. genom långsiktighet och stabilitet. För att regionerna ska kunna planera för sjukvården bör politiken inriktas på att lämna besked till regionerna om den långsiktiga finansieringen. Motionärerna vill se ett systemskifte för svensk välfärd, en ny princip för hur skolan, sjukvården och äldreomsorgen ska finansieras, genom att de generella statsbidragen till välfärden räknas upp i takt med kostnadsökningarna varje år. Politiken bör inriktas på att ta tillbaka kontrollen över välfärden – svensk välfärd ska vara till för svenska folket och inte internationella riskkapitalister. Ett hållbart pensionssystem bedöms vidare som centralt för att både nuvarande och kommande generationer ska få tillräckliga pensioner. Alltför många av Sveriges pensionärer har i dag enligt motionärerna en för låg pension, varför politiken bör inriktas på att förbättra pensionerna med målet om att alla ska få minst 70 procent av sin slutlön i pension.

Sverige ska vara ett tryggt land, anför motionärerna. De konstaterar att vi lever i en historiskt osäker tid och att det säkerhetspolitiska läget har försämrats. Politiken bör därför inriktas på att successivt öka försvarsförmågan och på att fullfölja upprustningen av det civila försvaret för att därigenom garantera Sveriges yttre säkerhet. Den organiserade brottsligheten och de kriminella gängen måste bekämpas med kraft, varför arbetet med att öka resurserna till polisen och hela rättskedjan bör fortsätta att prioriteras. Enligt motionärerna är segregationen grogrunden för den kriminalitet som nu plågar Sverige. Kriminella gäng har etablerat sig och rekryterar allt yngre ungdomar till en allt grövre och hänsynslösare brottslighet. En av politikens viktigaste uppgifter är därför enligt motionärerna att bryta den utvecklingen genom offensiva insatser i form av åtgärder som handlar om att främja språkkunskaper, utbildning och arbete.

Den svenska nyindustrialiseringen bedöms vara en chans till en stark teknikutveckling för hela landet, med välbetalda industrijobb och en hög tillväxt som följd. För att säkra de nya industriprojekten kommer det enligt motionärerna att krävas stora investeringar. Energiförsörjningen bedöms som avgörande för att klara omställningen och för att kunna fullfölja

nyindustrialiseringen. Motionärerna vill därför att politiken inriktas på att öka elproduktionen i Sverige och på att införa ett nytt energipolitiskt mål om ytterligare minst 60 TWh fossilfri kraft till 2030. Politiken bör också inriktas på att fortsätta prioritera investeringar i ny och upprustad järnväg och på att ta tillvara den svenska skogsråvaran för att ersätta det fossila, samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras.

Motionärerna konstaterar att lågkonjunkturen slår med full kraft mot såväl hushållen som näringslivet. Antalet konkurser ökar och Sveriges tillväxt är i EU:s bottenkikt. En drivande faktor i lågkonjunkturen bedöms vara att bostadsbyggandet har stannat av, och enligt motionärerna befinner sig Sverige i den värsta byggkrisen sedan 90-talet. Dessa utmaningar behöver enligt motionärerna mötas med konkreta insatser som ökar byggandet och tillväxten och med en aktiv arbetsmarknadspolitik för att fler ska komma vidare till nästa jobb. Politiken bör därför prioritera åtgärder som bl.a. statliga byggstimulanser, statliga byggkrediter och platsgaranti för bygglärlingar.

Motionärerna konstaterar att det finns många samhällsproblem att tackla i vårt land och att det ställer stora krav på politikens förmåga att prioritera och att orka göra det som krävs. Resurser till välfärden och nödvändiga investeringar i yttre och inre säkerhet, infrastruktur och för att påskynda nyindustrialiseringen bör gå före stora skattesänkningar och kostsamma felprioriteringar. Samhället ska byggas på rättvisa, respekt och ett gemensamt ansvar. Motionärerna anser att det är rimligt att de sektorer som tjänat stora pengar på krisen är med och bidrar till att bygga Sverige starkare, varför politiken bör inriktas på att införa en tillfällig bankskatt.

Motionärerna konstaterar att de svenska offentliga finanserna är starka och att det är en förutsättning för att Sverige ska hålla ihop och möta tuffa tider. Den pågående översynen av det finanspolitiska ramverket välkomnas, och motionärerna är öppna för lånefinansiering av strategiska infrastrukturprojekt med stor klimatnytta. För att frigöra mer utrymme för nödvändiga investeringar och hantera den demografiska förändringen i välfärden vill motionärerna se en övergång till ett balansmål.

Vänsterpartiet

I partimotion 2023/24:2891 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) redovisar Vänsterpartiet sina riktlinjer för den ekonomiska politiken. Enligt motionärerna behövs en radikal omläggning av den ekonomiska politiken. Motionärerna konstaterar att hushållen är pressade av hög inflation och höga bolånekostnader samtidigt som arbetslösheten stiger. Kostnaderna för Riksbankens förda penningpolitik är betydande. De ekonomiska klyftorna är enligt motionärerna också ett stort samhällsproblem som påverkar tillväxten negativt.

En fungerande offentlig välfärd är central för att kunna uppnå full sysselsättning konstaterar motionärerna som vill återskapa en positiv

arbetslinje genom trygga socialförsäkringar och en aktiv arbetsmarknads- politik. Välfärden är samhällets bottenplatta, som nu står inför en stor utmaning. För att hela kommunsektorn ska få stabila förutsättningar vill motionärerna se en inriktning på politiken som för det första låter kommuner och regioner använda riktade medel som generella. För det andra behöver landets kommuner och regioner före sommaren få besked om en lägsta nivå för statsbidrag i höstens budgetproposition. För det tredje måste statsbidragen indexeras så att de följer kostnadsutvecklingen. Motionärerna har också utformat ett tiopunktsprogram för att avskaffa hyrpersonal inom vården från 2027.

En fungerande offentlig välfärd innefattar också ett väl fungerande utbildningssystem som rustar ungdomar för arbetslivet. Organiseringen av utbildningen har förstärkt utvecklingen mot en starkt segregerad skola. Mot den bakgrunden bör politiken inriktas på att högkvalitativ utbildning blir tillgänglig för fler och att kompensatoriska inslag i fördelningen av utbildningsresurserna utreds.

Den pågående krisen i byggbranschen är allvarlig och riskerar att få konsekvenser under lång tid framöver, konstaterar motionärerna. Sverige behöver en ny bostadspolitik med högre ambitioner än vad som varit fallet de senaste decennierna. Sveriges kommuner och regioner står också inför stora investeringsbehov, bl.a. kopplat till en åldrande befolkning med ökade vård- och omsorgsbehov, infrastruktur och klimatanpassning. Det finns nu starka skäl att tidigarelägga kommunala och regionala investeringar för att dämpa arbetslösheten och förstärka konjunkturen, anser motionärerna. De vill ha en modell som innebär att staten tar hälften av investeringskostnaden för planerade projekt som utförs mellan 2024 och 2026. Detta ska kombineras med en ny arbetsmarknadspolitisk insats som motionärerna kallar för Sverigejobb. Anställningsstödet, där staten tar 80 procent av kostnaderna, ska riktas till arbetslösa med kompetens inom bygg- och anläggningssektorn.

Situationen för hushållen är ansträngd konstateras det i motionen. Motionärerna vill se en inriktning på politiken som innebär slopat karensavdrag, ett bostadsbidrag som följer inkomster och hyror, höjt inflationsskyddat barnbidrag samt höjt försörjningsstöd med fokus på barnfamiljerna. Detta är åtgärder som enligt motionärerna stärker hushållens inkomster och därmed förbättrar köpkraften. För att skydda hushållen mot oskäligen prishöjningar på elnätet bör en tillfällig skatt införas på elnätsföretagens övervinster.

Enligt motionärerna är de ursprungliga skälen bakom överskottsmålet inte längre giltiga. Sverige har bland de starkaste offentliga finanserna i västvärlden och den offentliga sektorns bruttoskuld är mycket låg. Samtidigt kommer klimatomställningen innebära att omfattande investeringar behöver göras i en rad samhällsviktiga verksamheter. Motionärerna anser att klimatkrisen innebär att staten måste ta ansvar för ett stort investeringsprogram. Rätt hanterat kan det bli en katalysator för ökad

produktivitet, minskad arbetslöshet och en modernisering av det svenska samhället.

Dagens överskottsmål bör därför ersättas med ett mål för de offentliga finanserna som möjliggör den gröna omställningen. Målet vill motionärerna sätta till -1 procent av BNP över en konjunkturcykel för den närmaste åttaårsperioden med start redan 2025. Det långsiktiga målet för den offentliga skulden (skuldankaret) vill motionärerna sätta till 50 procent av BNP. Det finanspolitiska ramverket behöver kompletteras med ett mål för den finansiella nettoförmögenheten. Vidare förespråkar motionärerna att det finanspolitiska ramverket kompletteras med någon form av inkomstgolv eftersom de menar att det nuvarande ramverket har en bias som gör det lättare att sänka skatterna än att genomföra utgiftsreformer. Motionärerna vill också se ökad transparens i budgetpolitiken och att ramverket kompletteras med mål för arbetsmarknaden om full sysselsättning och ett mål för offentliga investeringar i linje med Sveriges klimatåtaganden.

Skatter ska enligt motionärerna finansiera gemensamma åtaganden och jämna ut inkomstskillnader. Motionärerna anser att det behövs ett arbete med en genomgripande skattereform som ska skapa ett enhetligt, rättvist och legitimt skattesystem som kan bidra till en långsiktig och stabil finansiering av välfärden. Enligt motionärerna är det mest prioriterade området att komma till rätta med den urholkade kapitalbeskattningen och den mycket ojämna förmögenhetsfördelningen i Sverige.

Centerpartiet

I partimotion 2023/24:2892 av Martin Ådahl m.fl. (C) redovisar Centerpartiet sina riktlinjer för den ekonomiska politiken. Motionärerna konstaterar att den svenska ekonomin står inför ett antal utmaningar som bl.a. stigande arbetslöshet, svag tillväxt, sviktande och fallerande infrastruktur, inbromsning av byggandet av fossilfri elkraft, en skola som tvingas till massuppsägningar och ett allvarligt säkerhetsläge. För att hantera dessa utmaningar vill motionärerna att politiken ska inriktas på att värna det som är motorn i ekonomin – jobb, företagande och utbildning i hela landet. Krisen för svensk klimatpolitik bedöms som särskilt allvarlig med ökade utsläpp, en miljöbilsförsäljning som rasar och en industri som hotas av elbrist. Därför vill motionärerna att politiken ska inriktas på att skapa ekonomiska förutsättningar för att fler hushåll ska kunna delta i klimatomställningen, bl.a. genom en s.k. folkbonus för att fler ska kunna köpa begagnade och nya miljöbilar och genom en grön check baserat på en omfördelning av koldioxidskattens intäkter. De stora industrialiseringsprojekten runt om i Sverige behöver mer grön energi i närtid, samtidigt som ny vindkraft till stor del blockeras av kommunala veton. Den ekonomiska politiken bör därför prioritera resurser för att ge närboende och kommuner full kompensation när det byggs ny vindkraft. För att stödja såväl konjunkturen som kampen mot inflationen bör kreativa åtgärder vidtas som samtidigt förbättrar de strukturella förutsättningarna för ekonomin.

Genom att inrikta politiken på att sänka kostnaderna för att anställa, sänka småföretagens kostnader och på att förenkla regler skapas enligt motionärerna förutsättningar för en ökad tillväxt och en minskad arbetslöshet. Det handlar bl.a. om att sänka arbetsgivaravgifterna på låga löner, införa ett nytt s.k. tillväxtavdrag med borttagen arbetsgivaravgift för de fem första anställda och reformera sjuklöneansvaret för småföretag. Den stigande arbetslösheten bör vidare mötas med en politik som prioriterar ökade resurser för matchningstjänster och omställningsstudiestöd samtidigt som etableringsjobben breddas. Politiken bör också inriktas på att återupprätta arbetslinjen genom att reformera arbetslöshetsförsäkringen så att taket för ersättningen blir relativt högt och avtrappningen förhållandevis snabb och symmetrisk samt på att införa en borte tidsgräns i aktivitetsstödet. Enligt motionärerna blir arbetslöshetsförsäkringen därmed en trygg omställningsförsäkring som bidrar till såväl ökad trygghet som minskad arbetslöshet.

Den svenska skolan bedöms stå inför många och stora utmaningar. Motionärerna vill därför att politiken prioriterar ökade resurser till skolan och att riktade statsbidrag omvandlas till sektorsbidrag för att skapa en förutsägbar och likvärdig finansiering och för att lärare inte ska behöva sägas upp. Motionärerna vill också att landsbygden ska stärkas och att resurser prioriteras för det, bl.a. för att vårdcentraler ska kunna fortsätta att drivas och för att järnvägar och vägar inte ska förfalla. En väl fungerande infrastruktur bedöms också som avgörande för att säkra svensk tillväxt och för att klara klimatkrisen. Investeringar i infrastruktur i hela landet bör därför enligt motionärerna prioriteras i den ekonomiska politiken. Motionärerna anser också att Sverige bör övergå till ett balansmål i stället för ett överskottsmål och att de resurser som frigörs går till investeringar i infrastruktur.

Trots nödvändiga lagskärpningar och trots en kraftfull ökning av Polismyndighetens resurser konstaterar motionärerna att det akuta krisläget med skjutningar och sprängningar på allmän plats i samhället fortsätter. Motionärerna konstaterar också att det råder en bred politisk enighet om att kraftigt förstärka resurserna till polisen, kriminalvården och rättsväsendet. Motionärerna anser dock att politiken för att bli hel och sammanhållande i denna fråga behöver rädda skolan från nedskärningar, rusta socialtjänsten, utöka avhoppningsprogrammen och säkerställa att antalet närvarande poliser i utsatta områden ökar skyndsamt.

Sverige har ett av de mest klimatsmarta och miljövänliga jordbruken i världen och genom att öka den svenska livsmedelsproduktionen bidrar vi till den globala gröna omställningen. Det konstaterar motionärerna, och de vill att politiken inriktas på att omvandla nedsättningen av skatten på diesel för jord- och skogsbruk till ett motsvarande permanent jordbruksavdrag för att stärka det svenska jordbrukets konkurrenskraft samtidigt som det påskyndar klimatomställningen.

Sverige har enligt motionärerna länge behövt ett stärkt försvar. Det är ett behov som har ökat och blivit mer akut sedan Rysslands invasion av Ukraina. Motionärerna vill därför att politiken inriktas på att försvarsanslagen fortsätter

att öka så att de uppgår till 3 procent av BNP senast 2030. Ett ökat stöd till Ukraina bör också prioriteras genom att 1 procent av BNP avsätts direkt i en särskild försvarsfond för att garantera förutsägbara och omfattande resurser.

En lämplig nivå på utgiftstakets nivå för 2027 bedöms vara 1 930 miljarder kronor. Det innebär enligt motionärerna att takets nivå som andel av BNP faller något jämfört med regeringens förslag, samtidigt som det bedöms finnas tillräckligt med utrymme för prioriterade och nödvändiga satsningar på utgiftssidan.

Miljöpartiet

I partimotion 2023/24:2891 av Daniel Helldén m.fl. (MP) redovisar Miljöpartiet sina riktlinjer för den ekonomiska politiken. Motionärerna anför att vi befinner oss i en tid med stora samhällsutmaningar. Klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald skakar grundförutsättningarna för trygghet, frihet och ekonomisk utveckling. EU:s och Sveriges beroende av fossila bränslen betalar för Putins anfallskrig mot Ukraina.

Motionärerna anför att det behövs en kraftfull ekonomisk politik och ett tydligt klimatpolitiskt ledarskap. För att Sverige ska ta till vara den möjlighet som den gröna omställningen erbjuder måste den vara rättvis. En rättvis omställning innebär att man med gemensamma krafter fasar ut beroendet av fossila bränslen och stöttar de grupper som behöver stöd längs vägen. Att subventionera fossila bränslen anser motionärerna varken är rättvist eller en lösning på klimatkrisen. Den gröna omställningen kräver att det kostar att släppa ut koldioxid. Personer som bor i lands- och glesbygd där bilen behövs ska ges stöd för att ställa om eller för att hantera de kostnader som omställningen tillfälligt innebär. Genom att stötta omställningen till elbilar menar motionärerna att risken minskar för att händelser i omvärlden urholkar bilisters köpkraft.

Med Sveriges låga offentliga skuldsättning och ett näringsliv som vill vara en del av den gröna omställningen finns alla förutsättningar att rivstarta en rättvis grön omställning. Stora investeringar är nödvändiga där framtidens jobb säkras och som bygger de hållbara alternativen till dagens fossila ekonomi, konstaterar motionärerna.

Enligt det klimatpolitiska ramverket har varje regering en skyldighet att föra en klimatpolitik som utgår från klimatmålen och att redovisa arbetet med att nå målen. Motionärerna anser att regeringen tydligt ska redovisa vilka bötesbelopp Sverige kan vänta sig med den klimatpolitik som förs. Vidare måste det finanspolitiska ramverket klimatsäkras. Motionärerna anser att det är av stor vikt att den översyn av det finanspolitiska ramverket som nu pågår landar i ett regelverk som skapar ett utrymme för investeringar i en rättvis klimatomställning. Politiken bör därför inriktas på en investeringsbudget med ett utrymme på 100 miljarder kronor om året under en tioårsperiod, som ska finansieras genom att gröna statliga obligationer ges ut, för en trygg och snabb omställning. Det skulle 2033 innebära en skuldkvot på strax över 45 procent,

vilket ger tillräckliga säkerhetsmarginaler. Motionärerna konstaterar att det är principiellt stor skillnad på att skapa ett tillfälligt utrymme där den offentliga sektorn tillåts ta på sig ett större ansvar för att möta vår tids ödesfråga och att föreslå permanenta ökade utgifter eller minskade intäkter för den löpande budgeten. Det överdrivet strama överskottsmålet anser motionärerna bör ersättas med ett balansmål för att möjliggöra nödvändiga satsningar på välfärden.

Enligt motionärerna är det viktigt med en helhetssyn på den ekonomiska utvecklingen. Sverige bör anta mål om att den cirkulära ekonomin ska utgöra grunden för den nya ekonomin och den ekonomiska politiken ska utformas inom ramen för klimat- och miljöpolitiken. För att främja den cirkulära ekonomin vill motionärerna se en inriktning på politiken som innebär höjd skatt på naturresurser och jungfruliga råvaror samtidigt som återbruk och återvinning gynnas.

För att de mått på välbefinnande som numera redovisas av regeringen i högre utsträckning ska få en styrande effekt anser motionärerna att det i budgetpropositionen bör anges hur den förda ekonomiska politiken väntas påverka utvecklingen av de olika indikatorerna. Motionärerna anser vidare att kvaliteten på den data som ligger till grund för indikatorerna behöver bli bättre och uppdateras oftare.

Den ekonomiska politiken spelar en nyckelroll i fråga om att bygga ett jämlikt samhälle med hög livskvalitet där individer kan känna sig trygga. Motionärerna anser att ojämlikheten i Sverige har ökat de senaste decennierna, och att vända den utvecklingen är en bärande del av en rättvis omställning, menar de. En mer progressiv beskattning av kapitalinkomster är enligt motionärerna ett viktigt verktyg för att öka jämlikheten och finansiera den gemensamma välfärden. Enligt motionärerna är läget inom välfärden mycket ansträngt och många kommuner och regioner står inför en svår situation. Motionärerna konstaterar att tillskott till kommuner och regioner beskrivs som satsningar när det i själva verket innebär nedskärningar när kostnadsutvecklingen beaktas. Kommuner och regioner ges dåliga planeringsförutsättningar eftersom besked om de generella statsbidragen inte kommer förrän på hösten. Motionärerna anser att de generella statsbidragen till kommuner och regioner ska kopplas till kostnadsutvecklingen. Även barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag bör enligt motionärerna värdesäkras.

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

I kommittémotion 2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 14 anförs att den ekonomiska politiken ska utformas inom ramen för nationella klimat- och miljömål och att de nya välfärdsmåten ska vara styrande i budgeten. Detta kommer enligt motionärerna att säkerställa stabila förutsättningar för ekonomin på både kort och lång sikt.

I motion 2023/24:790 av Markus Kallifatides (S) anförs att Sverige behöver ett nytt moderniserat finanspolitiskt ramverk för en klimatomställning som gör skillnad på investeringar och driftskostnader, så att det är möjligt att lånefinansiera vissa strategiska infrastrukturprojekt med stor klimatnytta.

I motion 2023/24:2111 av Jesper Skalberg Karlsson och Johanna Hornberger (båda M) anförs att regeringen bör överväga att utreda en ny modell för granskning av riksdagspartiernas budgetförslag i syfte att värna trovärdigheten för svensk ekonomi. Motionärerna hänvisar till modellen i Nederländerna där samtliga riksdagspartiers budgetar granskas av en ansvarig myndighet.

1.3 Skatteutskottets yttrande

I yttrande 2023/24:SkU4y tillstyrker skatteutskottet regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i de delar dessa avser skatteutskottets beredningsområde. Utskottet tillstyrker vidare regeringens riktlinjer för skattepolitiken. Skatteutskottet avstyrker följdmotionerna från Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet. I yttrandet finns fyra avvikande meningar där ledamöterna från dessa fyra partier tillstyrker sina respektive förslag till riktlinjer.

I yttrandet anför skatteutskottet att skattepolitiken utgör en central del av den ekonomiska politiken. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt samtidigt som de ska skapa goda förutsättningar för en hög sysselsättning och tillväxt. Skattereglerna ska vara generella, tydliga och enkla. Utskottet konstaterar att Sverige går igenom en ekonomisk vinter med svag BNP-utveckling och stigande arbetslöshet och delar regeringens bedömning att arbetslinjen ska återupprättas och strukturreformer genomföras för att öka tillväxten. Utskottet delar vidare regeringens bedömning att skatten på arbete bör sänkas ytterligare för att öka drivkrafterna till arbete och utbildning under förutsättning att det finns finansiellt utrymme.

Yttrandet finns i sin helhet i bilaga 2 till betänkandet.

1.4 Kompletterande information

Nedan redovisas en sammanställning av de skatteförslag som regeringen remitterat inför budgetpropositionen för 2025, en sammanfattning av Riksbankens framställning om återställning av eget kapital (framst. 2023/24:RB4) och en sammanfattning av regeringens proposition om en arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster (prop. 2023/24:128). Sedan redovisas aktuella bedömningar av den ekonomiska utvecklingen och de offentliga finanserna som lämnats efter det att vårpropositionen lämnades till riksdagen den 15 april 2024. Vidare redovisas en sammanfattning av Finanspolitiska rådets rapport 2024 och Sveriges Kommuner och Regioners ekonomirapport 2024. Avslutningsvis redovisas några för ärendet relevanta

pågående arbeten, bl.a. översynen av nivån på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande (dir. 2023:162).

Remitterade skatteförslag inför budgetpropositionen för 2025

Regeringen bedömer det som angeläget att flera skatteförslag kan förberedas genom remittering för att möjliggöra en samlad behandling av skatteförslag med budgeteffekter inför budgetpropositionen för 2025. Följande skatteförslag har remitterats:

- ändrad malus för husbilar och vissa alternativbränslefordon
- avtrappat ränteavdrag för vissa lån
- underlättande av förskottsbetalning vid skattereduktion för installation av grön teknik
- förbättrade och förenklade regler om underskottsavdrag efter en ägarförändring
- enklare skatteregler för enskilda näringsidkare som upprättar förenklat årsbokslut
- skattefritt sparande på investeringssparkonto
- sänkt ersättningsnivå för expertskatt
- ytterligare sänkt skatt på arbetsinkomster och pension
- höjd beloppsgräns för avgiftsfri ersättning till idrottsutövare
- sänkt flygskatt
- slopad indexering av elskatt
- utvidgat växa-stöd
- sänkt skatt på s.k. jordbruksdiesel
- fortsatt separata tak för rot- och rutavdragen.

Förslagen kommer att ligga till grund för budgetförhandlingarna i höst. Om de kommer att presenteras i regeringens höstbudget blir enligt regeringen beroende av det ekonomiska läget, reformutrymmet och finansieringsbehovet samt de överläggningar som hålls i det slutliga arbetet med budgetpropositionen.

De remitterade skatteförslagen beräknas sammantaget försvaga den offentliga sektorns inkomster med ca 14 miljarder kronor, varav förslaget om ett skattefritt sparande på investeringssparkonto avser –7 miljarder kronor, förslaget om sänkt skatt på arbetsinkomster och pension ca –8,1 miljarder kronor medan förslaget om ett avtrappat ränteavdrag förstärker den offentliga sektorns inkomster med ca 4,3 miljarder kronor.

Riksbankens framställning om återställning av eget kapital

I april 2024 lämnade Riksbanken en framställning till riksdagen om återställning av det egna kapitalet (framst. 2023/24:RB4 Återställning av eget kapital). I framställningen föreslår Riksbanken att riksdagen beslutar om en

återställning av bankens egna kapital under 2024 till den grundnivå på 41,7 miljarder kronor som definieras i 8 kap. 9 § riksbankslagen.

Ärendet behandlas i betänkande 2023/24:FiU28 som planeras komma att beslutas i kammaren den 18 juni 2024.

Ett eventuellt kapitaltillskott från staten till Riksbanken påverkar statens finanser genom att det finansiella sparandet försvagas med samma belopp som kapitaltillskottet det år kapitaltillskottet görs. Statens budgetsaldo påverkas i samma omfattning. Statsskulden och den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld ökar i motsvarande mån. Ett eventuellt kapitaltillskott innebär en permanent höjning av skuldnivån i nominella termer, medan statens finansiella sparande och statens budgetsaldo minskar det år kapitaltillskottet görs. Åren därefter påverkas det finansiella sparandet och statens budgetsaldo av räntekostnaden för kapitaltillskottet. Kapitaltillskottet betraktas vidare enligt Konjunkturinstitutet som en engångseffekt och räknas därför bort från det strukturella sparandet. Det innebär att skillnaden mellan det strukturella sparandet exklusive engångseffekter och överskotts målet inte påverkas.

Regeringens proposition Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina

I maj 2024 lämnade regeringen proposition Extra ändringsbudget för 2024 – Ytterligare försvarsmateriel och ekonomiskt stöd till Ukraina (prop. 2023/24:155) till riksdagen. I propositionen lämnas förslag om ett bemyndigande för regeringen att skänka försvarsmateriel till Ukraina som kan avvaras av Försvarsmakten under en begränsad tid, och om ett ökat bemyndigande att ingå ekonomiska åtaganden som medför behov av framtida anslag för att kunna ersätta materielen. Propositionen innehåller även förslag som avser utbildningsinsatser och säkerhetsskyddsåtgärder i Ukraina samt bidrag till fonder och bilaterala och multilaterala donationsprojekt som upprättats i syfte att stödja landet. Propositionen innehåller också förslag om ett bemyndigande för regeringen att besluta om försäljning av jaktrobotar till Amerikas förenta stater. Ärendet bereds av finansutskottet och behandlas i betänkande 2023/24:FiU36 som planeras komma att beslutas i kammaren den 18 juni 2024.

Regeringens proposition om en arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster

I april 2024 lämnade regeringen propositionen En arbetslöshetsförsäkring baserad på inkomster (prop. 2023/24:128) till riksdagen. I propositionen lämnas förslag till en ny lag om arbetslöshetsförsäkring. Det föreslås bl.a. att rätten till arbetslöshetsersättning ska baseras på inkomster och att den som ansöker om ersättning ska uppfylla ett inkomstvillkor, att ersättning ska lämnas med olika ersättningsnivåer utifrån tiden som en sökande har varit medlem i eller ansluten till en arbetslöshetskassa, att ersättningen ska trappas

ned under tiden sökanden är arbetslös och att ersättningsperiodens längd ska differentieras utifrån sökandens arbetsmarknadsförankring. Den nya lagen och följdändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2025. Ärendet bereds av arbetsmarknadsutskottet och behandlas i betänkande 2023/24:AU9 som planeras komma att beslutas i kammaren den 18 juni 2024.

Regeringen har i budgetpropositionen för 2024 aviserat en reform av arbetslöshetsförsäkringen. De ekonomiska konsekvenserna av regeringens förslag i budgetpropositionen för 2024 och de efterföljande förordningsändringar som föreslås i proposition 2023/24:128 bedöms rymmas inom beslutade och beräknade anslag enligt budgetpropositionen för 2024. Riksdagen har fattat beslut om budgetpropositionen (prop. 2023/24:1, bet. 2023/24:AU2, rskr. 2023/24:95).

Aktuella bedömningar av den ekonomiska utvecklingen och offentliga finanser

Europeiska kommissionens vårprognos, maj 2024

I rapporten konstaterar kommissionen att efter den allmänna ekonomiska stagnationen under 2023 har en tillväxt över förväntan i början av 2024 och en fortsatt nedgång i inflationen lagt grunden till en gradvis ökande ekonomisk aktivitet. BNP-tillväxten under 2024 beräknas uppgå till 1,0 procent i EU och 0,8 procent i euroområdet. Under 2025 beräknas BNP öka till 1,6 procent i EU och till 1,4 procent i euroområdet. Inflationen förväntas sjunka från 6,4 procent 2023 till 2,7 procent 2024 och därefter till 2,2 procent 2025. I euroområdet beräknas den avta från 5,4 procent 2023 till 2,5 procent 2024 och 2,1 procent 2025.

Svensk ekonomi väntas återhämta sig 2024 för att ta fart 2025. Prognosen för BNP beräknas till 0,2 procent respektive 2,1 procent för 2024 och 2025. Prognosen för 2024 är oförändrad jämfört med den tidigare prognosen medan prognosen för 2025 är uppreviderad från 1,6 till 2,1 procent. Den inhemska efterfrågan driver enligt kommissionen på den ökade tillväxten tack vare en fortsatt inflationsnedgång, enklare finansieringsvillkor och en fortsatt stark extern konkurrenskraft som stöder exporten. Inflationen väntas sjunka till strax under 2 procent 2025. Arbetsmarknaden väntas komma att förbättras först 2025. Vidare bedömer kommissionen att de offentliga finanserna försvagas ytterligare 2024, men att underskottet väntas minska något 2025. Det finansiella sparandet för den offentliga sektorn beräknas till -1,4 procent respektive -0,9 procent för 2024 och 2025. Det kan jämföras med den föregående prognosen där motsvarande siffror beräknades till -0,7 procent respektive -0,6 procent för 2024 och 2025. Den offentliga bruttoskuldkvoten väntas öka något under 2024 för att sedan återgå till sin långvariga nedåtgående trend 2025 och nå drygt 31 procent av BNP.

OECD:s Economic Outlook, april 2024

I sin rapport bedömer OECD att den globala ekonomin fortsätter att växa i måttlig takt. Den globala BNP-tillväxten väntas uppgå till 3,1 procent 2024, samma som 2023, följt av en liten uppgång till 3,2 procent 2025. Inflationen väntas fortsätta att sjunka och förtroendet för den privata sektorn förbättras. Den totala inflationen inom OECD beräknas gradvis sjunka från 6,9 procent 2023 till 5,0 procent 2024 och 3,4 procent 2025, med hjälp av en stram penningpolitik och ett avtagande varu- och energipristryck. I slutet av 2025 väntas inflationen vara tillbaka på centralbankernas mål i de flesta större ekonomier. Den ekonomiska aktiviteten skiljer sig åt mellan olika länder. Denna utveckling väntas fortsätta, med svagare utfall i många utvecklade ekonomier, särskilt i Europa, och stark tillväxt i USA och i många tillväxtekonomier.

OECD:s prognos för Sverige är att tillväxten ökar med 0,6 procent 2024 och med 2,6 procent 2025. Inflationen bedöms snabbt konvergera mot målet. Den privata konsumtionen väntas gradvis ta fart under 2024 och 2025, med stöd av realinkomstökningar, lägre lånekostnader och en förbättrad arbetsmarknad. En gradvis lättnad av kreditvillkoren, lägre byggkostnader och högre efterfrågan kommer enligt OECD att stödja privata investeringar. Prognosen för det finansiella sparandet är -1,1 respektive -0,4 för 2024 och 2025.

Enligt OECD bör styrräntan sänkas i takt med att inflationen sjunker för att minska risken för att den ska underskrida målet och i onödan dämpa efterfrågan. Vidare menar OECD att mot bakgrund av en åldrande befolkning bör underutnyttjade arbetskraftsresurser, däribland lågutbildade, äldre och utrikes födda, mobiliseras. En skattereform, som att anpassa fastighetsskatten till marknadsvärdena och gradvis avskaffa ränteavdragen för bolån, skulle enligt OECD öka både skatteeffektiviteten och rättvisan.

Riksbankens penningpolitiska uppdatering, maj 2024

I sin uppdatering redovisar Riksbanken penningpolitiska överväganden och sin bedömning av den ekonomiska utvecklingen i Sverige och omvärlden för 2024. Inflationen i Sverige bedöms närma sig målet samtidigt som konjunkturen är svag. Riksbanken lättar därför på penningpolitiken och har sänkt styrräntan med 0,25 procentenheter till 3,75 procent. Styrräntan bedöms kunna komma att sänkas ytterligare två gånger under andra halvåret 2024 om inflationsutsikterna står sig.

Riksbanken konstaterar att utvecklingen av konjunkturen och inflationen skiljer sig åt mellan regioner. De senaste årens trend med en starkare utveckling i USA än i euroområdet har fortsatt under inledningen av 2024. Den amerikanska ekonomin fortsätter att utvecklas starkt, delvis driven av stora finanspolitiska stimulanser. Trots en svagare kvartalstillväxt än väntat, som landade på 1,6 procent i årstakt, fortsätter både hushållens konsumtion och företagens investeringar att öka. Arbetsmarknaden bedöms vara stark,

men tecken på avmattning börjar enligt Riksbanken att synas. Inflationen i USA har minskat långsammare än väntat, där speciellt hyreskostnader bedöms bidra till att inflationstakten fortsätter att vara hög. Den långsamma nedgången kan innebära att den amerikanska centralbankens (Federal Reserve) beslut om att sänka styrräntan kan dröja.

När det gäller euroområdet konstaterar Riksbanken att den ekonomiska utvecklingen är svagare än i USA och att den underliggande inflationen sjunker. Efter flera kvartal med i princip oförändrad BNP skedde en liten ökning med 0,3 procent det första kvartalet 2024, något högre än Riksbankens prognos. Arbetslösheten var oförändrad i mars och är fortfarande på historiskt låga nivåer. Den europeiska centralbanken (ECB) har enligt Riksbanken fortsatt att kommunicera att en första räntesänkning kan komma i juni.

Svensk BNP-tillväxt har varit svag men väntas gradvis stiga. Inflationen har fortsatt att sjunka, vilket väntas bidra till att reallönerna höjs och därmed stärker hushållens köpkraft. Arbetsmarknaden fortsätter dock att försvagas, där sysselsättningen minskar och arbetslösheten ökar. Framåtblickande indikatorer tyder enligt Riksbanken på en fortsatt nedgång i inflationen. Om utsikterna står sig kan styrräntan komma att sänkas ytterligare två gånger under andra halvåret 2024. Samtidigt redovisas risker som kan komma att utmana inflationsutvecklingen, t.ex. en tilltagande geopolitisk oro och en försvagad krona som en följd av den starka utvecklingen i USA. Det skulle i sin tur kunna leda till bl.a. utbudsstörningar, stigande världsmarknadspriser och, i förlängningen, högre svensk inflation.

Finanspolitiska rådets rapport Svensk finanspolitik 2024

Den 6 maj publicerades Finanspolitiska rådet sin rapport Svensk finanspolitik 2024. Nedan redovisas en kort sammanfattning av rapporten.

Det finanspolitiska ramverket

- Rådet delar regeringens bedömning att finanspolitiken i budgetpropositionen för 2024 är i linje med de budgetpolitiska målen och det finanspolitiska ramverket. Överskottsmålet, utgiftstaket och skuldankaret respekteras, likaså balanskravet för kommunsektorn som helhet. I 2024 års ekonomiska vårproposition beräknar regeringen att det föreligger en tydlig avvikelse från målet. Rådet delar regeringens bedömning att avvikelsen är tillfällig och inte motiverar några särskilda åtgärder.
- Rådet anser att omfattningen på regeringens finanspolitiska åtgärder i budgetpropositionen för 2024 var rimlig utifrån ett konjunkturellt perspektiv. Rådet tror dock att en något mer expansiv inriktning av finanspolitiken hade varit möjlig. Rådet konstaterar att man då hade kunnat tänka sig tillfälligt ökade statsbidrag till regionerna, vilket sedan också föreslagits i vårändringsbudgeten för 2024.

- Rådet är fortfarande kritiskt till hur regeringen har genomfört sitt metodbyte för beräkning av det strukturella sparandet. Det strukturella sparandet är den viktigaste indikatorn för att bedöma om regeringens politik är förenlig med överskottsmålet och kraven på metod, dokumentation och tydlighet bör därför vara höga. Om regeringen väljer att behålla den nya metoden behöver den finanspolitiska analysen enligt Finanspolitiska rådet anpassas och en konsekvensanalys presenteras.
- Rådet framförde i förra årets rapport att de offentliga utgifternas andel av BNP ger viktig information om politikens inriktning och att det vore värdefullt med mer information om hur regeringen ser på de offentliga utgifternas framtida utveckling. I årets rapport vidhåller rådet den uppfattningen.

Kommunernas och regionernas ekonomi

- Rådet konstaterar att det går att avvika från balanskravet om det finns synnerliga skäl och menar att den uppkomna situationen med den ökade pensionsskulden som tillfälligt försvagade resultatet utgjorde ett sådant skäl. Vissa kommuner och regioner kan dock enligt rådet ha gjort en annan tolkning och som konsekvens genomfört tillfälliga neddragningar eller skattehöjningar i syfte att nå balanskravet. Den nuvarande hanteringen av frågan är enligt rådet inte optimal och hur regeringen bör agera i liknande situationer framöver behöver enligt rådet analyseras vidare.
- Rådets analys visar att statsbidragen hållit jämna steg med den utveckling som ges av ökade priser, löner och en förändrad demografi och rådet är inte övertygat om att statsbidragen behöver indexeras. Att det nuvarande systemet innebär planeringssvårigheter för kommuner och regioner är dock enligt rådet klart. Regeringen bör därför undersöka möjligheterna att underlätta för kommuner och regioner genom att lämna information om statsbidragen tidigare än i dag.
- Rådet avvisar inte att automatiska variationer av statsbidragen skulle kunna spela en större roll i stabiliseringspolitiken, men menar att sådana förändringar i så fall bör vara en del av en bredare analys av användningen av automatiska stabilisatorer.
- Rådet anser att regeringen behöver bli tydligare i sin redovisning av kommunernas och regionernas ekonomi. Prognoserna över resultatet behöver redovisas uppdelat på kommuner och regioner. Vidare behöver de poster som förklarar skillnaden mellan resultatet och det finansiella sparandet redovisas. Slutligen behöver det framgå om ett tillskott till kommuner och regioner innebär en real förändring eller bara täcker ökade kostnader och förändrade uppgifter. Sammantaget innebär den nuvarande redovisningen enligt rådet att det inte på ett rimligt sätt går att analysera på vilka grunder regeringen har bestämt statsbidragens omfattning.

Den svenska arbetsmarknaden och åtgärder för fler i arbete

- De ekonomiska incitamenten att ta ett arbete har ökat betydligt de senaste decennierna och bristande incitament är därför enligt rådets bedömning inte någon huvudförklaring till att människor inte arbetar. Bristande matchning mellan arbetsgivares behov och arbetslösas kompetenser tycks vara en viktigare förklaring till arbetslösheten bland konkurrenssvaga grupper.
- Rådet bedömer även att det finns problem där en del individer inte har, eller inte bedöms ha, en produktivitet som är tillräcklig för att få ens enkla jobb till kollektivavtalens lönestandarder. I vilken mån det beror på att grupperna i fråga faktiskt inte är tillräckligt produktiva, eller på att deras produktivitet missbedöms av arbetsgivare på grund av bristande information eller diskriminering, är enligt rådet svårt att urskilja.
- Rådets bedömning är alltså att de ekonomiska incitamenten att arbeta är starka för de allra flesta, och rådet är därför tveksamt till att t.ex. jobbskatteavdrag som kommer alla till del får några betydande sysselsättningseffekter. Fokus bör i stället ligga på att förbättra matchningen och mildra problemen med personernas bristande produktivitet och bristen på information om deras produktivitet.

Statens roller i klimatomställningen

- Rådet är kritiskt till regeringens klimatpolitik på flera punkter. Mest grundläggande är att regeringen saknar en sammanhållen och begriplig strategi för att nå såväl de svenska klimatmålen som EU:s klimatmål till 2030. Rådet konstaterar att på grund av regeringens politik behöver utsläppen minska mycket snabbt i slutet av 2020-talet och det finns en stor risk att de som påverkas mest av de styrmedel som då krävs inte har anpassat sig.
- Klimatomställningen kommer enligt rådet att innebära en ekonomisk belastning på kort sikt för relativt många hushåll. I regeringens klimathandlingsplan utlovas att hushåll och verksamheter inte ska påverkas negativt av klimatomställningen, bl.a. utlovas att alla fullt ut ska kompenseras för högre drivmedelspriser. Det är varken rimligt eller genomförbart, konstaterar rådet. Denna typ av utfästelser kan också komma att utgöra en hämsko för omställningen och riskerar att bli en källa till missnöje när löftet visar sig inte kunna infrias, menar rådet.

Prognosutvärdering

- Baserat på KI:s utvärderingar finner rådet att det inte finns några systematiska fel i regeringens prognoser när det gäller BNP-tillväxt, arbetslöshet, styrränta eller finansiellt sparande. Även för det nästkommande året har regeringens prognoser likvärdig träffsäkerhet som prognoserna från KI och Riksbanken. Däremot har KI en signifikant högre

träffsäkerhet än regeringen när det gäller BNP-tillväxt, arbetslöshet och det finansiella sparande för det innevarande året. Rådet anser att regeringen bör undersöka orsakerna till detta.

- Strukturellt sparande är den viktigaste indikatorn på om finanspolitiken är i linje med överskottsmålet. Det är därför viktigt att veta hur osäker bedömningen av denna variabel är. Rådets slutsats är att osäkerheten i regeringens prognoser för det strukturella sparandet är i linje med KI:s och att det även fortsättningsvis är rimligt att betrakta en avvikelse från överskottsmålet som tydlig om det strukturella sparandet avviker mer än 0,5 procentenheter från målnivån.

Sveriges Kommuner och Regioners ekonomirapport, maj 2024

I rapporten belyser Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) sektorns ekonomiska situation och förutsättningar på några års sikt. En lägre sysselsättning medför att kommunsektorns skatteunderlag väntas öka betydligt långsammare är normalt under 2024 samtidigt som sektorn fortsätter att påverkas av höga kostnadsökningar, främst från pensioner. Det sammantagna resultatet i kommunsektorn beräknas bli -14 miljarder kronor 2024. Kommunernas resultat beräknas bli 2 miljarder kronor och regionernas resultat -16 miljarder kronor. Detta trots höjda statsbidrag och omfattande åtgärder av regionerna för att få ned kostnaderna. Från och med 2025 väntas resultaten i sektorn stärkas samtidigt som låneskulden ökar på grund av stora investeringsbehov. En lägre befolkningstillväxt, där antalet barn och unga minskar rejält, väntas komma att sätta sin prägel på sektorn kommande år.

SKR efterlyser en mer långsiktig och mindre detaljerad statlig styrning som skapar förutsättningar för en bättre framförhållning och stabilare planeringsförutsättningar samt bättre förutsättningar för verksamheten att bli mer resurseffektiv. Vidare anser SKR att statsbidragen borde värdesäkras och därmed räknas upp med priser, löner och räknas upp med demografi för att välfärden ska få stabilare planeringsförutsättningar och det ska finnas möjlighet till långsiktig planering.

Översyn av nivån på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande

Enligt skrivelsen Ramverket för finanspolitiken ska ett beslutat överskottsmål gälla tills vidare men bör ses över varannan mandatperiod, dvs. vart åttonde år (skr. 2017/18:207). Vidare framgår det att ett eventuellt nytt överskottsmål bör träda i kraft första året efter ett ordinarie val, vilket skulle innebära 2027.

En parlamentariskt sammansatt kommitté ska se över nivån på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande och analysera vissa andra delar av det finanspolitiska ramverket (dir. 2023:162). Syftet är att ta fram underlag för beslut om målnivån. Uppdraget ska redovisas senast den 15 november 2024. Kommittén ska bl.a.

- analysera vilka konsekvenser olika nivåer på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande har för de offentliga finanserna och svensk ekonomi, särskilt målnivåns betydelse för möjligheterna att säkerställa långsiktigt hållbara offentliga finanser och för att kunna hantera framtida kraftiga konjunkturnedgångar samt andra samhällsutmaningar
- bedöma om det finns anledning att ändra nivån på målet för den offentliga sektorns finansiella sparande och i så fall föreslå en ny nivå
- bedöma om det finanspolitiska ramverket behöver anpassas för att möjliggöra en effektivare stabiliseringspolitik och ett bättre samspel mellan finanspolitiken och penningpolitiken.

Försvarsberedningen

Den 26 april 2024 överlämnade Försvarsberedningen sin rapport Stärkt försvarsförmåga – Sverige som allierad (Ds 2024:6) till regeringen. I rapporten konstateras att Sverige står inför ett historiskt totalförsvarsbeslut. Sedan den 7 mars 2024 är Sverige medlem i försvarsalliansen Nato. Natomedlemskapet innebär den största förändringen av svensk säkerhetspolitik på 200 år. Sverige har ingått bindande ömsesidiga försvarsgarantier i enlighet med artikel 5 i nordatlantiska fördraget. Det allvarliga säkerhetspolitiska läget liksom de krav som följer som allierad innebär enligt Försvarsberedningen att det krävs ambitionshöjningar i det militära försvaret. Förmågeökningen i det militära försvaret behöver påskyndas och anpassas till de krav som följer av att vara allierad i Nato. Tid måste vara en avgörande faktor i alla politiska och militära beslut som fattas de kommande åren avseende t.ex. personal, materiel och infrastruktur. Försvarsberedningens förslag innebär att tillskottet för det militära försvaret ökar stegvis under perioden 2025 till 2030 för att då uppgå till totalt 52,8 miljarder kronor. Försvarsutgifterna enligt Natos definition bedöms efter tillskotten uppgå till 2,6 procent av BNP 2030. För det civila försvaret föreslår Försvarsberedningen att den sammantagna civila ramen ska uppgå till minst 15 miljarder kronor per år från 2028.

Enligt uppgifter från Regeringskansliet är planen att ett nytt försvarsbeslut ska träda i kraft den 1 januari 2025 och att en proposition om detta ska lämnas till riksdagen under hösten 2024.

Produktivitetskommissionen

Den 29 maj 2024 överlämnade Produktivitetskommissionen sitt delbetänkande Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29) till regeringen. I delbetänkandet lämnar kommissionen förslag för att höja produktiviteten i svensk ekonomi. Åtgärder föreslås inom områdena regelförenkling, bostäder och byggande, tillståndsprocesser, transportinfrastruktur, utbildningsväsendet och skatter. Kommissionen lämnar också förslag för att främja lärande mellan kommuner och regioner för att åstadkomma ett mer effektivt, innovativt och lärande arbete med

policyutveckling i statsförvaltningen, och för att förstärka det finanspolitiska ramverket. Andra områden kommer enligt kommissionen att tas upp i huvudbetänkandet som ska slutredovisas senast i oktober 2025.

1.5 Utskottets ställningstagande

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

I takt med att inflationen faller samtidigt som effekterna av lågkonjunkturen slår igenom allt tydligare blir uppgiften för den ekonomiska politiken att lägga grunden för återhämtning, högre tillväxt och en bättre välfärd. Att inflationen fallit innebär inte, som regeringen också anför i propositionen, att inflationsbekämpningen kan upphöra, men det ger en möjlighet att ta steg att lägga om finanspolitikens inriktning. Det är centralt att få ned inflationen för att möjliggöra en balanserad ekonomisk utveckling och det är viktigt att finanspolitiken och penningpolitiken drar åt samma håll. Utskottet delar regeringens bedömning att även om det fortsatt finns stora osäkerheter finns det nu utrymme för att inrikta politiken på en mer normal konjunkturpolitik och på att investera i Sverige. En låg statsskuld och starka offentliga finanser ger utrymme för ytterligare investeringar för högre tillväxt.

Genom att föra en väl avvägd finanspolitik ska inflationen fortsätta att bekämpas och reformer ska genomföras för att understödja återhämtningen av hushållens köpkraft i syfte att återställa den för alla hushåll.

Kommuner och regioner har fortfarande stora problem med höga kostnader, trots att inflationen är på väg ned. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att förstärka arbetet med att strukturellt förbättra värden och investera i utbildning för att öka tryggheten i välfärden. Utskottet noterar också att regeringen löpande har stärkt de ekonomiska förutsättningarna för kommunsektorn. Som regeringen anför ligger emellertid ansvaret för att finansiera vård, skola och omsorg och att prioritera kärnverksamheterna framför allt på kommunerna och regionerna.

Lågkonjunkturen väntas leda till att antalet arbetslösa ökar med omkring 40 000 personer 2024. Det bör som regeringen anför först och främst mötas av utbildningsinsatser för att bättre rusta arbetssökande, samtidigt som de strukturella problemen på arbetsmarknaden måste åtgärdas. Det handlar om att fortsätta arbetet med att återupprätta arbetslinjen och därmed öka drivkrafterna och incitamenten till arbete, utbildning och självförsörjning genom att sänka skatten på arbete och reformera arbetslöshetsförsäkringen. Det ska alltid löna sig att arbeta. Men det handlar inte bara om att öka incitamenten utan också, som regeringen anför, om att aktivera arbetslösa och stärka deras färdigheter för att underlätta återgång i arbete och att underlätta inträdet på arbetsmarknaden genom lägre lönekostnader för företagen i form av olika subventionerade anställningar. Utskottet delar regeringens bedömning att det är viktigt att det finns statistiska underlag som ger en bra beskrivning av såväl

sysselsättning som individers möjligheter att försörja sig. Utskottet välkomnar därför regeringens nya självförsörjningsmått.

En växande ekonomi är, som regeringen anför, nödvändig för att möta de investerings- och resursbehov som ligger framför oss, bl.a. när det gäller områden som försvar, rättsväsen och infrastruktur. Utskottet konstaterar att en hög tillväxt och en god produktivitet utveckling har varit viktiga faktorer för att göra Sverige till ett av världens rikaste länder. Under senare tid har dock BNP-tillväxten per invånare varit låg. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att föra en politik som styr tillbaka mot ett fokus på ekonomisk utveckling med strukturreformer som krävs för att öka produktiviteten och förbättra den långsiktiga tillväxten genom att investera i infrastruktur, klimatomställning, forskning, energiproduktion, regelförenklningar och kompetensförsörjning. En stabil och fossilfri el är som regeringen anför avgörande för tillväxten, klimatomställningen i industrin och elektrifieringen av transportsektorn, varför arbetet med att få ny kärnkraft på plats i Sverige ska fortsätta.

Den höga inflationen och de snabbt stigande räntorna har pressat både hushållens konsumtion och bostadsbyggandet. Utskottet noterar att bostadsbyggandet på längre sikt påverkas av tillgången till byggbar mark, regelverk och kommunernas agerande. Utskottet delar därför regeringens bedömning att politiken bör inriktas på reformer som ökar tillgången till byggbar mark, förbättrar nyttjandet av det befintliga beståndet och åtgärdar andra strukturella hinder som präglar bostadsmarknaden. På det sättet kan bostadsbyggandet öka igen och skapa förutsättningar för högre tillväxt.

Sverige ska byggas rikare och tryggare igen. Den organiserade brottsligheten utgör ett betydande hot mot det öppna samhället, den enskilda människans frihet och grunderna för vår rättsstat. Politiken bör därför fortsätta att inriktas på att med kraft trycka tillbaka brottsligheten, bl.a. genom åtgärder som visitationszoner, anonyma vittnen, utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel, förenklade byggregler för fler fängelseplatser och insatser som förhindrar utnyttjandet av bl.a. offentliga medel. Utskottet noterar behovet av att stärka försvaret och krisberedskapen och ställer sig därför bakom regeringens inriktning på att fortsätta förstärka resurserna till försvaret. Utskottet noterar regeringens förslag om att ytterligare förstärka Sveriges stöd till Ukraina genom att skapa en treårig ram för det militära stödet till landet på sammanlagt 75 miljarder kronor för perioden 2024–2026 (prop. 2023/24:155).

Utskottet välkomnar regeringens förslag till inriktning av skattepolitiken. Finansutskottet anser i likhet med skatteutskottet att skattepolitiken utgör en central del av den ekonomiska politiken. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt samtidigt som de ska skapa förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Skattepolitiken ska uppmuntra företagsamhet, entreprenörskap, hårt arbete och högre utbildning.

Den ekonomiska utvecklingen

Utskottet konstaterar att hög inflation och snabbt stigande räntor höll tillbaka tillväxten i omvärlden under 2023. Utvecklingen har dock skiljt sig åt mellan olika länder, t.ex. var tillväxten i USA starkare än i euroområdet. Även inom euroområdet har tillväxten skiljt sig åt mellan olika länder, bl.a. har Tyskland haft en svag utveckling. Olika förtroendeindikatorer talar för en fortsatt ökad aktivitet i den amerikanska ekonomin medan motsvarande indikatorer tyder på att tillväxten fortsätter att utvecklas svagt i euroområdet. Regeringens prognos är att hushållens konsumtion och tillväxten i euroområdet ökar fr.o.m. andra halvan av 2024, i takt med att inflationen minskar och hushållens köpkraft stärks. Sammantaget väntas BNP-utvecklingen för Sveriges viktigaste handelspartners förbli svag under 2024 för att sedan återhämta sig under 2025.

Svensk ekonomin har befunnit sig i en lågkonjunktur sedan 2023, en lågkonjunktur som väntas bestå även 2024 och 2025. Under 2023 minskade BNP i Sverige tre kvartal i följd. Nedgången kan framför allt kopplas till en svag inhemsk efterfrågan i spåren av hög inflation. Under 2024 väntas dock inflationen sjunka och inflationsmålet nås. Utskottet noterar att även Riksbanken i sin senaste uppdatering ser tecken på en fortsatt nedgång i inflationen.

Utskottet noterar att framåtblickande indikatorer har stigit under 2024, men att de fortfarande befinner sig på låga nivåer. Det bedöms tyda på att tillväxten kommer att fortsätta vara dämpad under det första halvåret 2024. I takt med att inflationen sjunker väntas hushållens konsumtion och bostadsinvesteringar att öka. Regeringens prognos är att BNP ökar med 0,7 procent 2024 och med 2,5 procent 2025.

Som en följd av den svaga efterfrågan i ekonomin försvagades arbetsmarknadsläget under andra halvåret 2023. Läget väntas komma att försämrans ytterligare under 2024 och bli svagt även under 2025. Arbetslösheten väntas öka och bli 8,3 procent 2024 och 8,4 procent 2025.

Utskottet delar regeringens bedömning om betydelsen av att följa den långsiktiga samhällsutvecklingen i bred bemärkelse och noterar regeringens olika indikatorer på välståndet i Sverige.

Offentliga finanser och budgetpolitiska mål

Den förväntat svaga ekonomiska utvecklingen bidrar till att de offentliga finanserna väntas redovisa ett underskott t.o.m. 2025. Det finansiella sparandet i staten väntas stärkas 2025 och framåt, vilket beror på att endast den finanspolitik som beslutats, föreslagits eller aviserats t.o.m. vårandringsbudgeten för 2024 har inkluderats i regeringens prognos. Utskottet delar regeringens bedömning att finanspolitiken, givet konjunkturläget, är fortsatt återhållsam.

Det strukturella sparandet bedömer regeringen till $-0,2$ respektive $0,7$ procent av potentiell BNP 2024 och 2025. Regeringen bedömer i propositionen att det strukturella sparandet tydligt kommer att avvika från

överskottsmålet 2024. Utskottet delar regeringens bedömning att en viss avvikelse från överskottsmålet i det nuvarande ekonomiska läget, då inflationen har sjunkit och arbetslösheten stiger, är väl avvägd ur ett stabiliseringspolitiskt perspektiv. Regeringen konstaterar vidare att bruttoskulden är förenlig med skuldankarets riktmärke på 35 procent och att finanspolitiken är långsiktigt hållbar.

Utskottet noterar regeringens förslag om att skapa en treårig ram för det militära stödet till Ukraina på sammanlagt 75 miljarder kronor för 2024–2026 (prop. 2023/24:155). För att stödet till Ukraina inte ska gå ut över den upprustning som nu sker av det svenska försvaret, eller tränga undan andra viktiga investeringar som behövs, innebär ramen enligt regeringens pressmeddelande från den 22 maj 2024 att det blir en avvikelse från överskottsmålet. Regeringen är enligt budgetlagen (2011:203) skyldig att vid minst två tillfällen per år redovisa för riksdagen hur överskottsmålet uppnås, och ska vid en bedömd avvikelse redogöra för hur en återgång till målet ska ske (2 kap. 1 a §). Mot bakgrund av bestämmelsen utgår utskottet från att regeringen återkommer i budgetpropositionen för 2025 i det fall regeringen bedömer att det föreligger en avvikelse från det överskottsmål på en tredjedels procent av BNP som riksdagen fastställt.

Det är först i samband med behandlingen av höstens budgetproposition som utgiftstaket för 2027 ska beslutas. I enlighet med praxis redovisar dock regeringen sin bedömning av utgiftstakets nivå för 2027 redan i den ekonomiska vårpropositionen.

Utskottet avser inte att föregripa den diskussion om utgiftstakets nivå som ska föras i höst, men vill påminna om sina tidigare uttalanden om vikten av att regeringen tydligare motiverar sin principiella syn på hur utgiftstaket sätts i förhållande till överskottsmålet och diskuterar vad den tänkta utgiftsutvecklingen innebär för överskottsmålet och skattepolitiken (bet. 2023/24:FiU1 s. 51). Utskottet välkomnar i det sammanhanget att regeringen, utifrån den kritik Riksrevisionen framfört i frågan i sin senaste rapport (RiR 2023:24), avser att utveckla sin redovisning så att kopplingen till överskottsmålet och ett framtida skatteuttag blir tydligare (skr. 2023/24:96 s. 9). Regeringen konstaterar vidare i propositionen att utgiftstakets nivå för 2027 motsvarar 26 procent av potentiell BNP och att det är en något lägre andel än 2026. Om detta är ett uttryck för en plan mot en önskvärd utgiftskvot framgår dock inte. Utskottet konstaterar, liksom Finanspolitiska rådet, att de offentliga utgifternas andel av BNP ger viktig information om politikens inriktning och att det vore värdefullt med mer information om hur regeringen ser på de offentliga utgifternas framtida utveckling. Som konstaterades ovan kommer utskottet att få möjlighet att återkomma i frågan när utgiftstaket för 2027 ska beslutas av riksdagen i höst.

När det gäller motionsförslag om att se över det finanspolitiska ramverket och att ändra överskottsmålets nivå hänvisar utskottet till pågående arbete i den parlamentariska kommittén (dir. 2023:162) som ska redovisa sitt uppdrag

senast den 15 november. Utskottet ser ingen anledning att föregripa detta arbete.

I regeringens skrivelse om ramverket för finanspolitiken från 2018 (skr. 2017/18:207, bet. 2017/18:FiU32, rskr. 2017/18:334) formuleras att för att det finanspolitiska ramverket ska vara styrande för politiken, och för att finanspolitiken ska vara möjlig att följa upp, är det viktigt att redovisningen av finanspolitiken är transparent och heltäckande. Utskottet finner mot denna bakgrund anledning att rikta uppmärksamheten till riksdagens behov av tydliga och transparenta beslutsunderlag inom några områden. Ett område avser regeringens ändrade beräkningsmetod för strukturellt sparande. I sin senaste rapport konstaterar Finanspolitiska rådet att man fortsatt är kritisk till hur regeringen genomförde sitt metodbyte för beräkning av det strukturella sparandet. Rådet anser att den nuvarande situationen där regeringen och Konjunkturinstitutet (KI) använder olika metoder försvårar granskningen av regeringens finanspolitik. Även Riksrevisionen har invändningar mot metodbytet. Utskottet noterar att regeringen i sin skrivelse med anledning av Riksrevisionens rapport om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket 2023 (skr. 2023/24:96 s. 9) uttrycker att den kommer att vinnlägga sig om tydlighet i beskrivningar av det strukturella sparandet och även att fortsatt ha en dialog med berörda myndigheter. Utskottet välkomnar regeringens arbete i frågan och påminner om sina tidigare uttalanden i betänkande 2023/24:FiU1 (s. 52) om vikten av dialog mellan regeringen och berörda myndigheter om metodutveckling. Liksom Finanspolitiska rådet konstaterar i sin rapport utgör det strukturella sparandet den viktigaste indikatorn för att följa upp överskottsmålet, och kraven på metod, dokumentation och tydlighet bör därför vara höga.

Kopplat till att regeringen använder en annan beräkningsmetod för strukturellt sparande än t.ex. KI vill utskottet betona vikten av tydliga och transparenta prognoser och prognosjämförelser. I budgetlagen (2011:203) anges kraven på regeringen när det gäller prognoser och prognosutvärdering. Utskottet välkomnar att regeringen avser att fortsätta utveckla sin redovisning (skr. 2023/24:96), men noterar samtidigt att redovisningen av prognosjämförelser förefaller vara oförändrad i den ekonomiska vårpropositionen jämfört med redovisningen i budgetpropositionen för 2024.

Finansutskottet tillstyrker propositionens riktlinjer

Sammanfattningsvis tillstyrker utskottet propositionens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken, inklusive riktlinjerna för skattepolitiken. Riktlinjerna syftar till att ange politikens inriktning inför budgetpropositionen för 2025. De alternativa förslag till riktlinjer som lämnats i följdmotioner avstyrks liksom de motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2023/24 som utskottet också behandlar i betänkandet.

2 Riksrevisionens rapport om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket 2023

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Bakgrund

Riksrevisionen granskar återkommande regeringens tillämpning av det finanspolitiska ramverket i de ekonomiska propositionerna. Riksrevisionen publicerade i december 2023 granskningsrapporten Regeringens tillämpning av det finanspolitiska ramverket 2023 (RiR 2023:24). I rapporten granskas om regeringen utformat och redovisat finanspolitiken i de ekonomiska propositionerna under 2023 i enlighet med det finanspolitiska ramverket. Den 4 april 2024 överlämnade regeringen sin skrivelse med anledning av granskningsrapporten till riksdagen (skr. 2023/24:96). I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen presenterar i sin rapport. Inga följdmotioner har lämnats med anledning av regeringens skrivelse.

Regeringens skrivelse

Beskrivningen av indikatorer för bedömning av finanspolitiken

Riksrevisionen konstaterar i sin granskning att regeringens bedömning av den finanspolitiska inriktningen är i linje med det finanspolitiska ramverket, men anser att det finns brister i beskrivningen av finanspolitiken. Det beror på att regeringen gjort flera ändringar av de indikatorer som den baserar sina bedömningar av finanspolitiken på utan att det har motiverats tydligt. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att öka transparensen genom att vara tydligare med varför det finns behov av förändrade indikatorer.

Regeringen konstaterar att utöver den uppdelning av sparandets förändring på olika förklaringsfaktorer som redovisas i de ekonomiska propositionerna har en sammanfattande bedömning lagts till. Regeringen delar därmed delvis Riksrevisionens bild att de förändringar av redovisningen som gjorts hade kunnat motiveras tydligare. Regeringen delar Riksrevisionens syn att det är viktigt att redovisningen är tydlig och transparent.

Prognosjämförelsen för strukturellt sparande

Riksrevisionen anser att regeringens prognosjämförelser för strukturellt sparande behöver utvecklas. Myndigheten menar att prognosjämförelserna visserligen har förbättrats sedan tidigare år, men att de skillnader som finns i metoderna hos de olika prognosmakarna ställer högre krav på en tydlig och

detaljerad redovisning för det strukturella sparandet. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att fortsätta utveckla prognosjämförelserna.

Regeringen välkomnar Riksrevisionens syn på betydelsen av prognosjämförelser med andra bedömare. Mot bakgrund av det, och efter att Riksrevisionen också i tidigare rapporter har lämnat liknande rekommendationer, anger regeringen i skrivelsen att den har utvecklat redovisningen av prognosjämförelserna och arbetar löpande med att förbättra redovisningen.

Beräkningsmetoden för det strukturella sparandet

Riksrevisionen konstaterar att regeringens förändrade metod för att beräkna potentiell BNP i löpande priser har stor betydelse för beräkningen av strukturellt sparande. Metodförändringen har inneburit en jämnare utveckling av det strukturella sparandet 2024–2026, vilket regeringen också angett som syftet med metodförändringen. Riksrevisionen visar också att det strukturella sparandet skulle ha överstigit överskottsmålet 2023 och 2024 om den tidigare metoden hade använts. Även bilden av finanspolitikens inriktning påverkas av metodförändringen. Liksom i förra årets rapport rekommenderas regeringen att etablera en vedertagen metod för att beräkna det strukturella sparandet, som är gemensam för regeringen, Ekonomistyrningsverket och Konjunkturinstitutet.

Regeringen anger att den har tagit till sig av Riksrevisionens rekommendationer från föregående års rapport och utvecklat beskrivningen av prognosen för strukturellt sparande i syfte att öka transparensen i bedömningen av det strukturella sparandet. Regeringen delar Riksrevisionens bedömning att metodförändringen får en påverkan på bedömningen av det strukturella sparandet under prognosåren. Regeringen anger att skälet till metodförändringen var att skapa förutsättningar för planering av finanspolitiken genom att jämna ut det strukturella sparandet som annars hade blivit mycket volatil och osäkert i samband med den höga inflationen. Till skillnad från Riksrevisionen anser regeringen att anpassningen av metoden rymms inom ramen för kravet på att använda en vedertagen metod. Regeringen delar samtidigt Riksrevisionens bedömning att det inte är helt tydligt vad som avses med vedertagen metod i det finanspolitiska ramverket. Regeringen anser att det är av stor vikt att fortsätta vinnlägga sig om transparens i beskrivningar av det strukturella sparandet och att ha en fortsatt dialog med berörda myndigheter om metodutveckling.

Analysen av kommunernas och regionernas balanskrav

Riksrevisionen menar att det i normala fall är tillräckligt att regeringen redovisar balanskravet på aggregerad nivå, men att en fördjupad beskrivning av olika kommuners och regioners möjlighet att klara balanskravet hade behövts för att redovisningen ska vara heltäckande i det aktuella läget. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att uppföljningen av kommunernas

och regionernas balanskrav kompletteras med en fördjupad analys av variationer i resultatet mellan olika kommuner och regioner.

Regeringen har förståelse för att en komplettering av redovisningen med en fördjupad analys av olika kommuners och regioners förutsättningar att klara balanskravet skulle kunna bidra till förståelsen för regeringens bedömning av de kommunala finanserna nu och framöver. Regeringen anser dock att den bakåtblickande redovisningen som finns i beskrivningen av utgiftsområde 25 Allmänna bidrag till kommuner i budgetpropositionen är ändamålsenlig. Regeringen konstaterar att en framåtblickande fördjupad analys är behäftad med stora mått av osäkerhet, särskilt då regeringen inte på ett resurseffektivt sätt kan få tillgång till den typ av information som krävs för att tillförlitligt kunna beskriva enskilda kommuners och regioners framåtblickande ekonomiska situation. Regeringen anger vidare att uppföljningen av det kommunala balanskravet görs inom ramen för det finanspolitiska ramverket där balanskravet understöder överskottsmålet. Ur det perspektivet är det balanskravet på aggregerad nivå som är av betydelse.

Utgiftstakets funktion och redovisningen av förslaget till takets nivå

Riksrevisionen konstaterar att regeringen inte har ändrat tidigare fastställda nivåer på utgiftstaket, vilket innebär att budgeteringsmarginalen är väsentligt större än regeringens riktlinje för minsta marginal för samtliga år. Enligt Riksrevisionen innebär detta att utgiftstakets funktion sätts ur spel. Riksrevisionen bedömer även att regeringens redovisning av vilka faktorer som varit styrande för den föreslagna nivån på utgiftstaket 2026 är bristfällig, vilket innebär att det då blir svårt att utläsa hur regeringen ser på det offentliga åtagandet och lämplig nivå på skatteuttaget i ett medelfristigt perspektiv. Riksrevisionen rekommenderar regeringen att utveckla redovisningen av vilka överväganden regeringen gjort vid framtagandet av förslaget till nivå på utgiftstaket avseende det tredje tillkommande budgetåret. Redovisningen bör tydligt ta sin utgångspunkt i de faktorer som ramverket anger. Regeringen rekommenderas även att ge kommittén som ser över målet för det finansiella sparandet i uppdrag att utveckla och klargöra utgiftstakets funktion i det finanspolitiska ramverket.

Regeringen delar delvis Riksrevisionens beskrivning av utgiftstaket. Regeringen instämmer i att det finns vissa risker med att budgeteringsmarginalen blir stor för åren i närtid. Regeringen anser dock att den största risken för att utgiftstaket ska förlora sin funktion är att det blir oklart om nivån för ett beslutat utgiftstak ligger fast eller inte. Regeringen anser att det är utgiftstakets nivå för det senast tillkomna året som är viktigast för att kunna uppnå en önskvärd långsiktig utgiftsutveckling och att redan beslutade utgiftstak inte bör ändras även om budgeteringsmarginalerna skulle vara stora.

När det gäller budgeteringsmarginalen i förhållande till riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek delar inte regeringen Riksrevisionens syn. Budgeteringsmarginalens huvudsakliga uppgift är att fungera som en

buffert om utgifterna på grund av konjunkturutvecklingen skulle utvecklas på ett annat sätt än vad som förväntades när utgiftstakets nivå fastställdes. Därför bör det upprätthållas en säkerhetsmarginal, dvs. ett utrymme under utgiftstaket som inte budgeteras i förväg. Detta utrymme följer av riktlinjen för budgeteringsmarginalens minsta storlek. Enligt regeringen kan dock budgeteringsmarginalen vara större än säkerhetsmarginalen. Det kan enligt regeringen t.ex. följa av att regeringen har för avsikt att genomföra utgiftsreformer under de kommande åren, exempelvis till följd av budgetutrymme som automatiskt uppstår. Regeringen konstaterar att säkerhetsmarginalen således bör fungera som en referens för att indikera att budgeteringsmarginalen bör vara större men inte för att den bör vara mindre.

Eftersom det är utgiftstakets nivå för det tredje tillkommande året som begränsar möjligheterna att genomföra permanenta reformer på budgetens utgiftssida delar regeringen delvis Riksrevisionens bedömning att det bör gå att utläsa vilka faktorer som varit styrande för den föreslagna nivån på utgiftstaket. Regeringen instämmer i att redovisningen av utgiftstakets nivå för 2026 i detta avseende till viss del varit bristfällig och att redovisningen av hur den föreslagna nivån förhåller sig till överskotts målet och ett framtida skatteuttag kan utvecklas och bli mer transparent.

Regeringens åtgärder med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer

Enligt skrivelsen strävar regeringen ständigt efter att öka tydligheten och transparensen i de ekonomiska propositionerna i den riktning som Riksrevisionen rekommenderar. Tydlighet och transparens är bärande delar i det finanspolitiska ramverket och bidrar till att finanspolitiken blir mer förutsägbar.

När det gäller bedömningen av finanspolitiken avser regeringen, i linje med Riksrevisionens rekommendationer, att tydligare motivera behovet av nya indikatorer eller förändringar av befintliga indikatorer.

Regeringen kommer också att fortsätta att utveckla redovisningen av prognosjämförelsen för att bidra till transparens kring bedömningen av det strukturella sparandet.

När det gäller beräkningsmetoden för det strukturella sparandet kommer regeringen att vinnlägga sig om tydlighet i beskrivningar av det strukturella sparandet och även att fortsätta ha en dialog med berörda myndigheter om metodutveckling. Däremot har regeringen enligt vad som anges i skrivelsen inte några planer på att ge kommittén som ser över målet för det finansiella sparandet något uppdrag i detta sammanhang.

Regeringen anser att den befintliga redovisningen och uppföljningen av kommunernas och regionernas balanskrav är ändamålsenlig och att det inte är motiverat att redovisa en framåtblickande fördjupad analys av olika kommuners och regioners möjlighet att klara kravet. Regeringen avser därför

inte att vidta några åtgärder med anledning av Riksrevisionens rekommendationer.

När det gäller förslaget till nivå på utgiftstaket avseende det tredje tillkommande budgetåret avser regeringen att utveckla redovisningen i kommande propositioner så att kopplingen till överskottsmålet och ett framtida skatteuttag blir tydligare. Däremot har regeringen inte några planer på att ge kommittén som ser över målet för det finansiella sparandet i uppdrag att utveckla och klargöra utgiftstakets funktion i det finanspolitiska ramverket.

Tidigare behandling

I samband med behandlingen av regeringens skrivelse 2022/23:128 Riksrevisionens rapport om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket i utskottets betänkande 2023/24:FiU1 konstaterade utskottet att ett viktigt syfte med utgiftstaket är att det ska ge förutsättningar för att uppnå överskottsmålet (s. 51). Utskottet ställde sig bakom regeringens förslag till utgiftstak för det tredje tillkommande året 2026, men noterade samtidigt att regeringen inte redovisar sin principiella syn på hur utgiftstaket sätts i förhållande till överskottsmålet. Utskottet framhöll vikten av att regeringen tydligare motiverar nivån på utgiftstaket och diskuterar vad den tänkta utgiftsutvecklingen innebär för överskottsmålet och för skattepolitiken. Utskottet noterade också att Riksrevisionen i sin granskningsrapport om det finanspolitiska ramverket 2022 fört fram att beslutade nivåer på utgiftstak borde justeras ned om behovet av marginaler visar sig bli mindre när osäkerheten minskar. Utskottet delade inte den bedömningen (s. 52). Utskottet konstaterade att om osäkerheten och behovet av marginaler minskar är det bättre att utgiftstaket för nytillkomna år sätts till en nivå som bättre speglar behovet av marginaler. Med anledning av förändringen av beräkningsmetoden för strukturellt sparande som regeringen införde i juni 2022 välkomnade utskottet att regeringen kommer att fortsätta att ha en dialog med berörda myndigheter om metodutveckling.

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar de åtgärder som regeringen avser att vidta med anledning av Riksrevisionens iakttagelser och rekommendationer. Utskottet välkomnar att regeringen strävar efter att öka tydligheten och transparensen i de ekonomiska propositionerna och konstaterar liksom regeringen att det är bärande delar i det finanspolitiska ramverket som bidrar till att finanspolitiken blir mer förutsägbar. Utskottet hänvisar i övrigt till sitt ställningstagande i kapitel 1 Riktlinjer för den ekonomiska politiken.

Reservationer

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken, punkt 1 (S)

av Mikael Damberg (S), Gunilla Carlsson (S), Björn Wiechel (S), Ingela Nylund Watz (S) och Adnan Dibrani (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner Socialdemokraternas förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken i enlighet med vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:790 av Markus Kallifatides (S) och

2023/24:2894 av Magdalena Andersson m.fl. (S) samt

avslår proposition 2023/24:100 punkterna 1 och 2 samt motionerna

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 14,

2023/24:2111 av Jesper Skalberg Karlsson och Johanna Hornberger (båda M),

2023/24:2891 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V),

2023/24:2892 av Martin Ådahl m.fl. (C) och

2023/24:2893 av Daniel Helldén m.fl. (MP).

Ställningstagande

Sverige befinner sig i ett tufft ekonomiskt läge med stigande arbetslöshet och sjunkande investeringar, samtidigt som svenska hushåll pressas hårt av de höga priserna. Genom att prioritera skattesänkningar för de allra rikaste i stället för nödvändiga resurser till välfärden har regeringen bidragit till att sjukvården befinner sig i en akut kris. Byggsektorn befinner sig i fritt fall och många blir av med jobbet samtidigt som gängkriminaliteten äter sig in i samhället och hotar svenska familjers trygghet i vardagen. Den ekonomiska politiken behöver botten i verkligheten och öka sammanhållningen i vårt land, bl.a. genom långsiktighet och stabilitet. För att regionerna ska kunna planera för sjukvården bör politiken inriktas på att lämna besked till regionerna om den långsiktiga finansieringen. Det behövs ett systemskifte för svensk välfärd: en ny princip för hur skolan, sjukvården och äldreomsorgen ska finansieras genom att de generella statsbidragen till välfärden räknas upp i takt med kostnadsökningarna varje år. Politiken bör också inriktas på att ta tillbaka kontrollen över välfärden – svensk välfärd ska vara till för svenska folket och inte internationella riskkapitalister. Vidare har i dag alltför många av Sveriges pensionärer en för låg pension. Ett hållbart pensionssystem är centralt för att både nuvarande och kommande generationer ska få tillräckliga pensioner, varför politiken bör inriktas på att förbättra pensionerna med målet om att alla ska få minst 70 procent av sin slutlön i pension.

Sverige ska vara ett tryggt land. Vi lever i en historiskt osäker tid och det säkerhetspolitiska läget har kraftigt försämrats. Politiken bör därför inriktas på att successivt öka försvarsförmågan och på att fullfölja upprustningen av det civila försvaret för att därigenom garantera Sveriges yttre säkerhet. Den organiserade brottsligheten och de kriminella gängen måste vidare bekämpas med kraft, varför arbetet med att öka resurserna till polisen och hela rättskedjan bör fortsätta att prioriteras. Grogrunden till den kriminalitet som nu plågar Sverige är den segregation som slagit rot i delar av vårt land. Kriminella gäng har etablerat sig och rekryterar allt yngre ungdomar till en allt grövre och hänsynslösare brottslighet. En av politikens viktigaste uppgifter är därför att bryta den utvecklingen genom offensiva insatser i form av åtgärder som handlar om att främja språkkunskaper, utbildning och arbete.

Den svenska nyindustrialiseringen är en chans till en stark teknikutveckling för hela landet, med välbetalda industrijobb och en hög tillväxt som följd. För att säkra de nya industriprojekten kommer det att krävas stora investeringar. För att klara omställningen och för att kunna fullfölja nyindustrialiseringen är energiförsörjningen avgörande. Energifrågan kräver breda, block-överskridande överenskommelser som omfattar alla fossilfria kraftslag. Investeringarna är av sådan storlek, och med så lång horisont, att det kräver trygghet och förutsägbarhet. Sverige måste öka elproduktionen för att inte bli beroende av dyra fossila bränslen från diktaturer. För att klara industrins omställning och konkurrenskraft bör politiken inriktas på att öka elproduktionen i Sverige och på att införa ett nytt energipolitiskt mål om ytterligare minst 60 TWh fossilfri kraft till 2030. Omställningen behöver genomföras brett i samhället med respekt för de olika förutsättningar som finns i vårt land. Politiken bör inriktas på att fortsätta prioritera investeringar i ny och uppbyggd järnväg och på att ta till vara den svenska skogsråvaran för att ersätta det fossila, samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras.

Lågkonjunkturen slår med full kraft mot såväl hushåll som näringsliv. Antalet konkurser ökar och Sveriges tillväxt är i EU:s bottenkikt. En drivande faktor i lågkonjunkturen är att bostadsbyggandet har stannat av, och Sverige befinner sig i den värsta byggkrisen sedan 90-talet. Dessa utmaningar behöver mötas med konkreta insatser som ökar byggandet och tillväxten och med en aktiv arbetsmarknadspolitik för att fler ska komma vidare till nästa jobb. Politiken bör därför prioritera åtgärder som bl.a. statliga byggstimulanser, statliga byggkrediter och platsgaranti för bygglärlingar.

Det finns många samhällsproblem att tackla i vårt land och det ställer stora krav på politikens förmåga att prioritera och att orka göra det som krävs. Resurser till välfärden, nödvändiga investeringar i yttre och inre säkerhet, infrastruktur och för att påskynda nyindustrialiseringen bör gå före stora skattesänkningar och kostsamma felprioriteringar. Samhället ska byggas på rättvisa, respekt och ett gemensamt ansvar. Det är rimligt att de sektorer som tjänat stora pengar på krisen är med och bidrar till att bygga Sverige starkare. Politiken bör därför inriktas på att införa en tillfällig bankskatt.

Sveriges offentliga finanser är starka, vilket är en förutsättning för att Sverige ska hålla ihop och möta tuffa tider tillsammans. Bara genom att ha ordning och reda i vår ekonomi kan vi förhindra att ekonomiska kriser leder till nedskärningar i välfärden som drabbar barnen i skolan, äldre i äldreomsorgen och patienterna i vården. Den pågående översynen av det finanspolitiska ramverket välkomnas och vi är öppna för lånefinansiering av strategiska infrastrukturprojekt med stor klimatnytta. Det nuvarande överskotts målet bör ersättas av ett balansmål för att frigöra mer utrymme för nödvändiga investeringar samt hantera den demografiska förändringen i välfärden. En helt central del av det finanspolitiska ramverket är den ordnade och sammanhållna budgetprocessen, där olika angelägna ändamål mäts mot varandra i relation till det budgetutrymme som finns.

2. Riktlinjer för den ekonomiska politiken, punkt 1 (V)

av Ida Gabrielsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner Vänsterpartiets förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken i enlighet med vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:790 av Markus Kallifatides (S) och

2023/24:2891 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) samt

avslår proposition 2023/24:100 punkterna 1 och 2 samt motionerna

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 14,

2023/24:2111 av Jesper Skalberg Karlsson och Johanna Hornberger (båda M),

2023/24:2892 av Martin Ådahl m.fl. (C),

2023/24:2893 av Daniel Helldén m.fl. (MP) och

2023/24:2894 av Magdalena Andersson m.fl. (S).

Ställningstagande

Sverige befinner sig i en lågkonjunktur, och delar av den svenska ekonomin går mycket svagt. Hushållen pressas av både hög inflation och höga bolånekostnader. Arbetslösheten stiger och byggbranschen har drabbats av en veritabel krasch.

De senaste årens ekonomiska utveckling har präglats av den höga inflationen som satte fart i slutet av 2021. Mycket talar för att bristande konkurrens inom en rad olika branscher, t.ex. inom dagligvaruhandeln och bankmarknaden, lett till att företag under den här tiden passat på att höja konsumentpriserna och att vinstandelarna i näringslivet ökat. Det finns också anledning att ifrågasätta den förda penningpolitiken som inneburit betydande kostnader för samhället. De ekonomiska klyftorna är ett stort samhällsproblem

som påverkar tillväxten negativt. Sverige har gått från att vara ett av de länder vars skattesystem omfördelar mest till att ha det minst omfördelande skattesystemet inom EU:s kärnländer. Det behövs en radikal omläggning av den ekonomiska politiken.

Egen försörjning är grunden för personlig frihet och självständighet. Arbete utgör basen för ekonomiskt välstånd och ger möjlighet till delaktighet i samhällslivet. Den ekonomiska politiken ska sträva mot hållbar tillväxt, full sysselsättning och ekonomisk jämlikhet. Den ekonomiska politiken bör därför ha som inriktning att pressa ned arbetslösheten och att skapa förutsättningar för en hög sysselsättning i ett jämlikt samhälle med trygga löntagare.

En positiv arbetslinje behöver återskapas genom trygga socialförsäkringar och en aktiv arbetsmarknadspolitik. En fungerande offentlig välfärd är central för att kunna uppnå full sysselsättning. Personalen i välfärden måste bli fler, inte färre och resurserna måste öka och följa de ökande behoven. Den svenska sjukvården och äldreomsorgen behöver återgå till att styras med utgångspunkt från hälso- och sjukvårdslagens portalparagraf om vård efter behov.

För att hela kommunsektorn ska få stabila förutsättningar bör politiken inriktas på att kommuner och regioner får använda riktade medel som generella. De måste också före sommaren få besked om en lägsta nivå för statsbidrag i höstens budgetproposition. Staten måste garantera långsiktiga förutsättningar genom att statsbidragen indexeras så att de följer kostnadsutvecklingen. Regionernas kostnader för hyrpersonal är stora. Miljarder kronor som hade kunnat användas till att bygga välfärden försvinner i stället i merkostnader. Därför behöver hyrpersonal i vården avskaffas 2027. Ett sådant stopp behöver kombineras med andra åtgärder från staten för att säkra personalförsörjningen.

En fungerande offentlig välfärd innefattar också ett väl fungerande utbildningssystem som rustar ungdomar för arbetslivet. Skolan är starkt segregerad och det har förstärkts av hur skolan organiserats. Politiken bör därför inriktas på att högkvalitativ utbildning blir tillgänglig för fler och att kompensatoriska inslag i fördelningen av utbildningsresurserna utreds.

Politiken bör inriktas på en bostadspolitik med högre ambitioner än vad som varit fallet de senaste decennierna. Den pågående krisen i byggbranschen är allvarlig och riskerar att få konsekvenser under lång tid framöver. Sveriges kommuner och regioner står också inför stora investeringsbehov, bl.a. kopplat till en åldrande befolkning med ökade vård- och omsorgsbehov, infrastruktur och klimatanpassning. Det finns nu därför starka skäl att tidigarelägga kommunala och regionala investeringar för att dämpa arbetslösheten och förstärka konjunkturer genom en politik som inriktas på att staten tar en del av kostnaden för att investera och för att anställa arbetslösa med kompetens inom bygg- och anläggningssektorn.

Förra året, 2023, kommer att gå till historien som ett av de år då hushållens reala disponibla inkomster minskade som mest. För hushåll med mindre marginaler utgör utgifter för boende, livsmedel och transporter nu större delen av den samlade konsumtionen. Inriktningen på politiken bör därför innehålla

slopat karensavdrag, ett bostadsbidrag som följer inkomster och hyror, höjt inflationsskyddat barnbidrag samt höjt försörjningsstöd med fokus på barnfamiljerna. För att skydda hushållen mot oskäligen prishöjningar på elnätet bör en tillfällig skatt införas på elnätsföretagens övervinster.

De ursprungliga skälen bakom överskottsmålet är inte längre giltiga. Sverige har bland de starkaste offentliga finanserna i västvärlden och den offentliga sektorns bruttoskuld är mycket låg. Samtidigt kommer klimatomställningen att innebära att omfattande investeringar behöver göras i en rad samhällsviktiga verksamheter. Klimatkrisen innebär att staten måste ta ansvar för ett stort investeringsprogram. Rätt hanterat kan det bli en katalysator för ökad produktivitet, minskad arbetslöshet och en modernisering av det svenska samhället. Dagens överskottsmål bör därför ersättas med ett mål för de offentliga finanserna som möjliggör den gröna omställningen. Målet ska sättas till -1 procent av BNP med start redan 2025. Det långsiktiga målet för den offentliga skulden (skuldankaret) bör sättas till 50 procent av BNP. Jag yrkar därför också bifall till motion 2023/24:790 av Markus Kallifatides (S) om behovet av att det finanspolitiska ramverket medger lånefinansiering av vissa strategiska infrastrukturprojekt med stor klimatnytta. Det finanspolitiska ramverket behöver kompletteras både med ett mål för den finansiella nettoförmögenheten och någon form av inkomstgolv eftersom det nuvarande ramverket har en bias som gör det lättare att sänka skatterna än att genomföra utgiftsreformer. Ramverket bör också kompletteras med mål för arbetsmarknaden om full sysselsättning och ett mål för offentliga investeringar i linje med Sveriges klimatåtaganden.

Skatter ska finansiera gemensamma åtaganden och jämna ut inkomstskillnader. Det behövs en genomgripande skattereform för att skapa ett enhetligt, rättvist och legitimt skattesystem som kan bidra till en långsiktig och stabil finansiering av välfärden. Framför allt är det den urholkade kapitalbeskattningen och den mycket ojämna förmögenhetsfördelningen i Sverige som är de mest prioriterade områdena. Lägre skatter ger inte högre skatteintäkter.

3. Riktlinjer för den ekonomiska politiken, punkt 1 (C)

av Martin Ådahl (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner Centerpartiets förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken i enlighet med vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2023/24:2892 av Martin Ådahl m.fl. (C) och avslår proposition 2023/24:100 punkterna 1 och 2 samt motionerna

2023/24:790 av Markus Kallifatides (S),
2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 14,
2023/24:2111 av Jesper Skalberg Karlsson och Johanna Hornberger (båda M),
2023/24:2891 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V),
2023/24:2893 av Daniel Helldén m.fl. (MP) och
2023/24:2894 av Magdalena Andersson m.fl. (S).

Ställningstagande

Den svenska ekonomin står inför ett antal utmaningar som bl.a. stigande arbetslöshet, svag tillväxt, sviktande och fallerande infrastruktur, inbromsning av byggandet av fossilfri elkraft, en skola som tvingas till massuppsägningar och ett allvarligt säkerhetsläge. Det är utmaningar som kräver en tillväxtorienterad, proaktiv reformpolitik baserad på kraftfulla strukturreformer. Det borde vara självklart att göra det billigare att anställa, vilket också dämpar inflationstrycket. Det borde också vara självklart att satsa på utbildning och vidareutbildning och på en kraftfull upprustning av infrastrukturen och utbyggnad av elkraften. Det är nödvändigt att prioritera detta. I stället för att som regeringen gör, gå i motsatt riktning, bör politiken inriktas på att värna det som är motorn i ekonomin – jobb, företagande och utbildning i hela landet. Särskilt allvarlig är krisen för svensk klimatpolitik med ökade utsläpp, en miljöbilsförsäljning som rasar och en industri som hotas av elbrist. Politiken bör därför inriktas på att skapa ekonomiska förutsättningar för att fler hushåll ska kunna delta i klimatomställningen, bl.a. genom en s.k. folkbonus för att fler ska kunna köpa begagnade och nya miljöbilar och genom en grön check baserat på en omfördelning av koldioxidskattens intäkter.

De stora industrialiseringsprojekten runt om i Sverige behöver mer grön energi i närtid, samtidigt som ny vindkraft till stor del blockeras av kommunala veton. Den ekonomiska politiken bör därför prioritera resurser för att ge närboende och kommuner full kompensation när det byggs ny vindkraft.

För att stödja såväl konjunkturen som kampen mot inflationen bör kreativa åtgärder vidtas som samtidigt förbättrar de strukturella förutsättningarna för ekonomin. Genom att inrikta politiken på att sänka kostnaderna för att anställa, sänka småföretagens kostnader och på att förenkla regler skapas förutsättningar för en ökad tillväxt och en minskad arbetslöshet. Det handlar bl.a. om att sänka arbetsgivaravgifterna på låga löner, införa ett nytt s.k. tillväxtavdrag med borttagen arbetsgivaravgift för de fem första anställda och reformera sjuklöneansvaret för småföretag.

Den stigande arbetslösheten bör vidare mötas med en politik som prioriterar ökade resurser för matchningstjänster och omställningsstudiestöd samtidigt som etableringsjobben breddas. Arbetslinjen bör återupprättas genom att arbetslöshetsförsäkringen reformeras så att taket för ersättningen blir relativt högt och avtrappningen förhållandevis snabb och symmetrisk samtidigt som

en borte tidsgräns i aktivitetsstödet införs. Därmed blir arbetslöshetsförsäkringen en trygg omställningsförsäkring som bidrar till såväl ökad trygghet som minskad arbetslöshet.

Den svenska skolan står inför många och stora utmaningar, varför politiken bör prioritera ökade resurser till skolan och på att riktade statsbidrag omvandlas till sektorsbidrag för att skapa en förutsägbar och likvärdig finansiering och för att lärare inte ska behöva sägas upp. Landsbygden behöver värnas på riktigt och politiken bör därför inriktas på att stärka landsbygden genom att prioritera resurser till den, bl.a. för att vårdcentraler ska kunna fortsätta att bedrivas och för att järnvägar och vägar inte ska förfalla. En väl fungerande infrastruktur är också avgörande för att säkra svensk tillväxt och för att klara klimatkrisen. Investeringar i infrastruktur i hela landet bör därför prioriteras i den ekonomiska politiken.

Medel som frigörs vid en eventuell omläggning av det finanspolitiska ramverket från ett överskottsmål till ett balansmål bör inte användas till löpande utgifter utan till investeringar i infrastruktur som järnvägar, vägar och elnät.

Trots nödvändiga lagskärpningar och en kraftfull ökning av Polismyndighetens resurser fortsätter det akuta krisläget med skjutningar och sprängningar på allmän plats i samhället. Även om det råder en bred politisk enighet om att kraftigt förstärka resurserna till polisen ökar antalet närvarande poliser i utsatta områden i s.k. yttre tjänst alldeles för långsamt. Därför bör ytterligare resurser för detta prioriteras.

Sverige har ett av de mest klimatsmarta och miljövänliga jordbruket i världen och genom att öka den svenska livsmedelsproduktionen bidrar vi till den globala gröna omställningen. För att stärka det svenska jordbrukets konkurrenskraft samtidigt som klimatomställningen påskyndas bör politiken inriktas på att omvandla nedsättningen av skatten på diesel för jord- och skogsbruk till ett motsvarande permanent jordbruksavdrag.

Sverige har länge varit i behov av ett stärkt försvar. Ett behov som har ökat och blivit mer akut sedan Rysslands invasion av Ukraina. Politiken bör därför prioritera att fortsätta öka försvarsanslagen så att de uppgår till 3 procent av BNP senast 2030. Ett ökat stöd till Ukraina bör också prioriteras genom att 1 procent av BNP avsätts direkt i en särskild försvarsfond för att garantera förutsägbara och omfattande resurser.

Sverige står alltså inför stora utmaningar som kräver investeringar i klimatomställningen och i försvaret samt att kvaliteten och tillgängligheten inom välfärden förbättras samtidigt som arbetslinjen måste värnas. Det leder till svåra finanspolitiska avvägningar. Reformerna måste genomföras på ett sätt som inte spär på inflationen, som bidrar till att förbättra den svenska ekonomins funktionssätt och som är förenligt med det finanspolitiska ramverket. För att bidra med finansiering av prioriterade reformer bör trygghetssystem som riktas till människor som är arbetslösa ha ett stort jobbfokus och fungera som omställningsförsäkringar. Ett ökat inslag av kvalificering in i välfärdssystemen kan också bidra med reformutrymme.

Därtill bör antalet riktade statsbidrag minska, till förmån för ökade generella statsbidrag. Ineffektiva undantag från miljö- och klimatskatter bör också undanröjas. Politiken bör inriktas på reformer som genom att sänka kostnadsläget bidrar till lägre inflation och en bättre tillväxtförmåga.

En lämplig nivå på utgiftstakets nivå för 2027 är 1 930 miljarder kronor. Det innebär att takets nivå som andel av BNP faller något jämfört med regeringens förslag, samtidigt som det finns tillräckligt med utrymme för prioriterade och nödvändiga satsningar på utgiftssidan.

4. Riktlinjer för den ekonomiska politiken, punkt 1 (MP)

av Janine Alm Ericson (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen godkänner Miljöpartiets förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken i enlighet med vad som anförs i reservationen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP) yrkande 14 och

2023/24:2893 av Daniel Helldén m.fl. (MP) samt

avslår proposition 2023/24:100 punkterna 1 och 2 samt motionerna

2023/24:790 av Markus Kallifatides (S),

2023/24:2111 av Jesper Skalberg Karlsson och Johanna Hornberger (båda M),

2023/24:2891 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V),

2023/24:2892 av Martin Ådahl m.fl. (C) och

2023/24:2894 av Magdalena Andersson m.fl. (S).

Ställningstagande

Vi befinner oss i en tid med stora samhällsutmaningar. Klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald skakar grundförutsättningarna för trygghet, frihet och ekonomisk utveckling. Sverige befinner sig i ett svårt läge i en orolig omvärld. Rysslands brutala anfallskrig mot Ukraina kastade Europa och Sverige in i en kostnadskris som drabbade hushållen, företagen och välfärden. Kostnadsökningar som innebär att det mesta nu är betydligt dyrare än för något år sedan. Samtidigt fortsätter EU:s och Sveriges kraftigt ökade fossila subventioner, som svar på höga drivmedelspriser, att generera inkomster till den ryska krigskassan.

Det behövs en kraftfull ekonomisk politik och ett tydligt klimatpolitiskt ledarskap. Sverige har allt att tjäna på att vara ledande i den gröna omställningen och investera i den infrastruktur och den teknik som kommer att ligga till grund för Sveriges framtida välstånd. För att Sverige ska ta till vara den möjlighet som den gröna omställningen erbjuder måste den vara rättvis och bygga på ett samhälle som håller ihop. En rättvis klimatomställning

innebär att med gemensamma krafter fasa ut beroendet av fossila bränslen och stötta de grupper som behöver stöd längs vägen. Att subventionera fossila bränslen är varken rättvist eller en lösning på klimatkrisen.

Den ekonomiska politiken ska skapa förutsättningar för en rättvis grön omställning genom att sätta ett pris på fossila utsläpp och upprätthålla principen om att förorenaren betalar. Klimatutsläppen ska upphöra helt, men fram tills att de har gjort det är en viktig del av den gröna omställningen att de som tillfälligt möter högre kostnader för fossila bränslen ska kompenseras. Genom att stötta omställningen till elbilar minskar risken för att händelser i omvärlden urholkar bilisters köpkraft.

Omställningen är en stor chans för Sverige. Med Sveriges låga offentliga skuldsättning och ett näringsliv som vill vara en del av den gröna omställningen finns alla förutsättningar att rivstarta en rättvis omställning med ett stort grönt investeringsprogram där vi bygger den infrastruktur som krävs i en koldioxidfri ekonomi. Stora investeringar är nödvändiga där framtidens jobb säkras och som bygger de hållbara alternativen till dagens fossila ekonomi.

Enligt det klimatpolitiska ramverket har varje regering en skyldighet att föra en klimatpolitik som utgår från klimatmålen och att redovisa arbetet med att nå målen. Senast 2045 ska Sverige inte ha några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären för att därefter uppnå negativa utsläpp. Det finanspolitiska ramverket måste klimatsäkras. Det är av stor vikt att den översyn av det finanspolitiska ramverket som nu pågår landar i ett regelverk som skapar ett utrymme för investeringar i en rättvis klimatomställning. Det finanspolitiska ramverket bör reformeras och en investeringsbudget införs med ett utrymme på 100 miljarder kronor om året under en tioårsperiod för en trygg och snabb omställning. Det skulle 2033 innebära en skuldkvot på strax över 45 procent, dvs. en bra bit under den nivå på 50 procent som Finanspolitiska rådet pekar ut som en nivå med tillräckliga säkerhetsmarginaler. De tillfälligt ökade offentliga investeringarna i klimatomställningen ska finansieras genom att gröna statliga obligationer ges ut. Det är principiellt stor skillnad på att skapa ett tillfälligt utrymme där den offentliga sektorn tillåts ta på sig ett större ansvar för att möta vår tids ödesfråga och att föreslå permanenta ökade utgifter eller minskade intäkter för den löpande budgeten. Det överdrivet strama överskottsmålet bör ersättas med ett balansmål för att möjliggöra nödvändiga satsningar på välfärden. Att inte ta till vara de möjligheter som den gröna omställningen erbjuder Sverige på grund av ett alltför stramt finanspolitiskt ramverk vore en mycket olycklig samhällsekonomisk prioritering.

Det är viktigt med en helhetssyn på den ekonomiska utvecklingen. Därför är det avgörande att beakta sådant som utsläpp och nyttjande av naturresurser när det ekonomiska läget utvärderas. Sverige bör anta mål om att den cirkulära ekonomin ska utgöra grunden för den nya ekonomin och den ekonomiska politiken ska utformas inom ramen för klimat- och miljöpolitiken. För att

främja den cirkulära ekonomin bör politiken inriktas på att bl.a. skatten på naturresurser höjs samtidigt som återbruk och återvinning gynnas.

För att de mått på välbefinnande som numera redovisas av regeringen i högre utsträckning ska få en styrande effekt bör det i budgetpropositionen anges hur den förda ekonomiska politiken väntas påverka utvecklingen av de olika indikatorerna. Kvaliteten på den data som ligger till grund för indikatorerna behöver bli bättre och uppdateras oftare.

Den ekonomiska politiken spelar en nyckelroll i fråga om att bygga ett jämlikt samhälle med hög livskvalitet där individer kan känna sig trygga. Ojämligheten har ökat i Sverige de senaste decennierna och en bärande del av en rättvis omställning är att vända den utvecklingen. En mer progressiv beskattning av kapitalinkomster skulle vara ett viktigt verktyg för att öka jämlikheten och finansiera den gemensamma välfärden. Läget inom välfärden är mycket ansträngt och många kommuner och regioner står inför en svår situation. Den fossila kostnadschocken har blyxtbelyst bristerna i hur vi finansierar vår gemensamma välfärd. Tillskott till kommuner och regioner beskrivs som satsningar när det i själva verket innebär nedskärningar när kostnadsutvecklingen beaktas. Kommuner och regioner ges dåliga planeringsförutsättningar eftersom besked om de generella statsbidragen inte kommer förrän på hösten. De generella statsbidragen till kommuner och regioner ska kopplas till kostnadsutvecklingen. Även barnbidrag, underhållsstöd och bostadsbidrag bör värdesäkras.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Proposition 2023/24:100

Proposition 2023/24:100 2024 års ekonomiska vårproposition:

1. Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 2).
2. Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för skattepolitiken (avsnitt 5.5).

Följdmotionerna

2023/24:2891 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V):

Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 10–11 i motionen).

2023/24:2892 av Martin Ådahl m.fl. (C):

Riksdagen godkänner förslaget till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (avsnitt 2 och 3 i motionen).

2023/24:2893 av Daniel Helldén m.fl. (MP):

Riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som föreslås i motionen.

2023/24:2894 av Magdalena Andersson m.fl. (S):

Riksdagen godkänner de förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som anförs i motionen.

Skrivelse 2023/24:96

Regeringens skrivelse 2023/24:96 Riksrevisionens rapport om tillämpningen av det finanspolitiska ramverket 2023.

Motioner från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:790 av Markus Kallifatides (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att det finanspolitiska ramverket medger lånefinansiering av vissa strategiska

infrastrukturprojekt med stor klimatnytta, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2023/24:1519 av Elin Söderberg m.fl. (MP):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den ekonomiska politiken ska utformas inom ramen för de nationella klimat- och miljömålen och att de nya välfärdsmåten ska vara styrande i budget och tillkännager detta för regeringen.

2023/24:2111 av Jesper Skalberg Karlsson och Johanna Hornberger (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utreda en ny modell för granskning av riksdagspartiernas budgetförslag och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Skatteutskottets yttrande 2023/24:SkU4y

2024 års ekonomiska vårproposition

Till finansutskottet

Skatteutskottet föreslår att finansutskottet tillstyrker regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i de delar dessa avser skatteutskottets beredningsområde. Utskottet föreslår vidare att finansutskottet tillstyrker regeringens riktlinjer för skattepolitiken. I fyra avvikande meningar tillstyrker Socialdemokraterna, Centerpartiet, Vänsterpartiet och Miljöpartiet de förslag till riktlinjer som lagts fram av respektive parti.

Utskottets överväganden

Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt för skattepolitiken

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken godkänns i de delar de avser skatteutskottets beredningsområde och att samtliga motioner med förslag om en annan inriktning avslås.

Utskottet föreslår vidare att regeringens riktlinjer för skattepolitiken godkänns.

Jämför avvikande mening 1 (S), 2 (V), 3 (C) och 4 (MP).

Regeringen

Regeringen föreslår att riksdagen godkänner regeringens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken.

Regeringen anför att Sverige går igenom en ekonomisk vinter med svag BNP-utveckling och stigande arbetslöshet. Ökade kostnader och höjda räntor till följd av de gångna årens höga inflation har tryckt ner tillväxten, pressat upp arbetslösheten och satt såväl hushåll och företag som välfärden under ekonomisk press. Inflationzbekämpning har därför hittills varit regeringens främsta prioritering i den ekonomiska politiken. En kombination av återhållsam finanspolitik, åtstramande penningpolitik och en ansvarstagande avtalsrörelse ger nu resultat. Det finns en ljusning i att inflationen har minskat tydligt den senaste tiden. Huvudscenariot är att inflationsmålet nås i år, men det krävs fortsatt uthållighet i det inflationsbekämpande arbetet. Inte minst då osäkerheten i omvärlden fortfarande är stor. Geopolitiska oroligheter och krig i vårt närområde kan exempelvis driva upp energi- och fraktpriser, vilket skulle riskera att öka inflationen igen. I sammanhanget utgör även kronkursens utveckling en osäkerhetsfaktor. I takt med att inflationen sjunker, samtidigt som effekterna av lågkonjunkturen slår igenom allt tydligare, blir huvuduppgiften för den ekonomiska politiken att lägga grunden för återhämtning, högre tillväxt och en bättre välfärd. Sverige ska byggas rikare igen.

I takt med att inflationen stabiliseras på en låg nivå avser regeringen att understödja ekonomins återhämtning genom reformer som syftar till att förstärka hushållens köpkraft, minska arbetslösheten samt öka tillväxten och investeringarna – med bibehållen låg inflation. Samtidigt möjliggörs en effektiv klimatomställning. Detta lägger grunden för att Sverige framåt kan byggas både rikare och tryggare.

Regeringen bedriver en väl avvägd finanspolitik som bidrar till att få ned inflationen samtidigt som bördorna av de höga priserna fördelas jämnare. Hittills har detta genomförts genom två återhållsamma budgetar, samtidigt som de som drabbats hårdast av prisökningarna har stöttats genom bl.a. elstöd, sänkt skatt på arbete, pension och drivmedel samt en tillfällig höjning av bostadsbidraget till barnfamiljer. Utöver detta har sänkningen av reduktionsplikten gjort det billigare att tanka, vilket inte minst gynnar boende på landsbygden som är beroende av bilen i sin vardag. De enskilt största budgetsatsningarna har gått till att stötta välfärden. Den senaste tidens statistikutfall visar att inflationsbekämpningen är på god väg att lyckas.

Regeringen fortsätter också arbetet med att återupprätta arbetslinjen i Sverige. I budgetpropositionen för 2024 togs viktiga steg genom sänkt skatt på arbete – framför allt för de med låga och medelhöga inkomster – och pension. Under förutsättning att det finns finansiellt utrymme avser regeringen att under mandatperioden lägga fram ytterligare förslag för att sänka skatten på arbete för att öka drivkrafterna till arbete och utbildning.

För att bygga Sverige starkare och rikare kommer regeringens tillväxtagenda framåt att fokusera på investeringar i infrastruktur, klimatomställning, forskning, energiproduktion, samt regelförenklingar och kompetensförsörjning. Regeringen avser bl.a. att lägga fram en forsknings- och innovationsproposition vars fokus är excellens, internationalisering och innovation.

För att skapa bättre möjligheter för svenska företag att växa behövs lättnader från byråkrati och administration. Regeringen kommer att fortsätta arbetet med att minska regelbördan och de administrativa kostnaderna för företag samt vidta åtgärder för att myndigheternas handläggning ska bli effektivare och snabbare.

Skattereglerna ska utformas för att öka Sveriges möjligheter att konkurrera om internationell nyckelkompetens och för att främja forskning och utveckling. Att skattelättnader för experter utökats samt att det s.k. FoU-avdraget (avdrag för forskning och utveckling) och expertskattereglerna ses över är viktiga steg i detta. För att förbättra villkoren för de minsta företagen, och för andra aktörer med liten verksamhet, avser regeringen att föreslå en höjd omsättningsgräns för mervärdesskatt fr.o.m. den 1 januari 2025.

Bostadsbyggandet påverkas på kort sikt mycket negativt av de högre räntorna. Regeringen har därför vidtagit kortsiktiga åtgärder för att stötta byggbranschen, bl.a. genom förslaget att tillfälligt höja taket för rotavdraget.

Skattepolitiken utgör en central del av den ekonomiska politiken. Regeringen föreslår följande riktlinjer för skattepolitiken. Skattepolitiken ska bidra till att nå de övergripande målen för den ekonomiska politiken. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt. Det ska ske genom ett legitimt och rättvist skattesystem som ger goda förutsättningar för hög sysselsättning och tillväxt. Skattepolitiken ska enligt regeringen även bidra till effektiva ekonomiska styrmedel samt en generell och rättvist fördelad välfärd. Skattepolitiken bör därutöver utformas enligt ett antal vägledande principer.

De vägledande principerna är enligt regeringens förslag hållbara offentliga finanser, generella, tydliga och enkla regler, hållbara regler i förhållande till EU och beskattning i nära anslutning till inkomstfallet.

Inkomster

Prognosen är baserad på tidigare beslutade, föreslagna och aviserade förändringar av skatteregler och statens utgifter samt de förändringar av statens utgifter som föreslås eller aviseras i propositionen Vårändringsbudget för 2024 (prop. 2023/24:99). Prognosen baseras inte på några framtida finanspolitiska regel- eller anslagsändringar därutöver. Sammanfattningsvis redovisas följande:

- Enligt preliminära utfall bedöms den offentliga sektorns skatteintäkter ha ökat med 2,8 procent 2023. Tillväxten drevs framför allt upp av skatteintäkterna på arbete. Tillfälliga skattesänkningar som upphörde 2023 bidrog också till den positiva utvecklingen. Skatt på konsumtion utvecklades svagt, och skatteintäkterna på kapital minskade.
- Skattekvoten väntas sjunka marginellt 2024. Tillväxten i BNP i löpande pris förutspås bli lägre 2024 än 2023, men BNP väntas ändå växa mer än de totala skatteintäkterna. Dessa intäkter väntas öka med 2,9 procent 2024, vilket är lägre än genomsnittet för 2000–2022. Skatteintäkterna från kapital väntas öka till följd av att både hushållens och bolagens kapital-skatte ökar. Intäkterna från skatt på arbete bedöms däremot utvecklas långsammare med anledning av att sysselsättningen väntas minska. Utvecklingen av lönesumman väntas bromsa in, och skattereduktionerna väntas öka mer än 2023. Skatt på konsumtion bedöms minska på grund av att tillfälliga skatteintäkter från flaskhalsintäkter upphör samtidigt som en svagare utveckling av mervärdesskatten väntas till följd av bl.a. fortsatt minskande bostadsinvesteringar samt svagare konsumtionsutveckling än normalt bland hushållen.
- Skatteintäkterna väntas växa snabbare 2025 och öka med 4,6 procent. De viktiga skattebaserna lönesumma, privat konsumtion och investeringar väntas utvecklas mer gynnsamt i takt med att konjunkturen stärks.
- Skatteintäkterna väntas öka med i genomsnitt drygt 5,0 procent per år 2026 och 2027, vilket är i paritet med ekonomins utveckling i sin helhet.
- I förhållande till budgetpropositionen för 2024 har prognosen för de totala skatteintäkterna reviderats upp med i genomsnitt 16 miljarder kronor per år 2024–2026.

Socialdemokraterna

I partimotion 2023/24:2894 av Magdalena Andersson m.fl. (S) föreslås att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som anförs i motionen.

Motionärerna anför att Sverige befinner sig i ett tufft ekonomiskt läge. Vi är mitt i en lågkonjunktur, spås Europas lägsta tillväxt och arbetslösheten stiger. Även om inflationstakten nu mattas av pressas svenska hushåll hårt av det höga kostnadsläget. Skyhöga matpriser, räntor och hyror gräver håll i plånboken. I ett läge där Sverige blir fattigare och farligare behövs enligt motionärerna en politik som bottnar i verkligheten och ökar sammanhållningen i vårt land. En budget som står på svenska folkets sida och tar sig an de stora samhällsutmaningar vi står inför. Det kräver långsiktighet, stabilitet och kraftfulla åtgärder här och nu. I Socialdemokraternas förslag till vårbudget ligger fokus på de stora samhällsproblem som riskerar att splittra vårt land. När SD-regeringen för en politik som splittrar samhället väljer vi sammanhållning.

Det finns enligt motionärerna många samhällsproblem att tackla i vårt land. Det ställer stora krav på politikens förmåga att prioritera och att orka göra det som krävs. De stora behoven i välfärden tillsammans med nödvändiga investeringar i inre och yttre säkerhet och i infrastruktur och för att påskynda nyindustrialiseringen kommer att kräva ett stort budgetutrymme de kommande åren. Motionärerna menar att det går före stora skattesänkningar för höginkomsttagare och kostsamma felprioriteringar.

Motionärerna anför vidare att de stora kostnadsökningarna drabbar alla, men de slår hårdast mot de med lägst inkomster och minst marginaler. I stället för att kompensera för att inflationen slår ojämnt har regeringen och Sverigedemokraterna enligt motionärerna valt att förvärra situationen för vanligt folk. Höginkomsttagares ekonomi har inflationsskyddats genom skattesänkningar medan den svenska regeringen, som den enda i Norden, har valt att inte höja barnbidraget för att stötta barnfamiljerna genom krisen.

Motionärerna anför att Socialdemokraterna har föreslagit flera åtgärder för att stötta svenska hushåll genom krisen. I sin budgetmotion för 2024 föreslog Socialdemokraterna en rättvis skattesänkning för vanligt folk och en skatt på övervinsterna på bankernas räntenetto, där intäkterna går tillbaka till hushållen och välfärden. Bankerna har enligt motionärerna gjort stora vinster när räntan varit hög och deras räntenettomarginaler har ökat kraftigt. Motionärerna menar att det är rimligt att de sektorer som tjänat stora pengar på krisen, och som kan se sina vinstmarginaler öka, är med och bidrar till att bygga Sverige starkare under krisen. Motionärerna föreslår därför en tillfällig beskattning på den del av räntenettet som överstiger 150 procent av ett historiskt snitt. Endast bankernas svenska verksamhet ska enligt motionärerna omfattas av skatten.

Vänsterpartiet

I partimotion 2023/24:2891 av Nooshi Dadgostar m.fl. (V) föreslås att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som anförts i motionen.

Motionärerna anför att Sverige befinner sig i en lågkonjunktur. Delar av den svenska ekonomin går mycket svagt. Detta gäller inte minst för hushållen

som är pressade av hög inflation och höga bolånekostnader. Arbetslösheten stiger och byggbranschen har drabbats av en veritabel krasch. Trots krisläget reagerar inte den sittande regeringen på de faktiska problem som människor upplever. Motionärerna anför vidare att välfärden missköts, hushållen lämnas vind för våg och byggkrisen är i fritt fall. Skillnaden mellan vad regeringen säger sig göra och vad den faktiskt gör är stor. Genom påstådda välfärds-satsningar och påhittade utsläppsminskningar försöker den enligt motionärerna att skapa en falsk bild av handlingskraft. Samtidigt är verkligheten en helt annan.

Motionärerna anför att ett strukturproblem i den svenska ekonomin är de stora och kraftigt växande ekonomiska klyftorna. Sverige hör till de OECD-länder där den ekonomiska ojämlikheten ökat mest sedan mitten av 1980-talet. En viktig orsak till de ökade klyftorna är enligt motionärerna hur det svenska skattesystemet utvecklats. Sverige har gått från att vara ett av de länder vars skattesystem omfördelar mest till att ha det minst omfördelande skattesystemet inom EU:s kärnländer. En annan central faktor bakom den växande ojämlikheten är kapitalinkomsternas utveckling och fördelning. Inkomsterna från kapital har ökat markant sedan början av 1990-talet och eftersom fördelningen av kapitalinkomsterna är mycket ojämn har det enligt motionärerna lett till ökade klyftor.

Motionärerna menar att det behövs en radikal omläggning av den ekonomiska politiken. I Vänsterpartiets budgetmotion för 2024 presenterades förslag på höjda skatter på kapitalinkomster, arv, gåvor och fastigheter m.m., finansiering för satsningar på välfärden och socialförsäkringarna, bostads- och infrastrukturfinansieringar samt sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare. På så sätt ökar vi jämlikheten samtidigt som vi stärker välfärden. Så bygger vi Sverige starkare i en värld av hård global konkurrens.

Att säga att regeringen inte gör något för hushållen i år är enligt motionärerna inte helt sant. Vissa hushåll får del av ytterligare ett jobbskatte-avdrag. Det är enligt motionärerna en dyr reform som inte ger normalinkomsttagare speciellt mycket mer i plånboken. Personer som är föräldralediga, sjuka eller arbetslösa får dock inte del av denna skattesänkning. Motionärerna anför att det därför blir en mycket ojämn fördelning av de miljarder som nu betalas ut. När hela årets jobbskatteavdrag på 11 miljarder kronor fördelas ut på alla inkomsttagare blir det tydligt att den absoluta majoriteten av skattesänkningen – så mycket som 90 procent – tillfaller den halva av befolkningen som har högst inkomster.

Motionärerna anför vidare att de på grund av lagtekniska skäl inte går att förhindra de oskäligen elnätspriserna och de fastställda intäktsramarna för elnätsbolagen för perioden 2024–2027. Det är däremot möjligt för staten att begränsa prisökningen genom att beskatta företagen på motsvarande belopp som övervinsterna utgör. Motionärerna föreslår därför en tillfällig skatt på elnätsföretagens övervinster i syfte att elnätsavgifterna för hushållen inte ska höjas ytterligare. De fastställda intäktsramarna berör över 170 bolag som ofta ingår i stora koncerner. Möjligheten att förändra vinsten i bokslutet för de

enskilda bolagen är enligt motionärerna betydande via s.k. finansiella bokslutsdispositioner och koncernbidrag. Det gör att en vanlig bolagsskatt på elnätsbolagen inte skulle bli effektiv. Motionärerna föreslår därför en tillfällig skatt på rörelseresultatet under de fyra år som dessa övervinster kommer att uppstå. Skatten kan antas innebära att elnätsföretagen inte ser någon anledning att nyttja hela intäktsramen och därmed inte höjer elnätsavgifterna. Det skulle innebära att förslaget genererade betydligt lägre skatteintäkter. Motionärerna menar dock att förslagets huvudsakliga syfte inte är att öka statens skatteinkomster, utan att skydda hushållen mot oskäligen prishöjningar på elnätet. De eventuella skatteintäkter som ändå görs ska oavkortat återföras till hushållen.

För att utesluta risken att planerade investeringar i elnäten uteblir medger förslaget enligt motionärerna en möjlighet att begära undantag för de bolag som kan visa att de faktiskt gör betydande investeringar som motiverar ökade intäktsramar.

Centerpartiet

I partimotion 2023/24:2892 av Martin Ådahl m.fl. (C) föreslås att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som anförs i motionen.

Motionärerna anför att den svenska ekonomin på väg ut ur den globala inflationskrisen står inför ett antal allvarliga utmaningar: stigande och fördjupad arbetslöshet och svag tillväxt parallellt med stor kompetensbrist i delar av landet där nya gröna industrisatsningar snabbt behöver växla upp, sviktande och fallerande infrastruktur och en inbromsning av byggandet av fossilfri elkraft, en skola som tvingas till massuppsägningar av lärare och stödpersonal, en ungdomsarbetslöshet på mycket hög nivå i ett läge då gängkriminalitet sprider sig nedåt i åldrarna samt ett försvar som kräver en större del av den gemensamma kakan i ett allvarligt säkerhetsläge. Alla dessa utmaningar hade enligt motionärerna krävt en tillväxtorienterad, proaktiv reformpolitik baserad på kraftfulla strukturreformer.

Motionärerna anför vidare att regeringen har motiverat sin brist på reformer med inflationsbekämpningen, men det rimmar enligt motionärerna illa med de prioriteringar som faktiskt gjorts i de budgetar som lagts fram, där billig bensin för storstadsbor och höjd a-kassa, på tvärs mot arbetslinjen, har fått större del av reformutrymmet än polis, skola och försvar sammantaget. Motionärerna menar att svaret i stället måste bygga på att värna det som är motorn i ekonomin – jobb, företagande och utbildning i hela landet, vilket i dag står i skarp kontrast till både Tidöregeringens närmast näringslivsfientliga politik och dess kortsiktiga prioriteringar. Som alla vårbudgetar siktar Centerpartiets vårbudgetmotion in sig på att korrigera de mest akuta problemen i närtid.

I ett läge med låg tillväxt och stigande arbetslöshet är det enligt motionärerna viktigt att få kakan att växa och inte bara att kompensera utsatta grupper. Motionärerna menar att det är småföretagen, och inte det offentliga,

som stått för fyra av fem nya jobb i Sverige de senaste årtiondena och småföretagen behöver i dag en verklig vän i Sveriges riksdag. I stället för att höja skatten på att anställa måste den sänkas, i stället för att öka småföretagens kostnader bör de sänkas, i stället för att lägga till nytt regelkrångel måste det förenklas.

Motionärerna anför också att Sverige tidigare var ett föredöme för länder i hela världen och Europa när vi visade hur en effektiv klimatpolitik med ökande ambitioner kunde kombineras med högre tillväxt. Nu är tillväxten enligt motionärerna bland de sämsta i Europa och utsläppsökningarna bland de högsta per capita i västvärlden. Sveriges varumärke som ledande i klimatomställningen, ett grönt varumärke som bär våra gröna industrier på världsmarknaden, svärtas enligt motionärerna ned av en inkompetent och populistisk politik. Motionärerna menar att de främsta skälen till detta är att regeringen använt en mycket stor del av sitt reformutrymme till att sänka skatten på bensin och diesel utan att vidta någon annan åtgärd för att minska klimatutsläppen från bilar. Man har tvärtom enligt motionärerna tagit bort klimatbonusen för bilar och också skattebefrielsen för biogas.

Skatt på fossil energi är inte en långsiktigt hållbar finansieringskälla, även om motionärerna anför att de under mellantiden vill använda miljöskatter för att sänka skatterna på arbete så att fler kommer in i jobb och arbetslösheten minskar, där de långsiktiga intäkterna från fler i arbete ökar i takt med att fossil energi fasas ut.

Motionärerna anför också att de förhandlade fram en sänkning av skatten på diesel för jord- och skogsbruket till EU:s miniminivå. Men Sveriges bönder behöver enligt motionärerna långsiktigt förbättrade villkor. Motionärerna anser därför att nedsättningen bör omvandlas till ett motsvarande permanent jordbruksavdrag. Det hade stärkt det svenska jordbrukets konkurrenskraft samtidigt som klimatomställningen hade påskyndats.

Motionärerna föreslår vidare att skatteundantaget för fossil gas tas bort.

Motionärerna föreslår slutligen att skattereduktionen för medlemsavgift i a-kassa avskaffas.

Miljöpartiet

I partimotion 2023/24:2893 av Daniel Helldén m.fl. (MP) föreslås att riksdagen godkänner de riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken som anförs i motionen.

Motionärerna anför att vi befinner oss i en tid med stora samhällsutmaningar. Klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald skakar grundförutsättningarna för trygghet, frihet och ekonomisk utveckling. Sverige befinner sig i ett svårt läge i en orolig omvärld. Motionärerna anför vidare att Rysslands brutala anfallskrig mot Ukraina kastade Europa och Sverige in i en kostnadskris som drabbade hushållen, företagen och välfärden. Kostnadsökningar som enligt motionärerna fortfarande innebär att det mesta nu är betydligt dyrare än för något år sedan. Samtidigt fortsätter EU och Sveriges

kraftigt ökade fossila subventioner, som svar på höga drivmedelspriser, att generera inkomster till den ryska krigskassan. Motionärerna anser att vi behöver en kraftfull ekonomisk politik och ett tydligt klimatpolitiskt ledarskap.

Motionärerna menar att vi måste våga satsa på en rättvis omställning, med mer investeringar i den gröna omställningen, hållbara transporter och infrastruktur, en stark välfärd och en fungerande skola som ger varje barn det som behövs för att lära sig och utvecklas och slippa hamna i gängens klor. EU och Sveriges beroende av fossila bränslen betalar för Putins anfallskrig mot Ukraina. Att bryta det fossilberoendet så fort som möjligt är enligt motionärerna avgörande för att strypa Rysslands krigskassa och också för att skydda hushållen, välfärden och företagen från framtida kostnadschocker till följd av skenande bränslepriser. För att Sverige ska ta tillvara den möjlighet som den gröna omställningen erbjuder måste den vara rättvis och bygga ett samhälle som håller ihop. I vår budgetmotion presenteras förslag som motionärerna menar behövs för att bygga ett starkare och rättvisare Sverige under innevarande år.

Motionärerna anför vidare att Sverige har blivit ett alltmer ojämnt land de senaste decennierna. Den ekonomiska standarden har ökat i mer än dubbelt så hög takt för de med de högsta inkomsterna än för de med de lägsta inkomsterna. Motionärerna menar att detta förklaras av att kapitalinkomsterna har ökat mer än övriga inkomster och att dessa är väldigt koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen. Denna utveckling kommer enligt motionärerna att ytterligare förstärkas av regeringens förslag om att skattebefria kapitalunderlag på investeringssparkonto upp till 300 000 kronor per person.

Motionärerna anför också att den ekonomiska politiken spelar en nyckelroll i fråga om att bygga ett jämlikt samhälle med hög livskvalitet där individer kan känna sig trygga. Ojämligheten i Sverige har enligt motionärerna ökat de senaste decennierna. Att vända den utvecklingen är en bärande del av en rättvis omställning. Motionärerna menar att en mer progressiv beskattning av kapitalinkomster är ett viktigt verktyg för att öka jämlikheten och finansiera den gemensamma välfärden.

Motionärerna anför vidare att den ekonomiska politiken ska utformas inom ramen för vår klimat- och miljöpolitik. Den cirkulära ekonomin behöver främjas genom exempelvis höjd skatt på naturresurser och jungfruliga råvaror samtidigt som återbruk och återvinning gynnas.

Bankerna har gjort rekordvinster på skillnaden mellan hushållens bolåneräntor och bankernas inlåningsränta. Att bankerna kunnat göra så pass stora vinster beror enligt motionärerna bl.a. på bristande konkurrens. Motionärerna föreslår därför att det införs en tillfällig skatt på bankernas övervinster för att finansiera angelägna satsningar.

Trots att flygande innebär stora klimatutsläpp är flyget i dag befriat från såväl koldioxidskatt som energiskatt. Motionärerna menar att det faktum att flyget inte betalar för sina klimatkostnader dessutom innebär att flyg gynnas

framför mer hållbara transportslag, exempelvis tåg. Motionärerna vill därför dubblera den nuvarande flygskatten.

Utskottets ställningstagande

Skattepolitiken utgör en central del av den ekonomiska politiken. Skatterna ska finansiera offentliga utgifter på ett robust och rättssäkert sätt samtidigt som de ska skapa goda förutsättningar för en hög sysselsättning och tillväxt. Skatte-reglerna ska vara generella, tydliga och enkla.

Utskottet konstaterar att Sverige går igenom en ekonomisk vinter med svag BNP-utveckling och stigande arbetslöshet. Ökade kostnader och höjda räntor till följd av de gångna årens höga inflation har tryckt ned tillväxten, pressat upp arbetslösheten och satt såväl hushåll och företag som välfärden under ekonomisk press.

Utskottet delar regeringens bedömning att arbetslinjen ska återupprättas och strukturreformer genomföras för att öka tillväxten. Utskottet delar vidare regeringens bedömning att skatten på arbete bör sänkas ytterligare för att öka drivkrafterna till arbete och utbildning under förutsättning att det finns finansiellt utrymme.

Eftersom utskottet delar regeringens bedömningar tillstyrker utskottet regeringens riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken i de delar som avser utskottets beredningsområde. Utskottet tillstyrker vidare regeringens riktlinjer för skattepolitiken. Utskottet avstyrker motionerna 2023/24:2894 (S), 2023/24:2891 (V), 2023/24:2892 (C) och 2023/24:2893 (MP) i de delar som nu är aktuella.

Stockholm den 21 maj 2024

På skatteutskottets vägnar

Niklas Karlsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Niklas Karlsson (S), Per Söderlund (SD), Hanna Westerén (S), Peder Björk (S), Fredrik Ahlstedt (M), David Lång (SD), Mathias Tegnér (S), Marie Nicholson (M), Ilona Szatmári Waldau (V), Cecilia Engström (KD), Helena Lindahl (C), Bo Broman (SD), Annika Hirvonen (MP), Patrik Karlson (L), Crister Carlsson (M), Patrik Björck (S) och Ulf Lindholm (SD).

Avvikande meningar

1. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt för skattepolitiken (S)

Niklas Karlsson (S), Hanna Westerén (S), Peder Björk (S), Mathias Tegnér (S) och Patrik Björck (S) anför:

Sverige befinner sig i ett tufft ekonomiskt läge. Vi är mitt i en lågkonjunktur, spås Europas lägsta tillväxt och arbetslösheten stiger. Även om inflations-takten nu mattas av pressas svenska hushåll hårt av det höga kostnadsläget. Skyhöga matpriser, räntor och hyror gräver hål i plånboken. I ett läge där Sverige blir fattigare och farligare behövs en politik som bottnar i verkligheten och ökar sammanhållningen i vårt land. En budget som står på svenska folkets sida och tar sig an de stora samhällsutmaningar vi står inför. Det kräver långsiktighet, stabilitet och kraftfulla åtgärder här och nu. I vårt förslag till vårbudget ligger fokus på de stora samhällsproblem som riskerar att splittra vårt land. När SD-regeringen för en politik som splittrar samhället väljer vi sammanhållning.

Det finns många samhällsproblem att tackla i vårt land. Det ställer stora krav på politikens förmåga att prioritera och att orka göra det som krävs. De stora behoven i välfärden tillsammans med nödvändiga investeringar i inre och yttre säkerhet och i infrastruktur och för att påskynda nyindustrialiseringen kommer att kräva ett stort budgetutrymme de kommande åren. Det går före stora skattesänkningar för höginkomsttagare och kostsamma felprioriteringar.

De stora kostnadsökningarna drabbar alla, men de slår hårdast mot de med lägst inkomster och minst marginaler. I stället för att kompensera för att inflationen slår ojämnt har regeringen och Sverigedemokraterna valt att förvärra situationen för vanligt folk. Höginkomsttagares ekonomi har inflations-skyddats genom skattesänkningar medan den svenska regeringen, som den enda i Norden, har valt att inte höja barnbidraget för att stötta barnfamiljerna genom krisen.

Vi har föreslagit flera åtgärder för att stötta svenska hushåll genom krisen. I budgetmotionen för 2024 föreslog vi en rättvis skattesänkning för vanligt folk och en skatt på övervinsterna på bankernas räntenetto, där intäkterna går tillbaka till hushållen och välfärden. Bankerna har gjort stora vinster när räntan varit hög och deras räntenettomarginaler har ökat kraftigt. Det är rimligt att de sektorer som tjänat stora pengar på krisen, och som kan se sina vinstmarginaler öka, är med och bidrar till att bygga Sverige starkare under krisen. Vi föreslår därför en tillfällig beskattning på den del av räntenettot som överstiger 150 procent av ett historiskt snitt. Endast bankernas svenska verksamhet ska omfattas av skatten.

Vi tillstyrker att Socialdemokraternas riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken godkänns i de delar dessa berör skattepolitiken.

2. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt för skattepolitiken (V)

Ilona Szatmári Waldau (V) anför:

Sverige befinner sig i en lågkonjunktur. Delar av den svenska ekonomin går mycket svagt. Detta gäller inte minst för hushållen som är pressade av hög inflation och höga bolånekostnader. Arbetslösheten stiger och byggbranschen har drabbats av en veritabel krasch. Trots krisläget reagerar inte den sittande regeringen på de faktiska problem som människor upplever. Välfärden missköts, hushållen lämnas vind för våg och byggkrisen är i fritt fall. Skillnaden mellan vad regeringen säger sig göra och vad den faktiskt gör är stor. Genom påstådda välfärdssatsningar och påhittade utsläppsminskningar försöker den att skapa en falsk bild av handlingskraft. Samtidigt är verkligheten en helt annan.

Ett strukturproblem i den svenska ekonomin är de stora och kraftigt växande ekonomiska klyftorna. Sverige hör till de OECD-länder där den ekonomiska ojämlikheten ökat mest sedan mitten av 1980-talet. En viktig orsak till de ökade klyftorna är hur det svenska skattesystemet utvecklats. Sverige har gått från att vara ett av de länder vars skattesystem omfördelar mest till att ha det minst omfördelade skattesystemet inom EU:s kärnländer. En annan central faktor bakom den växande ojämlikheten är kapitalinkomsternas utveckling och fördelning. Inkomsterna från kapital har ökat markant sedan början av 1990-talet och eftersom fördelningen av kapitalinkomsterna är mycket ojämn har det lett till ökade klyftor.

Det behövs en radikal omläggning av den ekonomiska politiken. I Vänsterpartiets budgetmotion för 2024 presenterades förslag på höjda skatter på kapitalinkomster, arv, gåvor och fastigheter m.m., finansiering för satsningar på välfärden och socialförsäkringarna, bostads- och infrastrukturfinansieringar samt sänkt skatt för låg- och medelinkomsttagare. På så sätt ökar vi jämlikheten samtidigt som vi stärker välfärden. Så bygger vi Sverige starkare i en värld av hård global konkurrens.

Att säga att regeringen inte gör något för hushållen i år är inte helt sant. Vissa hushåll får del av ytterligare ett jobbskatteavdrag. Det är en dyr reform som inte ger normalinkomsttagare speciellt mycket mer i plånboken. Personer som är föräldralediga, sjuka eller arbetslösa får dock inte del av denna skattesänkning. Det blir därför en mycket ojämn fördelning av de miljarder som nu betalas ut. När hela årets jobbskatteavdrag på 11 miljarder kronor fördelas ut på alla inkomsttagare blir det tydligt att den absoluta majoriteten av skattesänkningen – så mycket som 90 procent – tillfaller den halva av befolkningen som har högst inkomster.

På grund av lagtekniska skäl går det inte att förhindra de oskäligen elnätspriserna och de fastställda intäktsramarna för elnätsbolagen för perioden 2024–2027. Det är däremot möjligt för staten att begränsa prisökningen genom att beskatta företagen på motsvarande belopp som övervinsterna utgör. Jag och mitt parti föreslår därför en tillfällig skatt på elnätsföretagens övervinster i

syfte att elnätsavgifterna för hushållen inte ska höjas ytterligare. De fastställda intäktsramarna berör över 170 bolag som ofta ingår i stora koncerner. Möjligheten att förändra vinsten i bokslutet för de enskilda bolagen är betydande via s.k. finansiella bokslutsdispositioner och koncernbidrag. Det gör att en vanlig bolagsskatt på elnätsbolagen inte skulle bli effektiv. Jag och mitt parti föreslår därför en tillfällig skatt på rörelseresultatet under de fyra år som dessa övervinster kommer att uppstå. Skatten kan antas innebära att elnätsföretagen inte ser någon anledning att nyttja hela intäktsramen och därmed inte höjer elnätsavgifterna. Det skulle innebära att förslaget genererade betydligt lägre skatteintäkter. Förslagets huvudsakliga syfte är dock inte att öka statens skatteinkomster, utan att skydda hushållen mot oskäligen prishöjningar på elnätet. De eventuella skatteintäkter som ändå görs ska oavkortat återföras till hushållen.

För att utesluta risken att planerade investeringar i elnäten uteblir medger förslaget en möjlighet att begära undantag för de bolag som kan visa att de faktiskt gör betydande investeringar som motiverar ökade intäktsramar.

Jag tillstyrker att Vänsterpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken godkänns i de delar dessa berör skattepolitiken.

3. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt för skattepolitiken (C)

Helena Lindahl (C) anför:

Den svenska ekonomin på väg ut ur den globala inflationskrisen står inför ett antal allvarliga utmaningar: stigande och fördjupad arbetslöshet och svag tillväxt parallellt med stor kompetensbrist i delar av landet där nya gröna industrisatsningar snabbt behöver växla upp, sviktande och fallerande infrastruktur och en inbromsning av byggandet av fossilfri elkraft, en skola som tvingas till massuppsägningar av lärare och stödpersonal, en ungdomsarbetslöshet på mycket hög nivå i ett läge då gängkriminalitet sprider sig nedåt i åldrarna samt ett försvar som kräver en större del av den gemensamma kakan i ett allvarligt säkerhetsläge. Alla dessa utmaningar hade krävt en tillväxtorienterad, proaktiv reformpolitik baserad på kraftfulla strukturreformer.

Regeringen har motiverat sin brist på reformer med inflationsbekämpningen, men det rimmar illa med de prioriteringar som faktiskt gjorts i de budgetar som lagts fram, där billig bensin för storstadsbor och höjd a-kassa, på tvärs mot arbetslinjen, har fått större del av reformutrymmet än polis, skola och försvar sammantaget. Svaret måste i stället bygga på att värna det som är motorn i ekonomin – jobb, företagande och utbildning i hela landet, vilket i dag står i skarp kontrast till både Tidöregeringens närmast näringslivsfientliga politik och dess kortsiktiga prioriteringar. Som alla vårbudgetar siktar Centerpartiets vårbudgetmotion in sig på att korrigera de mest akuta problemen i närtid.

I ett läge med låg tillväxt och stigande arbetslöshet är det viktigt att få kakan att växa och inte bara att kompensera utsatta grupper. Det är småföretagen, och inte det offentliga, som stått för fyra av fem nya jobb i Sverige de senaste

årtiondena och småföretagen behöver i dag en verklig vän i Sveriges riksdag. I stället för att höja skatten på att anställa måste den sänkas, i stället för att öka småföretagens kostnader bör de sänkas, i stället för att lägga till nytt regelkrångel måste det förenklas.

Sverige var tidigare ett föredöme för länder i hela världen och Europa när vi visade hur en effektiv klimatpolitik med ökande ambitioner kunde kombineras med högre tillväxt. Nu är tillväxten bland de sämsta i Europa och utsläppsökningarna bland de högsta per capita i västvärlden. Sveriges varumärke som ledande i klimatomställningen, ett grönt varumärke som bär våra gröna industrier på världsmarknaden, svärtas ned av en inkompetent och populistisk politik. De främsta skälen till detta är att regeringen använt en mycket stor del av sitt reformutrymme till att sänka skatten på bensin och diesel utan att vidta någon annan åtgärd för att minska klimatutsläppen från bilar. Man har tvärtom tagit bort klimatbonusen för bilar och också skattebefrielsen för biogas.

Skatt på fossil energi är inte en långsiktigt hållbar finansieringskälla, även om jag och mitt parti under mellantiden vill använda miljöskatter för att sänka skatterna på arbete så att fler kommer in i jobb och arbetslösheten minskar, där de långsiktiga intäkterna från fler i arbete ökar i takt med att fossil energi fasas ut.

Jag och mitt parti förhandlade fram en sänkning av skatten på diesel för jord- och skogsbruket till EU:s miniminivå. Men Sveriges bönder behöver långsiktigt förbättrade villkor. Nedsättningen bör därför omvandlas till ett motsvarande permanent jordbruksavdrag. Det hade stärkt det svenska jordbrukets konkurrenskraft samtidigt som klimatomställningen hade påskyndats.

Jag och mitt parti föreslår vidare att skatteundantaget för fossil gas tas bort och slutligen att skattereduktionen för medlemsavgift i a-kassa avskaffas.

Jag tillstyrker att Centerpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken godkänns i de delar dessa berör skattepolitiken.

4. Riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken samt för skattepolitiken (MP)

Annika Hirvonen (MP) anför:

Vi befinner oss i en tid med stora samhällsutmaningar. Klimatkrisen och förlusten av biologisk mångfald skakar grundförutsättningarna för trygghet, frihet och ekonomisk utveckling. Sverige befinner sig i ett svårt läge i en orolig omvärld. Rysslands brutala anfallskrig mot Ukraina kastade Europa och Sverige in i en kostnadskris som drabbade hushållen, företagen och välfärden. Kostnadsökningar som fortfarande innebär att det mesta nu är betydligt dyrare än för något år sedan. Samtidigt fortsätter EU och Sveriges kraftigt ökade fossila subventioner, som svar på höga drivmedelspriser, att generera inkomster till den ryska krigskassan. Vi behöver en kraftfull ekonomisk politik och ett tydligt klimatpolitiskt ledarskap.

Vi måste våga satsa på en rättvis omställning, med mer investeringar i den gröna omställningen, hållbara transporter och infrastruktur, en stark välfärd och en fungerande skola som ger varje barn det som behövs för att lära sig och utvecklas och slippa hamna i gängens klor. EU och Sveriges beroende av fossila bränslen betalar för Putins anfallskrig mot Ukraina. Att bryta det fossilberoendet så fort som möjligt är avgörande för att strypa Rysslands krigskassa och också för att skydda hushållen, välfärden och företagen från framtida kostnadschocker till följd av skenande bränslepriser. För att Sverige ska ta tillvara den möjlighet som den gröna omställningen erbjuder måste den vara rättvis och bygga ett samhälle som håller ihop. I vår budgetmotion presenteras förslag som behövs för att bygga ett starkare och rättvisare Sverige under innevarande år.

Sverige har blivit ett alltmer ojämnt land de senaste decennierna. Den ekonomiska standarden har ökat i mer än dubbelt så hög takt för de med de högsta inkomsterna än för de med de lägsta inkomsterna. Detta förklaras av att kapitalinkomsterna har ökat mer än övriga inkomster och att dessa är väldigt koncentrerade till toppen av inkomstfördelningen. Denna utveckling kommer att ytterligare förstärkas av regeringens förslag om att skattebefria kapitalunderlag på investeringssparkonto upp till 300 000 kronor per person.

Den ekonomiska politiken spelar en nyckelroll i fråga om att bygga ett jämlikt samhälle med hög livskvalitet där individer kan känna sig trygga. Ojämligheten i Sverige har ökat de senaste decennierna. Att vända den utvecklingen är en bärande del av en rättvis omställning. En mer progressiv beskattning av kapitalinkomster är ett viktigt verktyg för att öka jämlikheten och finansiera den gemensamma välfärden.

Den ekonomiska politiken ska utformas inom ramen för vår klimat- och miljöpolitik. Den cirkulära ekonomin behöver främjas genom exempelvis höjd skatt på naturresurser och jungfruliga råvaror samtidigt som återbruk och återvinning gynnas.

Bankerna har gjort rekordvinster på skillnaden mellan hushållens bolåneräntor och bankernas inlåningsränta. Att bankerna kunnat göra så pass stora vinster beror bl.a. på bristande konkurrens. Jag och mitt parti föreslår därför att det införs en tillfällig skatt på bankernas övervinster för att finansiera angelägna satsningar.

Trots att flygande innebär stora klimatutsläpp är flyget i dag befriat från såväl koldioxidskatt som energiskatt. Det faktum att flyget inte betalar för sina klimatkostnader innebär dessutom att flyg gynnas framför mer hållbara transportslag, exempelvis tåg. Jag och mitt parti vill därför dubbla den nuvarande flygskatten.

Jag tillstyrker att Miljöpartiets riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken godkänns i de delar dessa berör skattepolitiken.

BILAGA 3

Uppteckningar och bilder från det offentliga sammanträdet den 21 maj om Finanspolitiska rådets rapport 2024

Ordföranden: Finansutskottets offentliga sammanträde är öppnat. Jag vill hälsa alla varmt och hjärtligt välkomna till dagens övning. Den första punkten är en öppen utfrågning om Finanspolitiska rådets rapport *Svensk finanspolitik 2024*. Vi kommer inledningsvis att få höra Finanspolitiska rådets ordförande Lars Heikensten presentera rapporten. Därefter kommer vi att ha möjlighet att lyssna när finansminister Elisabeth Svantesson redogör för regeringens syn på rapporten.

Efter det får vi höra på riksrevisor Helena Lindberg. Detta kommer att vara Helena Lindbergs sista sammanträde med finansutskottet, och det sker i offentligheten. Jag vill passa på att tacka dig och hela Riksrevisionen för det mycket viktiga arbete som ni gör; det är en central del av den svenska demokratin. Du har fullgjort ditt uppdrag med mycket stor skicklighet. Det tackar vi i finansutskottet för.

Slutligen kommer det att finnas möjlighet för finansutskottets ledamöter att ställa frågor och eventuellt komma med synpunkter.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Trevligt att få komma hit! Mig blir ni inte av med på ett tag; jag kommer att fortsätta i ett par år till. Jag tycker att det är särskilt trevligt att få komma hit och föra en dialog baserad på vetenskap och erfarenhet. I den situation som vi är i är det här saker som ifrågasätts mer och mer i den allmänna diskussionen. Då är sådana typer av möten särskilt viktiga.

Rapporten, som en del av er säkert har sett, är på 250 sidor som jag ska försöka ta mig igenom på 15 minuter. Det kommer att bli krävande, men jag kommer inte att göra det genom att prata fort utan genom att försöka välja ut det som är centralt. Jag kommer att säga några ord om det allmänna stabiliseringspolitiska läget, några ord om kommunerna, lite om arbetsmarknaden och slutligen något om klimatpolitiken.

Vi börjar med de övergripande synpunkterna på den ekonomiska politiken. Det vi gör är att granska regeringens politik, framför allt som den formulerades i budgetpropositionen i höstas. Då räknade regeringen med en svag politik. Man valde ändå att bedriva en något åtstramande politik. Hur man ska värdera det är mer komplicerat än vanligt att avgöra i och med att vi hade en hög inflation samtidigt som vi hade en svag efterfrågan. Då involverade en sådan här bedömning också bedömningar av inflationsrisker och av hur Riksbanken kan komma att agera. Det här gör det svårare att låsa fast en bestämd siffra för vad som skulle ha varit rätt eller inte. Det blir väldigt mycket grova bedömningar.

Vår bedömning är att den politik som regeringen bedrev var rimlig. Det var i den här situationen viktigt att inte spä på efterfrågan så mycket att man riskerade att få ytterligare räntehöjningar. Det skulle i sin tur kunna skapa risker för den finansiella stabiliteten. Jag kan nämna parentetiskt att den här frågan har att göra lite grann med en fråga som vi berörde för några månader sedan i debatten om förmögenhetsregister; om vi hade bättre koll på hushållens tillgångar och skulder skulle vi kunna göra den här typen av bedömningar bättre, och det skulle vara en stor fördel. En något mer expansiv politik hade troligen också varit möjlig, så det är i den riktningen man skulle ha rört sig om man inte skulle ha gjort exakt vad regeringen har gjort.

Politiken är förenlig med ramverket, som vi brukar skriva, i den meningen att den politik som läggs fram ligger tydligt under utgiftstaket och är i linje med det skuldankare som finns. Det finns en viss avvikelse från överskotts-målet, men den är tillfällig. Avslutningsvis noterar vi precis som vi gjorde i fjol att det finns stora strukturella utmaningar i ekonomin. Skolan, sjukvården och äldreomsorgen är exempel på områden som vi själva har funderat på att försöka göra mer av och belysa bättre. Finanspolitiska rådet har redan belyst skattesystemet och bostadsmarknaden. Där finns det reformförslag på bordet som man skulle kunna ta sig an om man ville. Men som sagt – det sker inte.

Jag ska säga några ord om kommunerna. Det har förts en livlig diskussion om utvecklingen i kommunsektorn, och där har man i ganska hög grad blandat ihop det kortsiktiga och det långsiktiga perspektivet. Om vi börjar med det kortsiktiga perspektivet – de närmaste åren – kan man konstatera att inflationen innebär att kommunernas finanser försämras ganska mycket, för att tala om kommunsektorn i stort. Det är egentligen framför allt regionerna som är berörda av det här. Det handlar om en tillfällig ökning av pensionsskulden. Vi tycker inte att det är rimligt att en sådan ökning framtingar kraftiga förändringar i verksamheten. Därför tycker vi att tillfälliga underskott i kommunsektorn är motiverade.

Kommunerna ska enligt lagstiftningen ha en god ekonomisk hushållning och möta balanskrav. Det finns någonting som heter resultatutjämningsreserv och som gör det möjligt för dem själva att bygga upp reserver som de kan sätta in när tiderna blir sämre. De har också möjlighet att hänvisa till något som heter synnerliga skäl när det gäller balanskrav och då avvika från dessa. Nu är det dock så att många kommuner och regioner inte har byggt upp tillräckliga reserver. Anledningarna till att man inte har gjort det är en viktig fråga att reflektera över.

Det råder också oklarhet om tolkningen av synnerliga skäl. Olika kommuner har tolkat det olika hårt. Vi har noterat att det i sig kan ha inneburit att det blivit uppsägningar på ställen där det egentligen inte hade behövts, då man har valt en annan tolkning. Till yttermera visso har det blivit en diskussion om huruvida regeringen har anledning att yttra sig i frågan eller ens får göra det. Vi tycker nog egentligen att en diskussion om vad man ska mena med synnerliga skäl är väldigt bra i samhället. Vi har i den meningen ingenting

emot det principiellt. Sedan kan det finnas konstitutionella aspekter på detta som behöver redas ut.

I utredningskvarnarna finns det också andra förslag på hur man skulle kunna åstadkomma en konjunkturell utjämning. Det är viktigt att gå till botten med det här, för det kan vara så att detta system förefaller bättre än vad det faktiskt är.

På längre sikt finns det tydliga utmaningar för kommunerna. Dem ägnar vi oss egentligen åt i väldigt begränsad utsträckning i den här rapporten, men de behöver uppmärksammas. De har att göra med den demografiska utvecklingen och har i väldigt hög grad att göra med produktivitetsutvecklingen i kommunsektorn. Jag höll på med sådant här för länge sedan, i slutet av 80-talet och i början av 90-talet, och jag tycker att det har gått bättre än vad jag hade trott. Det förefaller som att produktivitetsutvecklingen och annat har varit bättre än vad man hade kunnat räkna med.

Men det råder inget tvivel om att det finns stora utmaningar. På många områden har den offentliga servicen sackat efter de motsvarande privata alternativ som finns. Vi kan ändå konstatera att statsbidragen har ökat i takt med demografi och priser – till och med lite snabbare, som ni kan se på den bild jag visar. Det finns ett spår i diskussionen där man säger att de här utgifterna just därför att de inte varit indexerade inte ökat i den takt som man skulle vänta sig. Det stämmer alltså inte riktigt. Sedan kan man tro – och jag tillhör dem som gör det – att man med en indexering skulle ha fått en ännu snabbare utgiftsutveckling. Men då får man fundera över om det är ett skäl för att ändra systemet i sig eller om det är ett skäl för att ha en skarpare diskussion i frågan och kanske fatta andra politiska beslut än man gjort.

Vi tycker att det finns argument för att ha en samlad prövning av olika uppgifter. Ju mer man binder upp med index av olika slag, desto mindre av en sådan samlad prövning har man utrymme för. Man kan ställa sig frågan: Varför inte indexera a-kassan likaväl som man indexerar kommunernas och landstingens utgifter? Vi har däremot viss sympati för dem som i diskussionen om indexering anser att man borde hitta ordningar som gör att kommunerna får besked tidigare. Vi refererar i rapporter till att det finns en sådan ordning i till exempel Norge, och det kan vara värt att titta på detta. Över huvud taget behöver mer göras när det gäller redovisningen för kommunerna, till exempel så att det blir tydligare i budgetpropositionen vad som avser kommuner och vad som avser regioner eller så att man lättare kan urskilja vad som är reala ökningar och vad som bara är ökningar till följd av prisutvecklingen.

Nu ska jag ge mig in på arbetsmarknaden. Den bild som jag nu visar innehåller många kurvor, och den svarta avser Sverige. Vi hör tillsammans med Norge och Danmark till dem som ligger allra högst vad gäller sysselsättning. Men jag tycker på sätt och vis att den lägsta kurvan nästan är lika intressant. Den avser utrikes födda i Sverige och ligger på samma nivå som genomsnittet för euroområdet. Vi har alltså en väldigt hög andel, får man säga, utrikes födda i sysselsättning jämfört med de allra flesta andra länder. Det är ett faktum som kanske inte alltid får den uppmärksamhet som det borde.

Vi har ställt oss frågan vilka orsakerna är till att människor utan att vara studenter eller sjuka antingen är arbetslösa eller står utanför arbetskraften. Det är ungefär en halv miljon människor som befinner sig i den här situationen. Regeringen lyfter väldigt mycket fram att detta skulle bero på bristande ekonomiska drivkrafter, men det är inte vår bild. Dem av er som är intresserade kan jag rekommendera att läsa igenom det här kapitlet, där vi i lugn och ro resonerar igenom frågan. Jag tycker själv att arbetet var väldigt upplysningsför mig när det pågick.

Det finns två grupper där man kan identifiera vad som förefaller vara tydligt bristande ekonomiska incitament. Den ena gruppen är sammanboende barnfamiljer med försörjningsstöd. Det visar sig dock enligt de beräkningar vi gör att det handlar om som mest ungefär 12 000 familjer. Det är knappast den där halva miljon som vi pratar om. Den andra gruppen är de barnfamiljer som har en hög a-kassa. Men den gruppen är sannolikt inte ett stort problem; om man får en hög a-kassa har man varit inne på arbetsmarknaden. Man tillhör inte gruppen som står vid sidan av och som vi är ute efter att nå eller få in på arbetsmarknaden igen.

Här kan man säkert göra mer när det gäller analysen, men det förefaller oss i stället som att problemen huvudsakligen handlar om matchningen på arbetsmarknaden. Det saknas människor i de branscher där det skulle behöva finnas fler människor. Det finns inte tillräckligt många personer med den utbildningsnivå som vi skulle behöva ha. Som ni vet finns det också en viss geografisk spridning. Det skrivs mycket i tidningarna om att det till exempel råder brist på arbetskraft uppe i Västerbotten. Det är förstås en fråga, men den är kvantitativt inte betydelsefull i det här sammanhanget.

Sedan menar vi också att det finns ett problem med att det finns människor som har en så låg utbildningsnivå i största allmänhet och så bristande erfarenhet av ett samhälle av vår typ att de inte kommer in på arbetsmarknaden ens till de allra lägsta lönerna. Här handlar det om att hitta olika sätt att subventionera arbetskraften för att få den att komma in. Jag ska strax återkomma till det.

Den här bilden visar bara väldigt enkelt hur antalet lediga jobb ser ut i vårdsektorn och it-sektorn och för pedagogik, lärare. Den visar exempelvis att andelen arbetssökande är betydligt lägre än andelen lediga jobb. När det gäller restaurang, kontor och kundservice ser det ut på motsatt sätt. Det här ger bara en ögonblicksbild av matchningsproblematiken som jag var inne på.

Då är frågan vad man kan dra för slutsatser för politiken av detta. Ja, regeringen lyfter fram jobbskatteavdrag och bidragstak. Vår bedömning är att det är åtgärder som inte har så stor effekt på sysselsättningen.

Bidragstaket som jag var inne på alldeles nyss har vi räknat på underifrån och funnit att det är väldigt små grupper som förefaller vara berörda av detta. Det hindrar förstås inte att det finns anledning att göra klar den utredning som pågår. Ser man möjligheter att göra förändringar, och vi resonerar om en del som kan göras, är det bra. Men det kommer inte att lösa de stora frågorna.

När det gäller jobbskatteavdraget redovisar regeringen bedömningar av dess effekter. Vi ifrågasätter om de bedömningarna är så bra. Det har att göra med rätt tekniska saker – vad man använder för modeller när man skattar effekterna och så vidare.

Rent allmänt kan man väl konstatera att den bild vi får när vi tittar på de här frågorna är att det har skett väldigt stora förändringar i drivkrafter, så det är verkligen inte så att betoning av drivkrafterna när det gäller att få människor i arbete skulle ha varit felaktigt tidigare. Tvärtom, och det har gjorts väldigt mycket under de senaste 30 åren när det gäller både a-kassornas konstruktion och generositeten i de systemen, sjukförsäkringen och flera omgångar av jobbskatteavdrag. Det har förändrat den här bilden ganska rejält, och det är svårt att inte ha uppfattningen att det där har spelat en roll.

Men det är samtidigt vår bedömning att det inte är där vi befinner oss nu. Nu befinner oss i en annan situation, och det vi då resonerar om är att det borde vara önskvärt med betydligt utbyggd gymnasial yrkesutbildning. Det finns olika skäl till att en sådan inte kommer till stånd. Det har att göra med Arbetsförmedlingens regelverk och att det har funnits en ovilja att ta risker och duplicera och göra samma typ av utbildningar i både arbetsmarknadsutbildningssystemen och de kommunala systemen.

En hel del har fördröjts av överklaganden när det gäller upphandlingar, och det får man säga är oacceptabelt i längden. Kan man inte lösa det problemet får man hitta någon annan ordning. Då får man erbjuda utbildningar i offentlig regi i stället. Men det rimliga är till att börja med att se till att man hittar en lösning på det här. Att år efter år notera att myndigheterna säger att det här är en följd av att det fungerar illa med upphandlingar, så kan man inte ha det.

Jag nämnde tidigare det här med subventionerade anställningar. En möjlighet är att man förutom att subventionera anställningen låter dem som är helt nya på arbetsmarknaden fortsätta att vara anställda av staten enligt någon ordning. På det sättet lyfter man av företagen en risk och kan kanske få dem att våga pröva att anställa. Resultaten förefaller ju vara relativt goda av subventionerade anställningar.

Vi argumenterar också starkt för mer intensiv offentlig arbetsförmedling.

Jag tittar på området lite snett utifrån, för jag har inte varit inne så mycket i arbetsmarknadsfrågor de sista decennierna, men mitt intryck är att det är ett område där det har experimenterats ganska friskt och där man i betydligt större utsträckning än man har gjort hade kunnat använda sig av forskning och beprövad erfarenhet för att nå bättre resultat. Det säger alltså jag som kommer lite utifrån. Men området förefaller definitivt vara moget för en bredare ...

Ordföranden: Jag vill inte vara den tråkige i rummet, men det är min uppgift. Tiden är för en liten stund sedan ute, så jag måste be dig att gå in för landning. Det är väldigt intressant, det du redogör för, men börja ta oss in för landning, tack!

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Det ska jag göra. Det gör jag med klimatfrågan, och jag kan fatta mig ganska kort.

Utsläppen måste begränsas. För det behövs en strategi. Den strategi som regeringen har för det här området hänger inte ihop. Ett antal åtgärder vidtas som går i precis motsatt riktning mot vad som skulle behövas, och det innebär att omställningen blir dyrare för alla.

Mer specifikt är det ju så att hushåll med små marginaler får särskilda problem i ett sådant sammanhang. De kan ha svårare att gardera sig för ryckighet i politiken.

Den sista bilden handlar om det här med klimatomställningen. Regeringen säger då att hushåll och verksamheter inte ska påverkas negativt, men det är helt enkelt inte möjligt. De kommer att göra det, och att driva den tesen riskerar att hämma omställningen och skapa missnöje framöver.

En bättre strategi vore att tala om vad som behöver göras, peka ut det som behöver göras och sedan rikta stöd av olika slag till dem som verkligen behöver det mest. Det är klart att det finns människor i samhället som kommer att drabbas. Det handlar om låginkomsttagare och bilister i glesbygd och olika snitt av dessa grupper. Men det är möjligt att göra en hel del på det här området och komma åt det som verkligen är problematiskt utan särskilt stora kostnader.

Avslutningsvis konstaterar vi att här finns det verkligen behov av ledarskap. Man behöver förklara och försvara politiken för att nå acceptans. Det går inte att anpassa politiken efter vad som just nu är accepterat; det kommer att leda till den här typen av spänningar i politiken.

Ordföranden: Tack så mycket!

Då är det dags för riksrevisor Helena Lindberg att ge sin syn på rapporten.

Helena Lindberg, Riksrevisionen: Herr ordförande! Tack för de fina orden om Riksrevisionen! Jag vill också rikta ett stort tack till finansutskottet för inbjudan och för möjligheten att kommentera Finanspolitiska rådets rapport *Svensk finanspolitik 2024*.

Att jag och Riksrevisionen blir inbjudna hit till utskottet för att kommentera rådets rapport – för tredje året i rad, dessutom – beror till stor del, gissar jag, på att Riksrevisionen precis som Finanspolitiska rådet brukar granska tillämpningen av det finanspolitiska ramverket i de ekonomiska propositionerna.

Jag tänkte inleda med att säga några ord om just tillämpningen av det finanspolitiska ramverket innan jag gör några nedslag och några reflektioner i andra frågor som tas upp i rapporten.

Egentligen vill jag främst understryka att Finanspolitiska rådet i stort sett gör samma bedömning av regeringens tillämpning av det finanspolitiska ramverket som Riksrevisionen gjorde i sin rapport som publicerades i december förra året avseende samma budgetproposition och samma politikförslag.

Finanspolitiska rådet, hörde vi Lars Heikensten säga här, anför att den ekonomiska politiken har varit rimligt utformad mot bakgrund av konjunkturläget, inflationen och det finanspolitiska ramverket.

Det är faktiskt samma bedömning som vi gjorde. Vi fann att finanspolitikens utformning i budgeten inte stod i strid med det finanspolitiska ramverket.

Det är för övrigt inte så att ramverket ger så värst exakt svar på lämplig finanspolitisk inriktning. Det handlar kanske mer om ett lämpligt och rimligt spann. Den finanspolitiska inriktningen i budgetpropositionen var inom det spannet. Som ni i rådet också har skrivit om hade nog en något mer expansiv budget också varit ”inom spannet”. Men på det stora hela var finanspolitiken som sagt i stort sett välavvägd i relation till det som det finanspolitiska ramverket stipulerar, så vi har samma bild av detta.

Vad gäller utgiftstaket brukar Riksrevisionen jämfört med Finanspolitiska rådet ofta inta en något tuffare roll. Till exempel har vi tidigare riktat kritik, ganska stark kritik, mot att utgiftstaken satts omotiverat högt – även med hänsyn till de allra värsta riskscenarier som presenterats till exempel under pandemiåren. Där har Finanspolitiska rådet i tidigare årsrapporter varit lite mjukare i sin kritik jämfört med oss på Riksrevisionen.

I sak, åtminstone den här gången, tror jag dock att vi gör samma bedömning. Nivåerna på föreslagna utgiftstak behöver motiveras bättre. Hur förhåller sig de föreslagna utgiftstaken till utsikterna att nå överskottsmålet? Hur hänger utgiftstaken ihop med ambitionen vad gäller skattepolitiken med mera? Det här har vi återkommande tjatat lite om i många år, faktiskt. Det är alldeles utmärkt att Finanspolitiska rådet också gör det, tycker jag som riksrevisor.

Strukturellt sparande och framför allt regeringens byte av metod för hur man beräknar det strukturella sparandet ägnas tio sidor i rapporten. Utan att här gå in på några detaljer vill jag framföra att jag tycker att det är bra att ni försöker bena i detta – ganska ordentligt, faktiskt. Vi har också benat i det och gjort det på djupet. Egentligen är det förstås regeringen som borde ha gjort det här arbetet, inte Riksrevisionen eller Finanspolitiska rådet.

Det strukturella sparandet är ju den post som överskottsmålet utvärderas mot. Hur man beräknar det strukturella sparandet avgör därför exempelvis utrymmet för reformer.

Det var därför vi tyckte att det var djupt otillfredsställande att vi i vår granskning av budgetpropositionen 2023 – alltså inte 2024 års budgetproposition – fann att man hade ändrat beräkningsmetod eller definition, rentav, utan att berätta detta med en enda mening i det flerhundraidiga budgetdokumentet.

Metodbytet betydde, allt annat lika, att reformutrymmet 2023 blev drygt 40 miljarder kronor mindre än det skulle ha blivit om man hade använt den tidigare metoden.

Riksrevisionen skrev om det här, Finanspolitiska rådet likaså. Sedan dess har den nya metoden beskrivits eller omnämnts i viss mån i de ekonomiska

propositionerna, men vi liksom ni i rådet tycker att det borde kunna presenteras betydligt fler och utförligare analyser och konsekvensanalyser från regeringens sida. Här har vi samsyn, Riksrevisionen och Finanspolitiska rådet.

Det går på den korta tid jag har inte att kommentera hela rapporten, så jag hoppar från kapitel 2 till kapitel 3.3, som jag fann synnerligen intressant. Det gäller statsbidragen till kommunerna.

Jag tänkte att jag här kan passa på att berätta att vi på Riksrevisionen nyligen har inlett en granskning av tillfälliga generella statsbidrag som finanspolitisk krisåtgärd. Ett exempel är stöden som riktades till kommunerna under pandemiåren.

Det är dock inte det som ni har tittat på, utan ni har granskat statsbidragen mer generellt och under en längre period. Jag tycker att det är intressant och viktigt att ni visar att statsbidragen har ökat mer än kommunernas egna skatteintäkter och att statens bidrag till kommunsektorns finansiering på så sätt har ökat något över tid.

Det är sannernligen inte det intryck som man får om man lyssnar på högljudda röster i den allmänna debatten. I den allmänna debatten framförs även, som ni också skriver om, inte sällan krav på att statsbidragen måste indexeras så att förutsebarheten för kommunerna ökar etcetera.

Vi på Riksrevisionen har i olika sammanhang, bland annat i remissvar, pekat på riskerna för att en indexering av de generella statsbidragen skulle bli kostnadsdrivande. Idén med indexerade statsbidrag är inte ny på något sätt. Före omläggningen av budgetprocessen på 1990-talet var statsbidragen till kommunerna faktiskt indexerade.

Det finns anledning att påminna sig här om varför man valde att upphöra med indexeringen av statsbidragen när man reformerade budgetprocessen. Systemet med indexering av statsbidrag ansågs faktiskt vara en bidragande orsak till själva krisen i statsfinanserna.

Nu är statsfinanserna strukturellt starkare, men varför göra om misstaget med indexerade statsbidrag? Och varför skulle de vara kostnadsdrivande? Jag tror att skälet till detta är precis det som ni skriver i er rapport. Man kan läsa det på sidan 99 och 100, nämligen att det finns ett behov från politiskt håll att genomföra aktiva beslut och ge ökade medel till kommunerna även om statsbidragen är indexerade. Då blir det som ni skriver i er rapport: ”En indexering skulle således inte ersätta årliga beslut om statsbidrag men däremot höja startpunkten för diskussionerna om behovet av statsbidrag.”

Därtill skulle en indexering av statsbidragen medföra att stora delar av det som kallas för reformutrymme försvinner. Det är avsaknaden av indexering av statsbidragen, och många andra bidrag också för den delen, som genererar reformutrymme och skapar möjlighet till prioriteringar mellan olika slags utgifter eller genomförandet av reformer på skattesidan. Om man på förhand indexerar statsbidragen till kommunerna minskar alltså möjligheten att föra en aktiv politik på andra politikområden dramatiskt.

Det finns ett inbyggt produktivitetskrav i den statliga sektorn via det så kallade PLO-systemet, pris- och löneomräkningssystemet, som ni alla känner

till. Vi på Riksrevisionen har för övrigt granskat PLO-systemet, och det fungerar väl i enlighet med dess syften.

Att indexera statsbidragen till kommunerna vore att bygga in ett antiproduktivitetskrav i statens kravbild visavi den kommunala sektorn, vilket jag tror skulle vara väldigt olyckligt. Staten bör sträva efter hög effektivitet i all sin verksamhet, inklusive bidragsgivningen till kommunerna. Undvik alltså indexering av statsbidragen! Jag noterar att Riksrevisionen och Finanspolitiska rådet står i samma ringhörna också i denna fråga.

Det är som sagt inte första gången jag står här och kommenterar rådets årliga rapport. Jag har läst några årliga rapporter från rådet nu, och mitt intryck är att klimatpolitiken tar allt större utrymme i rapporterna och att ni ägnar mycket tid och kraft åt att fundera över och analysera olika frågor relaterade till detta.

För något år sedan handlade det om behovet av justeringar av målnivån på överskottsmålet i relation till klimatpolitiken, och denna gång ligger fokus på kompensatoriska åtgärder riktade mot hushåll och företag. Jag har inga synpunkter eller kommentarer om denna detaljnivå, men jag undrar ändå hur fördelningen av arbetsuppgifter ser ut mellan Klimatpolitiska rådet och Finanspolitiska rådet eftersom ni uttrycker er kring betydelsen av att nå klimatmålen med mera.

Kanske är detta en frågeställning som finansministern vill resonera lite kring, om det finns skäl att se över styrningen för dessa båda råd – Finanspolitiska rådet och Klimatpolitiska rådet – kanske i riktning mot tydliggörande, ifall det är påkallat eller om det uppfattas som att det kan bli en sammanblandning av arbetsuppgifterna mellan råden, alternativt att regeringen ser vinster med ett utökat samarbete mellan råden eller om det kanske rent av skulle vara idé att slå ihop dem.

Jag har i och för sig främst blivit ombedd att kommentera rådets rapport, men jag har någon minut kvar. Nu när jag har kommit in på organisatoriska frågor skulle jag vilja passa på att säga några ord om frågan huruvida Finanspolitiska rådet ska vara en myndighet under riksdagen eller under regeringen. Frågan kommer upp ibland, nu senast i Långtidsutredningen 2023. Vi har precis lämnat ett yttrande över Långtidsutredningen, och då kan jag här i kammaren passa på att ge min och Riksrevisionens syn på frågan.

Enligt vår bedömning finns det inget behov av ytterligare granskningsfunktioner under riksdagen. Det uppdraget har vi på Riksrevisionen. Utifrån en riskbedömning som lämnas i myndighetens årliga granskningsplan har Riksrevisionen återkommande valt att granska regeringens tillämpning av det finanspolitiska ramverket och angränsande ämnen sedan 2006. Riksrevisionen granskar också den årsredovisning för staten som regeringen lämnar till riksdagen.

Jag tror jag stannar där, herr ordförande, och tackar för möjligheten att lämna dessa kommentarer.

Ordföranden: Där sparade vi in två minuter i talartid, så Riksrevisionen är fortsatt effektiv. Med detta lämnar jag ordet till finansminister Elisabeth Svantesson, som får ge regeringens syn på rapporten.

Finansminister Elisabeth Svantesson (M): Herr ordförande! Jag vill först börja med att tacka Finanspolitiska rådet. Jag tror att i princip hela rådet är här. Stort tack för rapporten! Stort tack också för kommentarerna från Lars Heikensten och Helena Lindberg! Jag tackar också för att utskottet återigen ordnar denna utfrågning.

Det finns nog få saker som är så viktiga som att vi ibland stannar till och reflekterar över och utvärderar den politik som förs och att vi också har en diskussion som är konstruktiv och leder framåt. Jag har uppskattat att läsa rapporten, och jag uppskattar mycket att vara här.

Jag tänker ta upp några olika saker, först något kort eller i alla fall övergripande om den miljö som vi i Sverige och andra länder nu har haft. Då menar jag den ekonomiska miljö men också den politiska miljö som både Sverige och andra länder har att hantera och som också finanspolitiken då har att hantera. Jag ska säga något om de utgångspunkter som regeringen hade när vi lade fram budgetpropositionen för i år, 2024, utifrån den ekonomiska miljö och den situation som rådde då. Slutligen ska jag kommentera några saker i rapporten.

Under Finanspolitiska rådets tid har det kanske aldrig varit så viktigt som nu att verkligen utvärdera och vända och vrida på den ekonomiska politiken. Om vi backar tillbaka några år ser vi att det både under den förra och under den nuvarande regeringen, från 2020 fram till i dag, har hänt otroligt mycket. Vi har haft en pandemi. Vi har ett krig i vårt närområde som vi själva också är engagerade i. Vi har haft stora utmaningar med energipriser. I Sverige har vi stora utmaningar med gängkriminalitet som tar sig in överallt i kommuner och i det offentliga och som också ställer till väldigt mycket skada för enskilda individer.

Allt detta har Sverige och svenska politiker att hantera, men det har också många andra länder. Det finns väldigt mycket att utvärdera, fördjupa, diskutera och dra lärdomar av inför framtiden. När inflationen smällde till 2021 blev det en chock för många. Om man var i 40-årsåldern hade man levt hela sitt vuxna liv utan att ha behövt fundera så mycket på vad en hög inflationsmiljö gör. Sedan blev detta smärtsamt påtagligt för många.

Nu är vi dessutom i en situation där vi, en enig riksdag, bygger ett starkt försvar för att klara de stora säkerhetsutmaningar och problem som vi ser i omvärlden. Allt detta har finanspolitiken och politiken att hantera.

Jag styr inte Finanspolitiska rådet, men om jag hade fått önska något skulle det vara ett kapitel till. Jag tror att alla åtta partier tycker att det hade varit intressant att fördjupa sig i just det jag nu har sagt – att bedriva finanspolitik i en miljö med hög inflation, det rådande säkerhetsläget, brottslighet och lågkonjunktur. Där finns något som jag hoppas att rådet och andra forskare vill

fördjupa sig i framöver, för det kommer att vara viktigt både för oss som är aktiva nu och för dem som är aktiva i framtiden.

Jag ska säga något om det läge vi befann oss i när vi presenterade budgetpropositionen för i år. Förutom det jag nu har nämnt såg vi ett otroligt tryck på grund av inflationen i exempelvis regioner och kommuner. Hushållen pressades väldigt hårt, och vi var som jag tidigare sa överens om att fortsätta att bygga och stärka vårt försvar, precis som vi bygger ut rättsväsendet och polisen. Bara utbyggnaden av kriminalvården och fängelser kommer att kosta stora belopp.

Allt detta sammantaget är där vi verkar just nu, både riksdag och regering. I höstas, i augusti, september 2023, när budgeten diskuterades och förhandlades var det mycket viktigt för mig och hela regeringen att se till att vi fortsatt driver en politik som inte eldar på inflationen.

Det var på många sätt A och O därför att vi vet att roten till många av de utmaningar och ekonomiska problem som Sverige har och hade är just inflationen. Jag är glad att Finanspolitiska rådet har samma bild – att det i den bemärkelsen är en väl avvägd budget – för vi ser nu att inflationen har kommit ned och att det som många har gjort tillsammans faktiskt har haft effekt.

Trots detta var det viktigt för oss att kunna prioritera i denna miljö utan att ha en expansiv budget i en lågkonjunktur, som man normalt skulle ha, och ändå se till att allt det jag nämnde fick de resurser som behövdes. Jag är glad att vi kunde prioritera det, också genom omprioriteringar – det ska sägas – för vi menar att det gäller att fokusera på det som är allra viktigast.

Vi lade 40 procent av reformutrymmet på regioner och kommuner. Vi stärkte hushållen med en skattesänkning för pensionärer och dem som arbetar. Man ska komma ihåg att vanliga hushåll har tappat köpkraft och att andra hushåll som har låga ersättningar och som lever i en väldigt tuff miljö med höga priser skulle kompenseras. Våra indexerade system fungerar så. Det är också ett spännande kapitel för framtiden – de indexeringar som det inte pratades så mycket om förut.

Vi sänkte därför skatten, vilket var strukturellt rätt och kommer att stärka köpkraften för de hushåll som inte på något sätt kompenseras. Detta kunde vi göra utan att ha en expansiv budget. Det var utgångsläget. Jag är glad över att den budget som jag i höstas lämnade till riksdagen har en majoritet bakom sig, i ett läge som i övrigt kanske är instabilt, men också – framför allt – över att vi lyckades prioritera det som vi menar är viktigt.

Jag ska också göra några nedslag, då jag har några minuter kvar. I denna miljö la vi fram budgeten för att i ett tufft läge kunna dämpa inflationen men ändå prioritera det som var allra viktigast. Jag vill säga en sak till om hushållen. Det handlar både om skattesänkningar men också, såklart, om de mest utsatta. Där hade vi ett förhöjt och förlängt bostadsbidrag, som vi vet är väldigt träffsäkert för dem som har det tufft.

Vi förändrade också reduktionsplikten. Det påverkade inte budgeten på det sättet men gjorde ändå något för de personer som fanns i den höga

inflationen. För en undersköterska som jobbar deltid, som tjänar 26 000 och som måste pendla till jobbet är det klart att det gör en viss skillnad.

Nu lämnar jag våra utgångspunkter. Jag ska bara säga något kort om några delar i rapporten, som jag för övrigt tycker är väldigt bra. Det första handlar om arbetsmarknad. Det är såklart en fröjd att läsa om arbetsmarknadsfrågor. Regeringen är engagerad i just de frågorna. Där vill jag bara säga några saker.

Vi presenterade ett självförsörjningsmått i vårpropositionen. Vi har jobbat ganska länge med detta på Finansdepartementet, för att få ett mått som blir ett komplement till sysselsättningsstatistiken så att vi kan följa år från år och se hur många som är självförsörjda. Det handlar egentligen om när man är etablerad på arbetsmarknaden.

Vi landade i en nivå på tre prisbasbelopp, alltså drygt 19 000 eller drygt 15 000 efter skatt. Då kan man sägas vara etablerad och kunna försörja sig själv. Vi vet att det är många som lever på lägre ersättningar, men vi menar att det ändå är en bra nivå för att veta om man är etablerad.

Det är fortfarande väldigt många människor som inte är etablerade. Att man är sysselsatt en timme eller tio timmar i veckan betyder inte att man kan försörja sig själv. Detta mått kommer vi att fortsätta att använda. Jag tror att det är viktigt även när det gäller vilka insatser som ska sättas in.

När det gäller politiken här är det inte så att ekonomiska drivkrafter är den enda bild som vi målar upp. Det är tre saker som jag alltid nämner, mer eller mindre: ekonomiska drivkrafter, utbildning men också hjälp och stöd att komma i arbete för den som behöver det.

När det gäller ekonomiska drivkrafter är det fortfarande ett faktum att Sverige har rätt höga skatter på arbete i förhållande till många andra länder. Det handlar inte bara om skatt utan också om bidrag och ersättningar.

Vi arbetar med en bidragsreform i tre delar. Den ena handlar om kvalificering till välfärden, den andra handlar om att vara heltidsaktiv innan man får ett stöd och den tredje handlar om någon form av bidragstak, som är ett begrepp för att det alltid ska löna sig att jobba. Detta arbetar vi med.

Jag menar att oavsett om det är 10 000, 20 000 eller 30 000 familjer som berörs av bidragstaksdelen, som Lars nämnde, är det mycket bredare än så – det är också en fråga om moral. Det ska alltid löna sig att jobba. Den som bor granne med den familj som inte arbetar och som har höga nivåer ska veta att vi gör allt vi kan för att de ska komma i jobb och att de gör allt de kan för att komma i jobb.

Slutligen vill jag nämna två saker om kommuner och regioner. Denna fråga lever i både debatten och, framför allt, i verkligheten. Det har varit otroligt tuffa år, särskilt för regionerna, där vi vet att pensionskostnaderna är det främsta skälet till att det är så tufft. Pensionskostnaderna har ökat med 30 miljarder på två år, i stora drag beroende på inflationen.

Utifrån det läge vi hade i augusti, med de data och det vi hade då, gjorde vi bedömningen att 16 miljarder skulle vara en bra grund. Regioner och kommuner är i grunden själva ansvariga för sin verksamhet och tar också in skatt. Sedan kom nya uppgifter av teknisk karaktär under senhösten då vi såg

att fler kom att omfattas av de olika pensionstilläggen och pensionssystemet, vilket gjorde att kostnaderna för regionerna ökade ytterligare. Därför sköt vi till 6 miljarder ytterligare i vårbudgeten och vårändringsbudgeten.

Slutligen, när det gäller strukturreformer, älskar jag strukturella reformer. Det är intressant att man kan ha olika begrepp för vad strukturella reformer är. Den miljö vi har haft och som vi nu delvis verkar lämna bakom oss, det vill säga en miljö med hög inflation, har gett vissa begränsningar. Att sänka skatten på arbete ger dock fortfarande effekter. Även om det inte är samma effekter som vi hade 2006 är det effekter. Det handlar både om att stärka hushållens köpkraft och om strukturella effekter.

I våra budgetar såg vi till att exempelvis utöka platserna på ingenjörsutbildningar och förlänga Äldreomsorgslyftet och annat som är viktigt för kompetensförsörjningen. Vi jobbar nu också med förbättringar för småföretag och fåmansbolag, vilket kommer att bli viktigt. Den bidragsreform som jag just nämnde är trots allt en strukturreform vare sig man gillar den eller inte.

Vi fortsätter att satsa på skolan med speciallärare och andra delar, så jag tycker inte att vi har glömt bort strukturreformer. Men jag håller helt med om att det behövs mycket mer. Jag ser fram emot att kunna jobba med just detta under åren som kommer, för jag vill att Sverige på alla sätt ska bli både tryggare och rikare, som jag brukar säga.

Det handlar också om individer. De som står utanför arbetsmarknaden ska kunna komma in och rustas, och de som finns på arbetsmarknaden ska kunna jobba vidare, utvecklas och tillsammans bidra till allt vi har gemensamt, det vill säga välfärden, men också se till att försvar och rättsväsen kan fortsätta att ha resurser framöver.

Tack för rapporten! Jag antar att vi kommer att hinna prata om många fler frågor här under frågestunden.

Ordföranden: Utan att politisera här vid podiet kan jag säga att regeringen var ännu mer effektiv än Riksrevisionen, som i sin tur var mer effektiv än Finanspolitiska rådet vad gäller att hushålla med tiden här framme. Stort tack för detta!

Nu kommer vi att ge finansutskottets ledamöter möjlighet att ställa frågor och komma med synpunkter. Vi kommer att göra detta tre och tre i partiernas storleksordning, och därför får jag be er här framme att skriva upp frågorna så att ni kommer ihåg vad det är ni vill svara på. Sedan kommer vi att gå laget runt efter varje sådant stopp.

Mikael Damberg (S): Ordförande! Tack, Finanspolitiska rådet – återigen – för en intressant rapport! Den lämnar mycket utrymme för nya tankar och reflektioner.

Jag vill börja med att säga till finansministern att det finns en fråga där vi verkar vara överens. Det vore spännande att utvärdera de senaste årens

kostnadskris, vilka åtgärder som gav effekt och vilken effekt vi fick, eftersom Sverige de facto har haft högre inflation än våra grannländer och vi fortfarande har bland de lägsta tillväxttakterna i EU. Det finns dessutom många grupper som har det tufft ekonomiskt, och man kan fundera på fördelningspolitiken under en sådan kostnadskris. Där är vi överens. Det vore spännande med mer utvärdering av detta framöver.

När det gäller Finanspolitiska rådets kritik av regeringen är det ganska spännande att notera att man är kritisk till politikens inriktning. Det handlar inte om enskilda förslag utan om huruvida inriktningen är rätt eller fel och om hur regeringen väljer att prioritera.

När det gäller välfärden och sjukvårdsfrågan menar man att det hade varit rimligt med mer resurser till sjukvårdsregionerna eftersom vi nu har stora underskott där som leder till en nationell sjukvårdskris. Vi har sysselsättningspolitiken där man är kritisk mot regeringens inriktning, och vi har den obefintliga klimatpolitiken.

Jag vill stanna upp och ställa två frågor, en till regeringen och en till Finanspolitiska rådet kopplat till sjukvårdsfrågorna.

Vi socialdemokrater har under hela kostnadskrisen sagt att det kommer att bli stora problem i svensk sjukvård givet de förutsättningar som vi känner till och som finansministern har redogjort för – att kostnaderna sticker iväg för sjukvården runt om i Sverige med den höga inflationen. Vi visste att det skulle hända. Då bör man prioritera att inte framkalla en nationell sjukvårdskris som leder till besparingar och varsel runt om i Sverige.

Den politiska diskussionen har mest handlat om att statsministern lovade att ingen skulle sägas upp från svensk sjukvård, men sedan blev det inte så. Finanspolitiska rådet säger att det hade varit rimligt att ge sjukvårdsregionerna mer resurser under kostnadskrisen. Vad blir reflektionen nu efteråt från finansministern – delar finansministern den bilden, givet verkligheten? Inte ens de tillfälliga statsbidrag som sent omsider gavs till regionerna hade ju någon som helst effekt.

Inga varsel drogs tillbaka, och inga besparingsprogram i regionerna, oavsett politisk ledning, drogs tillbaka efter beskedet. Detta säger något om att inriktningen på politiken inte gav det utfall som jag antar att regeringen hade önskat sig.

Nu går jag över till Finanspolitiska rådet. Jag tycker att ni skriver spännande om planeringsförutsättningar. Min bild är att regionpolitiker inte är dumma. De måste planera utifrån den verklighet de har i dag men också den verklighet som de tror kommer nästa år.

Givet att det nu igen blev väldigt sena besked om att det skulle komma ytterligare några miljarder gav det ingen effekt på verksamheten där ute. Det blev bara något mindre underskott i sjukvårdsregionerna men ingen effekt i verksamheterna i sjukvården. Det kan väl inte ha varit poängen med den här övningen?

Vad menas med planeringsförutsättningar? Betyder det att regeringen ska ge ett besked om budgeten redan på vårkanten varje år? Eller behöver man,

under en kostnadskris som denna, planeringsförutsättningar för nästa år för att kunna veta om de icke-uppsägningar som man kanske väljer att göra i sjukvårdsregionen inte behöver dras tillbaka nästa år? Då blir det ju helt bakvänt, och det är detta som har lett till att vi fortfarande har en nationell sjukvårdskris, trots att regeringen till slut lade några miljarder extra på sjukvården.

Kent Kumpula (SD): Många mediehus har tolkat Finanspolitiska rådets rapport för 2024 på ett sätt som ger läsaren bilden att man har sågat regeringens politik vid fotknölnarna. Det har använts beskrivningar som denna, från Aftonbladet: ”Skulle Ulf Kristersson vara en gymnasieelev på väg att ta studenten hade festen om ett par veckor behövt ställas in.”

Man kan också läsa att det ser ut som att regeringen vill straffa arbetslösa av principskäl, vilket låter väldigt anmärkningsvärt, särskilt som Lars Heikenstens presentation under dagen hade en rubrik som löd ”Sverige har en i huvudsak väl fungerande arbetsmarknad med hög sysselsättning”.

Att tolka regeringens agerande som så fullständigt misslyckat att den får underkänt i alla ämnen och inte ens skulle klara av en gymnasieexamen är en tolkning som jag och många andra har svårt att hitta stöd för i rapporten. Detta leder till funderingar.

Hur kan det komma sig att medierna har den bilden eller i alla fall skriver som om de hade fått den bilden av Finanspolitiska rådets rapport? Kan det vara så att etablerade mediehus, till exempel Aftonbladet, medvetet rapporterar på ett överdrivet vinklat sätt för att på så sätt sprida desinformation i stället för att göra en seriös bedömning av rapporten?

Kan det vara så att vi har stora etablerade mediekanaler som på det här sättet agerar som en trollfabrik för att medvetet smutskasta regeringen genom att övertolka och feltolka rapporten?

Jag undrar ifall det är någon – finansministern eller ordföranden för Finanspolitiska rådet – som kan hitta dessa fullständiga sågningar av regeringens politik i rapporten? Jag kan inte hitta dem. Kan det vara så att det bara är ett sätt för medierna att försöka trolla med rapporten?

Jan Ericson (M): Jag tänkte prata lite om kommunsektorn och kommunsektorns ekonomi. Kommunerna och regionerna är en viktig del av basen för svensk välfärd, och tillskotten till denna sektor har varit en av regeringens absolut största satsningar flera år i rad.

Vi vet att vissa kommuner och regioner har valt att göra nedskärningar och personalminskningar, ibland kombinerat med skattehöjningar, trots historiskt stora tillskott från regering och riksdag.

I rapporten resonerar Finanspolitiska rådet kring att kostnadsökningarna till följd av en tillfällig kraftig inflationsuppgång är just tillfälliga och främst avser pensionskostnader. Dessutom påpekar man att läget beräknas återgå till det normala igen 2025.

Rådet skriver att det enligt rådets mening inte är rimligt att en stor men tillfällig effekt leder till neddragningar i verksamheten eller medför skattehöjningar. I stället menar man att kommuner och regioner i första hand borde ha använt resultatutjämningsfonder, om de hade sådana, och att de i andra hand kunde ha åberopat synnerliga skäl för att underbalansera budgeten ett enskilt år. Man påpekar att kommuner och regioner själva bedömer när synnerliga skäl är tillämpliga.

Rådet för också ett resonemang kring regeringens möjligheter att rekommendera kommuner och regioner att åberopa synnerliga skäl och påpekar att det finns konstitutionella skäl för regeringen att vara försiktig med att kommentera hur kommunallagen bör tolkas i specifika fall. Samtidigt säger rådet att det hade varit önskvärt med tydligare vägledning till kommunsektorn i denna fråga.

Jag har tre frågor, främst till Finanspolitiska rådet men också delvis till Riksrevisionen.

För det första: Anser Finanspolitiska rådet att vissa kommuner och regioner har gjort nedskärningar i verksamheten eller höjt skatter helt i onödan?

För det andra: Anser rådet att det behövs riktlinjer för hur tydlig en regering kan och bör vara när det gäller att ge kommuner och regioner vägledning om hur kommunallagen bör tolkas och tillämpas i speciella situationer? Där skulle jag också vilja fråga Riksrevisionen hur de ser på frågan om balansen mellan vad regeringen får göra och vad den bör göra.

För det tredje skulle jag vilja fråga både Finanspolitiska rådet och Riksrevisionen hur de ser på betydelsen av utvecklingen hos kommuner och regioner när det gäller produktivitet, effektivitet och prioriteringar. Alltså: Hur viktiga anser ni att dessa delar är för sektorns långsiktiga utveckling, och finns det anledning till skärpta effektivitetsgranskningar av kommunsektorn, exempelvis via Riksrevisionen?

Ordföranden: Då går vi över till panelen som får svara på detta. Först ut är Finanspolitiska rådets ordförande.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Jag tror att jag börjar från slutet med Jan Ericsons frågor.

Vårt intryck är att det kan ha förekommit att man har gått vidare och sagt upp utan att det egentligen var av nöden tvunget, så att säga, men vi ger oss inte in och gör bedömningar av enskilda kommuner på det sättet. Jag skulle inte gå ut på gator och torg och säga något om Landskrona eller så, men vår bild är att sådant kan ha skett.

När det gäller frågan om riktlinjer har jag en känsla av att det behövs både förtydligande resonemang och mer genomtänkta tankar om vad synnerliga skäl ska vara för något och om det är något som borde finnas och vara vägledande för kommunerna.

Sedan är det ytterst kommunerna själva som tar beslutet, och därför förstår jag att det tål att tänka på den konstitutionella frågan. Jag ska inte förneka att vi när vi satt och skrev började skriva att vi tyckte att Finansdepartementet borde sända tydligare signaler, men sedan blev vi under arbetets gång varse att den konstitutionella frågan fanns.

Jag menar helt enkelt att saken måste tänkas igenom. Det vore önskvärt med tydligare ekonomiska resonemang som kan vara vägledande för kommuner. Det kan jag säga under alla omständigheter. Hur den konstitutionella frågan ska hanteras vet jag inte.

När det slutligen gäller effektivitetsgranskning i kommunsektorn är det en fråga som jag har haft anledning att fundera på sedan 80-talet. Jag har alltid förordat en ordning med en kommunal revision som är professionell och inte bara utifrån den ordning som man nu har med politisk revision.

Jag inte ensam om att ha den uppfattningen när det gäller människor som har följt de frågorna under lång tid. Dessutom finns det fortfarande mycket att göra när det gäller mer jämförande studier med en ordning där man jämför olika kommuners sätt att jobba och drar nytta av de erfarenheter som finns.

Vi ska försöka återkomma till en del av dessa områden. Mitt intryck är att det finns grundläggande strukturella problem i sjukvården och i skolan. I skolan är det väldigt väl belagt. Jag har uppfattningen att det går att genomföra en skolreform som 90 procent av dem som kan någonting om detta skulle hålla med om. Pusselbitarna finns där. De har man har tagit fram. Det finns forskning på det. Det finns erfarenheter av det. Det är politisk dådkraft som saknas. Det gäller inte bara den här regeringen utan även den tidigare.

Det har varit svårt att komma överens om detta. Vi ska försöka återkomma till det. Jag har också en känsla av att man borde fundera rejält om sjukvårdens organisation. Det här är nyckelfrågor. Om jag skulle fundera över vilka som är de viktigaste områdena under de närmaste tio åren skulle bägge dessa finnas i en grupp av sex, sju områden.

Där finns Elisabeth Svantessons synpunkter på försvaret och annat. Du nämnde tidigare i ett sammanhang där vi träffades gängbrottsligheten och kriminaliteten och dess samhällsekonomiska effekter på olika sätt. Det är också ett område som är väl värt att ta sig an.

Sedan kommer jag till frågan från Kent Kumpula från Sverigedemokraterna. Jag ska inte ge mig in på att recensera medier. Vi tycker i rådet att stabiliseringspolitiken på det hela taget har varit bra upplagd i ett svårt läge. Man kan diskutera den på marginalen, och det gör vi. Vi reflekterar kring den. Men på det hela taget är betyget bra. Därför väntade jag inte att medierna skulle uppmärksamma det. Det är min erfarenhet. Jag var inte förberedd på att tala om den saken mer än att tydligt säga vad vi tycker.

Däremot är jag själv förvånad över att det inte har blivit mer diskussion om arbetsmarknadspolitiken. Där har vi ändå grävt fram ett material som inte nödvändigtvis innebär att det som regeringen gör skulle vara fel men som är ett resonemang om proportioner. Det finns väldigt mycket annat som man borde göra och som är i politikens makt.

Det är många saker som politiken inte rår på. Men detta är ett område där det går att göra saker. Jag hoppas att man ska ta till sig det. Men det har inte diskuterats särskilt mycket vare sig negativt eller positivt.

Sedan har det blivit en diskussion om miljöpolitiken där man i huvudsak har återupprepat de centrala delarna. Det är ju bra. Det är en politik som har en utomordentligt problematisk inriktning.

Sedan var det frågorna från Mikael Damberg. Du frågar om planeringsförutsättningar. Vi har inte dykt jättedjupt i det. Vi har konstaterat att det i sig är ett rimligt argument för varför man skulle vilja ha en indexering, även om vi säger att det kanske inte fungerar fullt ut. Det kommer i varje fall att bli en diskussion ovanpå det i slutändan om förutsättningarna det enskilda året.

Vad man kan fundera över är om man kan signalera tidigare. Vi refererar då till den norska ordningen. Den har både fördelar och nackdelar. Men det är ändå värt att fundera mer över den frågan och inte direkt hoppa i indexeringsfacket. Det finns en del argument emot indexering. Om vi konstruktivt försöker att hjälpa kommuner och regioner, vad skulle vi då från riksnivå kunna göra?

Helena Lindberg, Riksrevisionen: Jag har ingen konkret granskning att hänga upp svaren på. Men när det gäller frågan om de konstitutionella problemen kan jag bara konstatera att i det kommunala självstyret ligger också ett ansvar att använda sig av de verktyg som är givna.

Vi ser relativt ofta i våra granskningar att kommunerna efterfrågar precisa svar om hur lag ska tolkas av till exempel vägledande statliga myndigheter eller tillsynsmyndigheter. Men det är de facto så att vid tillämpningen av lagen är kommunerna tillförsäkrade rätten att själva bestämma.

Det är ett högst rimligt krav att ställa på kommunerna att de ska kunna tolka när synnerliga skäl föreligger. Det vore konstitutionellt problematiskt att regeringen gav sig in och tolkade i den delen där riksdagen har beslutat i lag. Synnerliga skäl innebär på juridiskt språk en ganska kvalificerad nivå. Det ger en vägledning. Det är inte ett okänt begrepp inom juridiken.

När det sedan gäller frågan om produktivetskrav förespråkar Riksrevisionen självklart att offentliga medel ska användas effektivt. Man ska hushålla väl, det ska vara ett effektivt resursutnyttjande, och de politiska målen ska uppnås i så stor utsträckning som möjligt. Det är vad som är effektivitetsrevision.

Vi ser inte att det finns något som hindrar att kommuner så att säga utsätter sig för effektivitetsrevision. Om den sedan ska utföras av Riksrevisionen, som inte har uppdraget att granska kommuner och regioner, behöver man tänka igenom mycket noggrant. Det skulle bli en helt annan myndighet än vad Riksrevisionen är i dag.

Det skulle också resa frågor om till vilken politisk församling rapporterna lämnas med de rekommendationer som man i så fall landar i. Men självklart tycker vi att effektivitetsrevision är ett viktigt underlag för att fatta insiktsfulla beslut.

Finansminister Elisabeth Svantesson: Jag tänkte svara på en fråga från Mikael Damberg.

Jag har varit transparent, öppen och tydlig hela vägen. Redan när vi lade fram vår budget i höstas var vi överens om tre saker. Hur såg vi behovet? Behovet var väldigt stort, speciellt i regionerna. Det var ett högt kostnadstryck. Dessutom sköt riksdag och regering tillsammans under pandemin till stora resurser.

Det gjorde att en del regioner inte hade anpassat sig efter den nya kostnadskostymen. Men i de allra flesta fall handlade det om att det var väldigt tufft med kostnadstrycket på grund av inflationen och alldeles särskilt pensionskostnaderna.

Vi hade också att där och då hantera budgetutrymmet. I det här fallet avsatte vi ändå 40 procent av reformutrymmet just till kommunsektorn. Sedan fanns naturligtvis också frågan om inflation där. Det var inte en oviktig faktor.

Med detta sagt gjorde vi och Finansdepartementet bedömningen att de resurser som vi sköt till då, 16 miljarder, ändå skulle vara en bra grund för att det på en aggregerad nivå inte skulle leda till så stora uppsägningar.

Sedan under hösten, som jag sa här tidigare, var det som förändrades i läget att kostnaderna för pensionerna fortsatte att stiga. Det hade vad jag vet inte SKR och inte heller någon annan riktigt sett komma.

Det handlar om höjningen av inkomstbasbeloppet för 2024. Det fastställdes ett mycket lägre belopp än vad alla trodde. Det gjorde att fler kvalificerade sig in, vilket gjorde att kostnaderna för pensionerna ökade. Det var också därför som vi i vårändringsbudgeten sköt till 6 ytterligare miljarder. Det innebär att det under det här året har skjutits till 22 miljarder.

Man kan alltid ha diskussioner om vad som är det optimala och perfekta beloppet. Jag menar ändå att 22 miljarder är stora resurser. Jag menar också – och det är bra att påminna om ibland – att kommuner och regioner själva har ett huvudansvar för sin verksamhet.

Staten kommer alltid på olika sätt att behöva stötta. Det gäller alltifrån utbildning och annat men också resurser. Det har jag sagt under många år, både i opposition och nu i regeringsställning. Man har 1 300 miljarder som omsättning i kommunsektorn. Det kan vara bra att påminna om i de här tiderna.

Med detta sagt är det tufft. Det har jag också varit transparent med hela tiden. Inflationsåren har varit tuffa för väldigt många. Staten kan inte kompensera på alla områden, varken till hushåll eller till välfärd, utan man får göra bedömningen i varje enskilt läge.

Vi gjorde bedömningen i augusti, och vi gjorde bedömningen nu igen med vårändringsbudgeten. Jag säger samma sak i dag som jag har sagt hela tiden. Jag menar ändå att vi gjorde en rimlig bedömning.

Ida Gabrielsson (V): Tack så mycket för en jätteintressant föredragning och rapport från Finanspolitiska rådet.

Det är väldigt intressant med den långsiktiga planeringen för kommuner och regioner. Många av åtagandena åläggs av staten samtidigt som man inte har möjlighet att planera när man inte vet hur mycket statsbidrag och resurser som man kommer att få framgent. Andra nordiska länder har mer utvecklade modeller. Det tycker jag är bra.

Jag tycker också att det är intressant med indexering. Det är på något sätt ändå en viktig fråga för oss politiker att väljare inte förstår när man säger att det blir en satsning, och så blir det inte det. Jag tror ändå att man ska titta på det tillsammans med planeringen.

Elisabeth Svantesson säger här att löntagarna hade fått det sämre men att många bidrag är indexerade. Det är många bidrag som inte är indexerade. Det som är prisindexerat är väl för att man redan har det minsta man kan ha, och så är det meningen att man ska ha råd att köpa mjölk även när det blir en prishock. Är regeringen inne på att ändra indexeringen för bidrag till följsamhetsindex? Hur tänker man då?

Jag skulle också vilja fråga om Finanspolitiska rådet framöver, eftersom det nu är en utbudsdriven inflation, skulle vilja titta på andra saker som man har gjort i Frankrike med prisregleringar och annat.

Sedan har jag en kort sista fråga som gäller el och banker. Det som handlar om arbetsmarknad är det mest intressanta i rapporten. Just nu har vi en byggkrasch, och regeringen stimulerar inte de jobben så att de som är utbildade i de yrkena kan vara i jobb. Samtidigt har vi haft incitamentsstrukturen väldigt länge.

Hur mycket behöver vi bygga ut arbetsmarknadspolitiken för att få in människor i jobb som också är i högproduktiva branscher? Det har funnits åtgärder med subventionerade anställningar eller subventioner till hela branscher som restaurangbranschen och städbranschen. Hur stort skulle vi behöva bygga upp arbetsmarknadspolitiken? Främst riktar jag min fråga till Finanspolitiska rådet. Sedan får vi se om någon mer hinner med att kommentera.

Martin Ådahl (C): Tack för en mycket intressant rapport och presentation.

Jag vill rikta in mig på kapitlet som handlar om hur den ekonomiska politiken hänger samman med klimatmålen. Det gäller inte minst analysen där Finanspolitiska rådet noterar, som även Lars Heikensten har sagt här, att man skjuter klimatmålen framför sig.

Jag tycker också att det är intressant även ur ekonomisk-politisk synvinkel. Man skjuter klimatmålen framför sig genom att avskaffa ett antal klimatåtgärder och ersätter dem inte med någonting. Rådet noterar att det i synnerhet drabbar de hushåll som är mest utsatta. Det är de som är beroende av bil på landsbygden och de som har lägst inkomst.

Ni konstaterar i kapitlet att det i slutändan riskerar att bli mycket dyrare för de hushållen. Ni citerar ur rapporten från Konjunkturinstitutet med beräkningen av diesel- och bensinpriser. Den visar att om man ska nå de

gemensamma mål som man har bundit sig vid i EU och som man är så stolt över när man upp till 35 kronor per liter diesel eller bensin.

Min fråga riktar sig till finansministern. Tar finansministern till sig något av det kapitlet? Det kommenterades knappt ens i kommentaren här. När man tar bort styrmedlen och inte ersätter dem med någonting drabbar det i slutändan oerhört hårt de hushåll som blir fast i bensin och diesel när ni ändå kommer att höja priserna jättemycket senare.

Jag har en fråga till Finanspolitiska rådet, eftersom föredragningen blev lite förkortad efter den kommentar som ordföranden fick göra. Jag undrar om man lite kan utveckla de förslag som Finanspolitiska rådet har just för att öka acceptansen bland befolkningen och göra det möjligt för fler att göra omställningen.

Min andra fråga gäller det som rapporten tar upp på två ställen. Det gäller å ena sidan det faktum att det väldigt mycket saknas utbildning och matchning på arbetsmarknaden. Det gäller å andra sidan det faktum att just de bitarna har drabbats av det sätt som man har fört finanspolitik på, eftersom kommunerna har dragit ned på just skolan och i viss mån vidareutbildning i samband med den ekonomiska krisen. Jag skulle vilja ha en kommentar från Finanspolitiska rådets ordförande om detta.

Hans Eklind (KD): Först och främst vill jag tacka för intressanta inlägg och en mycket tankeväckande rapport. Jag har inte minst grottat ned mig i arbetsmarknadspolitiken. Man har där, precis som Lars Heikensten säger, gjort ett ordentligt gräv.

I linje med vad finansministern sa var det något jag reagerade på och tyckte saknades i rapporten. En studie av förvärvsfrekvens och sysselsättningsstatistik kan vara intressant. Men den kan missa målet i och med att en person kan vara sysselsatt utan att han eller hon tjänar tillräckligt mycket för att kunna försörja sig själv.

Här har vi nu i Sverige under de senaste åren fått ett par, tre intressanta rapporter just om självförsörjning. De visar exempelvis att om det tar fyra till fem år för hälften av alla dem som är utrikesfödda att bli sysselsatta tar det i genomsnitt tolv till tretton år för samma population att bli självförsörjande, och då har man ett ganska lågt krav för självförsörjning.

Min fråga är till Lars Heikensten. Jag är medveten om att avgränsningar alltid måste göras även i en sådan här rapport. Det är en utmaning för välfärdsstatens hållbarhet om människor inte är självförsörjande. Övervägde ni på Finanspolitiska rådet inte att baka in denna intressanta del om självförsörjningen i er rapport?

Ordföranden: Då går vi till panelen. Vi börjar med Finanspolitiska rådets ordförande. Varsågod.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Jag börjar med den sista frågan. Jag kan säga någonting allmänt förpliktigande om att frågan verkar väl värd att belysa ytterligare. Men jag tror att vi ska be någon av mina kollegor som är betydligt mer fördjupade i arbetsmarknaden att säga någonting om detta. Då kommer ni att få ett intressantare svar än vad ni fick av mig. Kan vi göra så? Vem av er tar det?

Lisa Laun, Finanspolitiska rådet: Vi har en fotnot om det. Vi tittade lite på det inledningsvis. Vår bild är att självförsörjningsmålet visar samma typ av utveckling som de mål som vi presenterar. Därför ägnade vi inte mer utrymme åt det i det ganska omfattande kapitlet. Men jag håller med om att det är en intressant dimension. Vi visar också att den positiva utveckling som vi har sett inte drivs av att antalet timmar minskar i genomsnitt.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Då går jag vidare till Ida Gabrielssons frågor. Hon talade lite grann om detta med indexering, planering och så vidare. Jag tror naturligtvis att det är bra att titta på de här frågorna tillsammans. Men som jag sa landar vi till skillnad från en del andra ekonomer inte i att indexering är en självklar lösning på detta. Det finns rätt goda skäl att pröva alla utgifter samlat, eller så mycket som möjligt samlat.

Jag håller dock med om att det finns väldigt goda skäl att försöka utveckla hur man särskiljer vad som är reala ökningarna och vad som bara är prisseffekter och annat och reder ut det. Det vore önskvärt.

Jag skulle säga att det handlar om att ni politiker måste bemöda er om att göra detta bättre. Kunskapen finns nog ibland, men den utnyttjas kanske inte alltid fullt ut. SKR skulle också kunna bidra rätt mycket till en bättre pedagogik på området. Det är inte bara en forskningsfråga. Det handlar också lite om disciplin och att försöka att vara sjyst när man redogör för de sakerna.

Du ställde avslutningsvis frågan vad man ska göra för att få in de svaga grupperna, som jag förstod det. Jag är övertygad om att det finns personer och grupper som är väldigt svåra. Jag ska inte säga att man får acceptera det. Men jag gissar att hur mycket man än anstränger sig kommer det alltid att finnas vissa bekymmer kvar.

Jag tror samtidigt att man kan vända på kuttingen. Hade vi en väl fungerande normal skola i Sverige i alla delar av landet skulle det betyda oerhört mycket på fem, tio års sikt för hur många som skulle få jobb. Den vanliga skolan ska inte glömmas bort.

Till det kommer arbetsmarknadsutbildning och sådant. Där finns det mycket att göra. Det är en väldigt låg volym på den typen av aktivitet jämfört med hur det var för 20 eller 30 år sedan. Det är för dåligt helt enkelt.

När det gäller förmedlingen går det också att göra mycket bättre. Det vet vi. Det handlar naturligtvis om att tillsätta resurser för att göra detta. Men med tanke på vad potentialen är finns det mycket här som det vore lämpligt att göra, enligt min uppfattning.

Jag kan återigen säga att det överraskade mig lite. Jag blev så övertygad av mina kollegor i rådet som kunde detta. Här finns det verkligen saker att göra helt enkelt.

Martin Ådahl talade om att skjuta målen framför sig. Jag var lite osäker på vad din fråga var.

Martin Ådahl (C): Min fråga var helt enkelt om du kunde berätta lite mer om de åtgärder som kan leda till att man får målen uppnådda och högre acceptans och gör det lättare för människor att ställa om. Det finns en hel del om det i rapporten, tror jag, om man har läst den.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Jag tycker själv att det är en viktig poäng att den här typen av politik sannolikt är mest problematisk att ha möjlighet att följa med alla turer för dem som har sämst ekonomi, lägst utbildning och annat. De kan dessutom ha svårigheter att låna pengar. Det är de som kan hamna i bekymmer om politiken kastar åt olika håll. Det är inte minst för dem som vi behöver ha en konsekvent linje.

Den enda rimliga konsekventa linjen är den som löser problematiken. En konsekvent linje som går på tvärs med det som behöver göras rent naturvetenskapligt är inte en gångbar linje. Den kommer förr eller senare att rasa samman. Det är bara förloppet som vi egentligen kan diskutera, hur det kommer att ske och inte att det kommer att ske.

Vi diskuterar ett antal olika konkreta åtgärder. Det vi lyfte fram är detta med kommunal fastighetskatt för vindkraft eller vinstskatt på vindkraft lokalt som exempel. Men vi talar också om olika typer av stöd som kan gå till hushåll eller glesbygdskommuner. Där har stöd till hushåll den fördelen att de har större möjlighet att påverka acceptansen.

Jag är medveten om att när man börjar fördjupa sig i det har nästan alla av dem problem på olika sätt. Men vi kan inte väga det mot den bästa av världar. Det är inte vad vi ska jämföra med, utan vi ska jämföra med vad som händer om vi inte vidtar de åtgärderna.

Om alternativet är att man sänker bensinskatten för alla är de skadliga effekterna för samhällsekonomin betydligt lägre av de flesta av de här åtgärderna. Vi behöver en handfast diskussion om detta i det politiska systemet. Det har vi inte. Det är det många andra länder som har.

Det finns utrymme att göra grejer, och det är inga stora kostnader eftersom det i grunden är få människor som bor i de områden som lyfts fram i diskussionen. Det är absolut hanterbart om man vill.

Ordföranden: Riksrevisorn kanske vill komma in i den här omgången.

Helena Lindberg, Riksrevisionen: Tack för möjligheten. Jag kanske bara kort uppehåller mig vid kommunernas och regionernas behov av långsiktighet.

Det är en fråga som vi har stor förståelse för. Riksrevisionen har i ett flertal effektivitetsgranskningsrapporter konstaterat att de riktade statsbidragen gör det svårt för kommuner att förutse. Det kräver också resurser och tar kraft ifrån dem, och alla kan inte söka.

Att göra någonting åt planeringsförutsättningar för kommuner och regioner är klokt. Men jag håller fast vid en avrådan från att indexreglera statsbidragen av de skäl som jag anförde i mitt korta anförande därframme.

Finansminister Elisabeth Svantesson: Jag vänder mig till Martin Ådahl och Ida Gabrielsson.

Jag ska kort svara på Martin Ådahls fråga. Vi har talat om detta förut. Jag tycker i grund och botten att det är ett bra kapitel. Det är också pedagogiskt upplagt för alla som kanske inte dagligdags ägnar sig åt klimatpolitik eller förstår den europeiska klimatpolitiken. Det var väldigt väl formulerat, men jag delar inte rådets slutsatser i alla delar. Det är kanske inte helt förvånande.

Lars Heikensten talar om ledarskap. Om man vänder på detta handlar det också om legitimitet för omställning. Vi ska komma ihåg att Sverige är ett föregångsland. Vi ska fortsätta att vara det i klimatomställning. 98 procent av vår elproduktion är fossilfri. Vi har de lägsta territoriella klimatutsläppen per capita i EU, och så vidare.

Det betyder inte att vi ska slå oss till ro. Vi har fortfarande höga utsläpp, och de ska komma ned. Vi kan ha olika åsikter om hur det ska gå till. Men jag bara konstaterar att ledarskap också är att se att de åtgärder som har vidtagits kan skapa väldigt stora utmaningar för människor.

Det handlar inte bara om glesbygdskommuner, vill jag bara påpeka. För att resa runt i Sverige kan man vara beroende av sin bil. Man kan jobba natt och ha en låg inkomst. Vi hade brutalt höga priser.

Det är inte så att drivmedlen är billiga just nu. Men jag vill ändå säga att ledarskap också kan handla om – det vill jag bara poängtera – legitimitet.

Det är också bra att tänka på att det är i år som utsläppen ökar. Prognosen är att de minskar framöver. Vi kommer naturligtvis att lägga om politiken. Vårt mål är att de ska minska betydligt mer. Jag behöver inte påminna om vår inriktning när det gäller alltifrån elektrifiering till många andra delar.

Visst är det så att alla kommer att få vara med och betala ett pris för detta. Priset blir högre om vi låter bli att göra saker.

- Nummer ett: Sverige är ett föregångsland.
- Nummer två: Vi ska fortsätta att vara det.
- Nummer tre: Man måste ha legitimitet för sin politik.

Ledarskap är inte alltid, som till exempel i det här fallet, när drivmedlen blir så dyra att många faktiskt inte klarar sig. Lägg därtill inflationen som har pressat många. Det är fortfarande väldigt tufft för en stor del av befolkningen.

Fit for 55 och allt vad det innebär står det mycket klokt om i rapporten. Det är någonting som vi arbetar med. Det var den här regeringen som drog hem

det och avslutade det. Vi kommer också självklart att arbeta med den frågan här hemma.

Så till Ida Gabrielssons frågor. De är också mycket kloka. Alla frågor är kloka. Jag vill bara säga någonting om två saker. Jag skrev här: Finansieringsprincipen gäller.

Det finns två saker när det gäller förutsägbarhet. Jag förstår att kommuner och regioner vill ha mer förutsägbarhet. Vilken regering det än är finns det en finansieringsprincip när man lägger på nya uppgifter. Där ska vi se till att pengar kommer till de uppgifter som staten lägger på.

Den andra delen handlar om att man i varje enskilt läge, både för denna regering och tidigare, måste veta: Vad är det som kommer att gälla nästa år? Nu ökar många av statsbidragen. De generella har ökat. Allt är inte tillfälligt. Mycket är också permanent. Men att tidigt låsa fast det kan vara väldigt svårt. Man vet inte exakt hur budgetutrymmet ser ut ett år innan.

Jag förstår att man gärna vill ha bättre planeringsförutsättningar. Oavsett regering ska man självklart ge så goda förutsättningar som möjligt. Men samtidigt ska många olika saker vägas mot varandra i en budgetprocess. Det vet kanske kommun- och regionpolitiker mer än andra.

Jag ska också säga något kort om indexeringar. Det jag menade var att indexeringarna, som vi kanske inte har diskuterat så mycket tidigare, har blivit väldigt påtagliga nu. Det handlar om alltifrån brytpunkt till garantipension och annat. Indexering är ett begrepp som få kanske diskuterade runt matbordet förr, men nu har effekten av det kommit upp.

Vi har indexeringar på till exempel olika stöd för att man ska kunna kompenseras. Det är helt rimligt. Det är inte det jag menar att vi ska se över. Men man kan fundera över hur det ska se ut inom olika områden. Min poäng är egentligen det jag sa inledningsvis: att den som arbetar och har låg inkomst eller medelinkomst har fått sin köpkraft ganska kraftigt urholkad. Reallöneökningarna sedan tio år har egentligen bara försvunnit.

Vad händer då när vi har de här indexeringarna? Jo, då minskar också respektavståndet mellan en garantipensionär och en som har jobbat hela livet och som inte har garantipension. Garantipensionären har fått 850 kronor mer i månaden första året och ytterligare lika mycket i år. Det är såklart bra; det stöttar och underlättar. Men glöm inte dem som inte har garantipension men som haft låga inkomster. Jag menar att den kopplingen är något att fundera över. Det är också en av orsakerna till att vi i år sänkte skatten på både pension och arbete.

Det är nog bra för oss alla att fundera över hur det ska fortsätta och hur det ska se ut men också vilka effekter det har fått för dem som inte har kompenserats på det sättet.

Janine Alm Ericson (MP): Tack för rapport, dragningar och bra frågor och svar!

Nu har det varit lite fram och tillbaka. Det är väldigt bra att Finanspolitiska rådet också tar upp klimatpolitiken så pass tydligt. Det är nämligen precis som

man konstaterar: Ju mindre vi gör nu, desto dyrare blir det sedan. Det riskerar att äta upp en betydligt större del av reformutrymme och annat om vi inte hanterar det på rätt sätt och om vi inte leder omställningen. Sverige är ett föregångsland på vissa sätt, men det återstår otroligt mycket att göra för att vi ska klara att nå målen. Det tror och hoppas jag att alla här i salen är medvetna om.

Diskussionen om statsbidragen och huruvida de ska indexeras eller inte är väldigt intressant. Som Mikael Damberg konstaterade har vi en nationell sjukvårdskris, delvis tack vare regeringens hantering av detta. Men rådet hävdar att statsbidragen har hållit jämna steg med kommunsektorns kostnader.

Men som jag ser det tas inte hänsyn till de ändringar som härrör från skatteförändringar eller ändrade uppgifter för kommuner och regioner. Jag skulle alltså vilja veta lite mer om hur ni kan dra slutsatsen om de jämna stegen utan att titta på de justeringar som gjorts.

Det är också intressant att det inte är bristande ekonomiska drivkrafter som är orsaken till arbetslöshet. Skulle jag kunna få höra lite mer om vilka risker man ser om regeringen fortsätter med den politik som de nu har stakat ut och vad det riskerar att leda till på arbetsmarknaden?

Ordföranden: Nu har vi möjlighet att påbörja en andra frågerunda från partierna. Jag ber er att hålla frågorna lite kortare så att fler kollegor hinner ställa frågor.

Björn Wiechel (S): Tack för en mycket intressant rapport och bra diskussion!

Jag har ett spår som handlar om arbetsmarknadspolitik. Men först vill jag kommentera diskussionen om incitament, bidrag och sådant. Om man tar det här med arbetsmarknadspolitik ett steg till kan man konstatera att de sänkta ersättningsnivåerna och sådant också har bidragit till en lönesänkarpolitik.

Problemet med arbetsutbudet handlar om ofrivillig deltid och otrygga anställningsformer. Och när det gäller dem som lever på bidrag är det många människor som har arbete, men de har så pass låga löner att de inte får ihop det och blir därför beroende av bostadsbidrag eller annat för att klara att få ihop till hyra och mat helt enkelt.

Ett incitamentsargument som leder till lönesänkarpolitik och gräver fast oss i ett bidragsberoende och fel sorts arbeten. Det är också något man kan ta till när det handlar om att styra upp arbetsmarknadspolitik och leda mot de jobb som vi faktiskt behöver.

Men min fråga går till Finanspolitiska rådet och Riksrevisionen. Det sägs att det inte är fler skattesänkningar utan andra, framför allt arbetsmarknadspolitiska, insatser som behövs nu för att få folk i arbete. Då tänker jag att vi får ganska många propåer från diverse intresseorganisationer som menar att om vi bara sänker skatten för dem eller gör olika former av arbetsgivaravgiftssänkningar får vi den positiva effekten på arbetsmarknaden. Det må så vara. Men det finns alltid en alternativkostnad.

Om de pengar man lägger på exempelvis en skattesänkning, som kanske ger några jobb, hade lagts på andra saker som stärker arbetsmarknaden, som arbetsmarknadsutbildning, infrastruktur eller andra produktivitetsstärkande insatser, hade det kanske gett långt fler jobb. Man kan inte hålla på och mäta saker isolerat.

Jag undrar om ni som gör den här typen av analyser och rapporter är beredda att ta analysen ett steg till och ställa saker mot varandra. Det är ju samma hundralapp vi använder här. Om vi gör någonting som kanske ger några jobb har vi samtidigt bränt ännu fler jobb i en annan ände på grund av att vi inte valde den insatsen i stället. Här ser vi framför allt skattesänkningar mot olika former av satsningar på arbetsmarknadspolitik.

I anslutning till det vill jag säga en sista grej vad gäller arbetsmarknadspolitik. De åtgärder som efterfrågas är en aktiv förmedlingsinsats och sådana typer av klassisk arbetsmarknadspolitik. Det är oftast ganska kostsamma insatser. Men de ger effekt. Vad vore alternativkostnaden även här, om man inte gör dem, det vill säga att folk inte kommer i jobb eftersom de inte får de insatser som behövs? Kan man räkna också på det?

Jag är alltså ute efter att man ska räkna på saker och ting sammanhållet och inte isolerat. Vad tycker ni att man skulle kunna göra mer för att ge oss politiker verktyg för att använda våra pengar på bästa sätt?

Ordföranden: Jag fortsätter att be ledamöterna att hålla det kort, så att fler kollegor kommer att hinna ställa frågor.

Kent Kumpula (SD): Jag har en fråga till finansminister Elisabeth Svantesson.

Borde vi inte helt frångå allt prat om och alla bedömningar av sysselsättningsgrad och övergå till att endast prata om självförsörjning? Alla siffror om sysselsättningsgrad, där någon går till en arbetsmarknadspolitisk åtgärd några timmar i veckan, är i praktiken helt ointressanta. Det går inte att använda de siffrorna till något användbart alls, i alla fall inte ur finanspolitisk synpunkt.

Sysselsättning är givetvis intressant ur social synpunkt och för att upprätthålla psykiskt välmående hos människor. Att vara isolerad hemma mår ingen bra av i längden. Men det är siffror som visar graden av självförsörjning hos människor och olika grupper i samhället som är intressanta ur finanspolitisk synpunkt.

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Även om den sista frågan ställdes till finansministern kan jag säga att det finns en del om det i rapporten. Vår bild är inte att statistiken över sysselsättningen inte fungerar, utan den ger i huvudsak en riktig bild av vad det handlar om. Det finns helt enkelt inte så många människor som klassificeras som sysselsatta men som inte jobbar i stor utsträckning.

När det gäller Björn Wiechels fråga om jobbskatteavdrag konstaterar vi i rapporten att jobbskatteavdraget till exempel är just väldigt dyrt per jobb som det skapar. Med all sannolikhet skulle till exempel arbetsmarknadsutbildning vara en billigare väg framåt. Du har rätt i att vissa av förmedlingssystemen är väldigt dyra. Men min bedömning är att de ändå lönar sig, eftersom det är värdefullt att få människor i arbete.

Men jag håller rent allmänt med dig om att det naturligtvis är önskvärt att räkna mer på att ställa olika alternativ mot varandra. Det gör vi också en hel del i sammanhanget. Men man kan absolut göra mer.

Janine! Jag måste be dig upprepa dina två frågor. Jag satt och försökte tänka på en annan grej och tappade bollen.

Janine Alm Ericson (MP): Ingen fara! Det var egentligen en fråga som var viktigast, förutom att jag tackade för att ni också tar upp klimatpolitiken tydligt med tanke på den effekt det kommer att ha på vår ekonomi om vi inte vidtar åtgärder.

Min fråga var: Om regeringen fortsätter med den här arbetsmarknadspolitiken, där ni har pekat på att man går på saker som kanske inte är det största problemet, vilka effekter kan vi då se framåt? Jag utvecklar min fråga, nu när jag ändå fick chansen. Det handlade om vilket arbetsutbud som fanns och hur många personer som saknas i olika sektorer. Där var vården en stor sektor.

Men tidigare pratade du också lite grann om omställningen i Sverige och industriutvecklingen främst i Norrland men kanske också i de västra delarna av landet. Om vi har en arbetsmarknadspolitik som inte löser problemet med att kunna täcka upp för de jobb som finns, vilka ytterligare risker finns det framåt för att det ska bli ett ännu större problem?

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Till att börja med tror jag, vilket jag har varit inne på, att utbildning är nyckelfrågan i olika dimensioner om man ska nå mer rejäla effekter. Finansministern var inne på att det säkert finns en del att göra när det gäller bidragstak och att vi kanske inte ger hela bilden. Vi säger inte att man inte bör jobba vidare med det spåret, men möjligheten att göra väldigt mycket är inte särskilt stor där.

Sedan reser du en annan fråga. Jag är inte tillräckligt insatt i detaljerna när det gäller Norrlandsproblematiken, om jag uttrycker mig på det sättet. Men min bild är att ganska mycket av den arbetskraft som söks kanske inte är så lätt tillgänglig i andra delar av Sverige heller. Det är alltså inte bara fråga om att få folk som kan de här sakerna att byta ort för att de går arbetslösa på andra ställen. Det är nog ofta utbildningsinsatser som krävs också.

Men det finns också anledning att fundera över en del system liknande de som fanns tidigare men som avskaffades. Man gav flyttbidrag i olika former. Kan det vara en lämplig modell för vissa yrkeskategorier i sammanhanget?

Men i huvudsak tror vi inte att det är de geografiska skillnaderna som är bekymret. Vi tror mer att det har att göra med utbildningsfrågor egentligen.

Det har kommit upp vid ett par tillfällen, och du var inne på det tidigare, huruvida man ska dryfta klimatpolitiken i det här sammanhanget eller inte. Jag tycker att det är ganska självklart att Finanspolitiska rådet ska arbeta med de frågor som är väsentliga vid tidpunkten. Det tycker finansministern också och föreslår exempelvis de utmaningar som nu finns på försvarsområdet. Det är på min lista över saker som vi borde titta på nästa år.

Jag tycker att det är självklart. Det är ingen mening att vi upprepar att fastighetsskatten bör återinföras. Det tycker jag, men det har jag sagt ganska många gånger förut. Det finns andra frågor som det finns anledning att ta upp och som har stor samhällsekonomisk betydelse.

Jag är, till skillnad från riksrevisionen, inte ett skvatt orolig för att det skulle råka överlappa från tid till annan. Om man har en självständig myndighet som ska ta sig an de frågor som myndigheten bedömer vara viktiga är det i någon mening oundvikligt. Då kommer det då och då att överlappa med vad andra gör. Det är inget jättebekymmer i det här sammanhanget.

Helena Lindberg, Riksrevisionen: Jag ska försöka svara på Björn Wiechels fråga eller konstaterande. Självklart är helhetsgrepp önskvärt. Men i revision ligger just en avgränsning. Man formulerar sin granskningsfråga, revisionsfrågan, och utgår från bedömningsgrunder, som kan vara till exempel de politiskt fattade besluten och målen för reformen. Utifrån det granskar man och iakttar om det har blivit så som det var tänkt.

Vi bidrar gärna till kontrollmakten som riksdagen utövar genom att ge er kunskapsunderlag i fråga för fråga. Vi menar också att vi tillför en helhetssyn när vi granskar regeringens efterlevnad av det finanspolitiska ramverket, som är viktigt för en välfungerande budgetprocess. Där har vi haft helhetssynen. Men annars fungerar revision på det sättet att man måste ta sig an fråga för fråga.

Och att granska kontrafaktiska förhållanden, det som inte har inträffat, är väldigt svårt.

Finansminister Elisabeth Svantesson (M): Jag tar bollen och hakar på där Helena Lindberg slutade, även om Björn Wiechel inte ställde frågan till mig. Jag håller helt med om att revisionen har en roll och politiken har en annan. Och jag håller helt med Björn Wiechel om att man ska se till helheten när man fattar beslut om en policy.

Som jag sa tidigare och har sagt under många år ser jag att det är tre delar som behövs för att de som har det svårast att komma in ska göra det. En del är drivkrafter. Det gäller inte varje person, men det är fortfarande viktigt. Rådet menar att det inte är huvudorsaken. Det kan man diskutera. Men det är en viktig sak. Den andra delen handlar om utbildning, som vi har pratat om många

gångar. Och den tredje delen handlar om att många också måste få enskilt stöd och hjälp för att komma in. Inte alla men väldigt många behöver det.

Det finns många goda exempel och förslag i rapporten på olika typer av stöd. Jag hoppas till exempel att etableringsjobben, som parterna har längtat efter och drivit på för under många år, ska få verkan nu när vi avsätter resurser. Det är såklart en konjunkturfråga, men jag hoppas också att fler arbetsgivare ska använda olika typer av lönestöd. Vi vet nämligen att när man har stått utanför arbetsmarknaden länge kan man tillfälligt ha något lägre produktivitet, och då kompenseras arbetsgivaren för det.

Det är alltså en mängd olika delar som behöver göras för att fler ska komma i arbete. Det är min bestämda uppfattning.

När det gäller skatter har vi såklart delvis olika syn på det. Men i grund och botten har Sverige fortfarande höga skatter på arbete relativt sett. Det gäller marginalsatser men också andra skatter. Min poäng gäller även strukturellt, men såklart hade de första jobbskatteavdragen större påverkan på sysselsättningen än de sista.

Med det sagt handlar det också om moral, strävsamhet och flit. Det ska löna sig att gå till jobbet, särskilt nu som sagt när reallönerna har sjunkit i och med inflationen. Då finns också den poängen med sänkta skatter. Det beror också på synen på skatt. Vems är pengarna? Är det statens eller i grund och botten skattebetalarnas och såklart företagets, de som skapar värden?

Jag ska också säga något kort om sysselsättningsgraden. När det gäller sysselsättningsstatistiken gör vi lika inte bara i EU utan i många länder. Det är viktigt att kunna jämföra. Sverige har en väldigt stark och bra sysselsättningsgrad. Det är bra, och vi vet det.

Min poäng är att man kan behöva komplettera måttet sysselsatt; även om man har jobbat en timme i veckan räknas man nämligen som sysselsatt. Då är självförsörjningsmåttet ett väldigt bra mått att ha med som komplement. Det visar om man är riktigt etablerad på arbetsmarknaden eller inte. Alla kommer inte alltid att nå upp till nivåerna i det måttet. Men vi vill att det ska gå åt rätt håll.

I vårpropositionen, våpen, tror jag att vi ser att ungefär var femte person i arbetsför ålder, mellan 20 och 64, inte är självförsörjande, enligt det här begreppet. Då har vi utmaningar som vi behöver åtgärda. Alla de är inte alls arbetslösa. Men som någon var inne på kan man ha en väldigt låg inkomst och behöva få hjälp att komma vidare och jobba mer.

Jag måste också säga – det här är allmänt och handlar inte om partipolitik – att i grund och botten är Sverige möjligheternas land i bemärkelsen att man i Sverige kan få gratis utbildning, vare sig man är född här eller inte. Man kan lära sig svenska, och man har möjlighet att läsa på universitet och göra en resa som man inte kan göra i alla länder. Men i många europeiska länder kan man såklart göra det. Men det är en möjlighet.

Politiken har ett väldigt stort ansvar. Men vi får inte glömma att individen också har ett stort ansvar. En del behöver mycket stöd. En del behöver egentligen bara bestämma sig för att se till att göra sig anställbara. I Sverige

har vi alla möjligheter att göra det. Men jag vet att det inte är lätt för alla. Man kan må på olika sätt och ha många olika hinder. Men i grund och botten är Sverige ändå möjligheternas land. Oavsett regering har vi alla fått ta del av god välfärd och haft möjlighet att komma dit vi är.

Ordföranden: Vi gör ett försök med ett par frågor till. Jag ber er att hålla dem någorlunda korta.

Ida Drougge (M): Herr ordförande! Jag vill börja med att tacka för en välskriven rapport och för era dragningar här i dag.

Vi har på kort tid, fyra år, gått från pandemi till återhämtning, krig, hög inflation och lågkonjunktur och haft de här sakerna delvis samtidigt. Det är slående vilken lyx det är att vi i tider av så omvälvande ekonomiska problem ändå kan sitta här i dag och på det stora hela vara överens om att regeringarna i viktiga delar har klarat de här utmaningarna väl. Vi kan sitta här och diskutera detaljer, om man jämför med de problem och diskussioner som finns i våra grannländer i Europa.

När det gäller de här detaljerna har jag en fråga om arbetsmarknadspolitiken. Finanspolitiska rådet konstaterar här, och har gjort det många gånger tidigare, att de ekonomiska drivkrafterna är avgörande för viljan att arbeta. De har historiskt varit avgörande för att man ska vilja ta ett jobb, arbeta mer och gå upp till fler arbetade timmar än tidigare.

När ni resonerar om det här nu undrar jag dock varför ni inte också ser på incitamenten och drivkrafterna för att komma i arbete i kombination med just ökade krav och hur det kan vara viktigt för målgrupper som har varit utanför arbetsmarknaden länge. Vi vet nämligen att hushåll som har haft en låg inkomst länge tenderar att värdera ledig tid högre än andra hushåll. Det är ingenting som man resonerar särskilt mycket om. Jag undrar om ni har någon kommentar om det.

Hur ska man se på ekonomiska drivkrafter i kombination med kraven som finansministern pratar om? Man bör kanske inte skilja dem åt utan se på just kombinationen.

Ida Gabrielsson (V): Jag undrar bland annat om man kan titta på hur vi kan sänka inflationen bättre i den historiskt annorlunda situationen vi var i nu. Frankrike gjorde andra saker och fick lägre inflation. Det frågade jag om förra gången.

Jag tänker också på arbetsmarknadspolitiken. Framåt kommer det att finnas väldigt mycket olika jobb. Näringslivet säger att de behöver jättemycket arbetskraft. Det behöver välfärden också. Är det ändå inte arbetsmarknadspolitik och matchning, snarare än individer, det handlar om då? Är det inte en strukturell fråga för politiken och samhället att lyckas få in folk i de produktiva sektorerna och jobben?

Lars Heikensten, Finanspolitiska rådet: Jag håller verkligen med om att det är en lyx, eller vad man ska säga, att kunna föra diskussionen på den nivå som vi gör här och på det stora hela. Det har varit dramatiska förändringar under de här åren, som flera av er har varit inne på. På det hela taget har det hanterats väl. Som vi var inne på tidigare har det kanske inte alla gånger fått den uppmärksamhet som det förtjänade när det gäller bevakningen i medierna. Men när man ser tillbaka på den här tiden tror jag att man kommer att uppleva det som en tid som var omvälvande men som också hanterades ganska väl i västvärlden över huvud taget.

I den här rapporten diskuterar vi inte speciellt vilka krav – jag vet inte riktigt vad du far efter – som finns. Men för de olika systemen med bidrag och annat finns det vissa regler som gäller. Det är mycket möjligt att det finns saker man kan göra där. Min minnesbild bakåt i tiden är att sådant har spelat ganska stor roll. Men jag kan som sagt inget säga om detta i detalj.

Ida Gabrielsson återkom till hur man kan påverka inflationen på andra sätt, och jag tog inte upp det. Jag har ju levt i en värld där man inte hade självständig penningpolitik, på 80-talet. Då funderade man på och prövade mycket olika saker av alla möjliga slag. När det kom till kritan var det ganska lite som visade sig fungera, och det var ganska stora kostnader på olika sätt.

Jag är alltså inte särskilt optimistisk. Det innebär inte att det inte i enskilda situationer kan finnas något man kan hitta på, med en skatterabatt eller något – vad vet jag? Men mina erfarenheter är inte särskilt bra.

Helena Lindberg, Riksrevisionen: Jag vill kommentera lyxfrågan och understryka att jag ser det som en konsekvens av vår strama budgetprocess och att vi har ett finanspolitiskt ramverk som man håller sig till. Den sammanhållna budgetprocessen, som lägger grunden för sunda offentliga finanser, bör värnas för att vi ska stå rustade för fortsatta kriser och katastrofer.

Finansminister Elisabeth Svantesson (M): Jag har inget ytterligare att tillägga. Jag vill tacka för en mycket bra diskussion och utfrågning.

Vice ordföranden: Det har ankommit på mig att från finansutskottet tacka såväl hela Finanspolitiska rådet för en gedigen rapport som Lars Heikensten, som har deltagit med både presentation och diskussion, finansminister Elisabeth Svantesson och för sista gången i de här sammanhangen Helena Lindberg från Riksrevisionen. Detta är din sista medverkan i en sådan här offentlig utfrågning.

Vi har satt stort värde på ditt arbete. Riksrevisionen gör inte alltid alla regeringar glada. Oppositionen kan ibland få goda argument. Men du har alltid framfört Riksrevisionens åsikter med både raket och tydlighet. Vi sätter stort värde på både ditt och Riksrevisionens viktiga arbete och önskar dig lycka till i nya värv framöver.

Vi i finansutskottet sätter stort värde på de här utfrågningarna. De ger oss möjlighet att i vår vardag fördjupa oss, grotta ned oss i frågor och reflektera över inte bara nästa utan även tidigare beslut och vilken effekt de har fått. Det ger oss mycket i vårt arbete.

Offentligheten är också viktig. Att de här utfrågningarna är offentliga ger medborgare, tidningar och allmänhet möjligheter att fördjupa sig, lära sig mer, få mer kunskap och även förstå hur svåra saker och ting kan vara. Jag tror att det i grunden bygger en starkare finanspolitik och ett intresse för ekonomisk politik i Sverige. Det avser finansutskottet att fortsätta med.

Tack ska ni ha för dagens offentliga utfrågning!

Bilder från den öppna utfrågningen

Bilder som visades av Lars Heikensten

Svensk finanspolitik 2024

21 maj 2024

Lars Heikensten, ordförande

@finpolradet
www.fpr.se

1

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Finanspolitiken i linje med ramverket och stabiliseringspolitiskt rimlig

- Regeringen räknade med en svag konjunktur. Valde ändå en något åtstramande politik. Mer komplicerat att avgöra vad som är rätt när det samtidigt är inflation.
- Rimlig politik. Viktigt att inte bidra till ytterligare räntehöjningar. Risker för den finansiella stabiliteten. Något mer expansiv politik hade troligen varit möjlig.
- Förenlig med ramverket. Tydligt under utgiftstaket och i linje med skuldankaret. Avvikelse från överskottsmålet, men tillfällig. Kräver inte korrigerande åtgärder.
- Stora strukturella utmaningar inom t.ex. skola, sjukvård och äldreomsorg. Problem med skattesystemet och bostadsmarknaden. Åtgärder saknas.

2

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

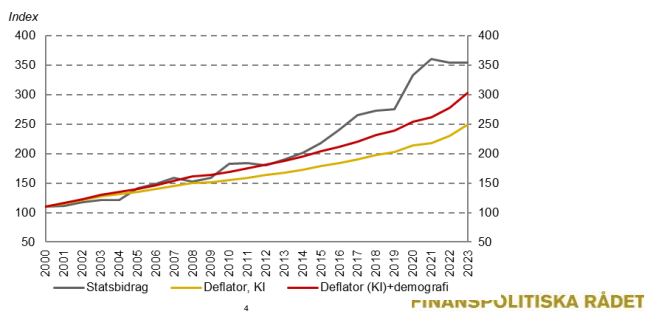
Utmaningar i kommuner och regioner på kort och lång sikt

- Inflationen medför kraftig och tillfällig ökning av kommunsektorns pensionsskuld. Bör inte få stor inverkan på verksamheten. Tillfälliga underskott i kommunsektor motiverade.
- Kommunerna ska ha god ekonomisk hushållning och möta balanskrav. Kan använda resultatutjämningsreserv och hänvisa till synnerliga skäl. Många har inte byggt upp reserver. Oklarhet om tolkning av synnerliga skäl. Ordning för konjunkturell utjämning övervägs.
- Utmaningar på längre sikt. Demografi och produktivitet. Men statsbidragen har inte urholkats. Indexering inte självklar. Argument finns för samlad prövning. Tidigare besked på andra vis. Bättre redovisning behövs.

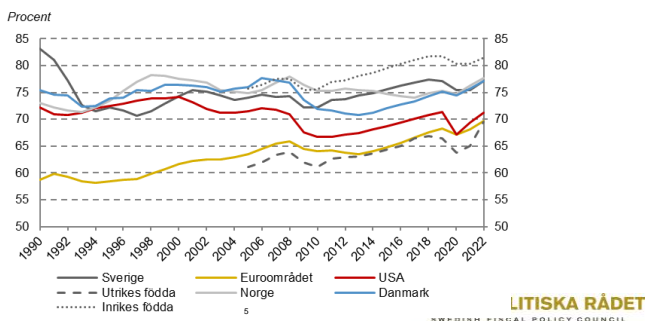
3

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Statsbidragen har hållit jämna steg med kommunsektorns kostnader

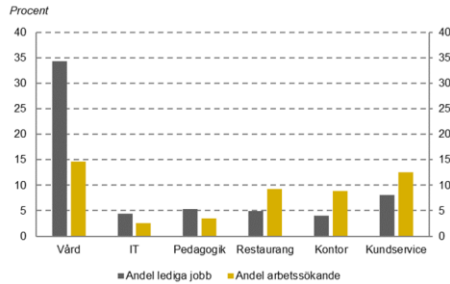
Sverige har en i huvudsak väl fungerande arbetsmarknad med hög sysselsättning

Bristande ekonomiska drivkrafter är inte en huvudförklaring till arbetslöshet

- Totalt ungefär en halv miljon personer som står utan varaktigt arbete. (Arbetslösa i 6 månader och utanför arbetskraften utan att vara studenter eller sjuka.)
- Viktig orsak enligt regeringen är bristande ekonomiska drivkrafter. Stämmer inte. Berör bara begränsade grupper. (Barnfamiljer med hög a-kassa, som ofta redan är inne på arbetsmarknaden, samt sammanboende barnfamiljer med försörjningsstöd).
- Problem med "matchning". Tydligt för utbildningsnivå och branscher, mindre geografiskt. Också bristande eller svårbedömd kompetens. Kan inte få arbeten vid rådande löner.

Arbets sökande och lediga jobb finns i olika branscher

7

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Ändra fokus i åtgärderna för fler i arbete

- Nya jobbskatteavdrag och ett bidragstak lyfts fram. Har sannolikt små effekter på sysselsättningen. Mycket har skett de senaste 35 åren bl.a. de första omgångarna med jobbskatteavdrag. Drivkrafterna är redan starka för de flesta.
- Mer uppmärksamhet bör riktas mot problem med matchning och bristande eller svårbedömd kompetens.
- Fler i gymnasial yrkesutbildning önskvärt. Problem med styrningen av Arbetsförmedlingen. Övilja duplicera utbildningar. Överklaganden av upphandlingar.
- Subventionerade anställningar bör bli fler. Staten lyfter av risk.
- Mer intensiv offentlig förmedling. Använd forskning och beprövad erfarenhet.

8

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Dyrare omställning utan sammanhållen och begriplig klimatstrategi

- Utgångspunkt: Utsläppen av växthusgaser måste begränsas. EU:s ramar gäller för Sverige.
- Omställningen kommer att få stora samhällsekonomiska effekter. Dyrare ju längre vi väntar. Påverkar statens finanser. Risk att den blir ett tema för rådet. Staten har ett ansvar för att omställningen ska bli så billig som möjligt, accepterad och uthållig.
- Regeringen saknar en sammanhållen och begriplig strategi. Politiken går på tvärs med målen. Osäkerhet. Omställningen blir dyrare för alla. Hushåll och företag får svårt att ställa om på ett effektivt sätt.
- Drabbar särskilt hushåll med små marginaler som påverkas mycket av omställningen. Just de politiken sägs värna. Svårt att fatta kloka investeringsbeslut.

9

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Acceptans för klimatomställningen kräver ledarskap

- Regeringen lovar att hushåll och verksamheter inte ska påverkas negativt, alla ska kompenseras fullt ut för högre drivmedelspriser. Varken rimligt eller genomförbart. Hämmar omställningen. Missnöje när löftena inte kan infrias.
- Bättre strategi: Rikta stöd till de som behöver dem mest. Främst låginkomsttagare, bilister – glesbygd. Exempel finns i andra länder. Drivkrafterna att minska utsläppen bör finnas kvar så mycket det går.
- Prova lokal kompensation för utbyggnad av vindkraft (kommunal fastighetskatt, beskattning av vinster från elproduktion). Stöd till hushåll och kommuner i glesbygd kan också var motiverade. Måttstocken inte en ideal värld.
- Ledarskap behövs. Klimatpolitiken måste förklaras – och försvaras – för att nå acceptans.

10

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL

Huvudbudskap

Finanspolitik

- Finanspolitiken i linje med ramverket och stabiliseringspolitiskt rimlig.
- Tillfälligt höga pensionskostnader bör inte påverka kommunsektorns verksamhet.

Arbetsmarknads- och sysselsättningspolitik

- Bristande ekonomiska drivkrafter är inte en huvudförklaring till arbetslöshet.
- Åtgärder som gynnar matchning och höjer kompetens behövs.

Klimatpolitik

- Dyrare omställning utan en sammanhållen och begriplig klimatstrategi.
- Acceptans för klimatomställningen är nödvändig och kräver ledarskap.

11

FINANSPOLITISKA RÅDET
SWEDISH FISCAL POLICY COUNCIL